

Uusi keisari vanhoissa vaatteissa?

Kazakstanin poliittinen eliitti ja sen rekrytoitumismallit

Paavo Näppinen

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Turun yliopisto

Syksy 2024

Turun yliopiston laaturjärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos /Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

NÄPPINEN, PAAVO: Uusi keisari vanhoissa vaatteissa? Kazakstanin poliittinen eliitti ja sen rekrytoitumismallit

Pro gradu -tutkielma, 74 s., 10 liites.

Yleinen valtio-oppi

Lokakuu 2024

Pro gradu -tutkielma tarkastelee Kazakstanin eliittirakennetta, tarkemmin maassa toimivaa hallintoeliittiä. Teoreettisena viitekehyksenä käytetään klassista eliittiteoriaa sovellettuna Kazakstanin poliittiseen järjestelmään. Eliitin jäsenet määritellään eliittitutkimuksen institutionaalisten asemien tutkimusmetodin ja Daria Osininan Valtahierarkia Kazakstanissa - tutkimusmallin avulla kattamaan presidentinhallinnon jäsenet, maan hallituksen ministerit, varaministerit, aluehallintojen päämiehet sekä tärkeimmät jäsenet Nursultan Nazarbajevin lähipiiristä ja maan valtionyhtiöiden johtoasemista. Tutkimusaineistona käytetään Kazakstanin valtion virallisia verkkosivuja ja lisäksi Zakon.kz -verkkosivulta henkilöiden biografioista löytyneitä tietoja.

Eliitin jäsenten biografioista tarkastellaan aiemman aihetta käsittelevän tutkimuskirjallisuuden sekä rekrytointimallien tutkimusmetodin avulla valittuja taustamuuttujia. Eliitin jäsenten taustoja analysoidaan soveltamalla Boolean algebraa ja kvalitatiivista vertailevaa analyysia (QCA). Lisäksi Kazakstanin hallintoeliittiä vertaillaan maassa 1990-luvulla olleeseen eliittiin sekä nuoreen venäläiseliittiin ja Vladimir Putinin ympärillä toimivaan sisäpiiriin.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää onko kazakstanilaiseen hallintoeliittiin jokin tietty väylä vai eroavatko eliitin jäsenten taustat merkittävästi toisistaan, toisin sanoen voidaanko eliittiä luonnehtia sosiaalisten taustojen osalta suljetuksi vai avoimeksi. Tutkimustulosten perusteella aiempi työkokemus valtion tehtävissä sekä miespuolisuus ovat lähes välttämättömiä tekijöitä eliittiin nousemiseksi. Myös koulutus ulkomaisissa korkeakouluissa tai kotimaisissa huippuyliopistoissa olivat yleisiä eliitin jäsenten taustoissa. Eliitin jäsenten alueellinen hajanaisuus oli kuitenkin suurta. Suurin osa eliitin jäsenistä oli uusia viroissaan ja jonkin verran havaittiin myös liikkuvuutta eri instituutioiden välillä. Eliitin jäsenten valtaosalla ei ole muodollisia yhteyksiä itse presidenttiin mutta eliitti on yhteensopiva nykyisen maan hallinnon tavoitteiden kanssa ja tukee järjestelmän olemassaoloa ja säilyvyyttä tulevaisuudessa.

Asiasanat: Kazakstan, eliittitutkimus, klassinen eliittiteoria, Gaetano Mosca, Nursultan Nazarbajev, Kassym-Jomart Tokajev, biografia, Boolean algebra, kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA), hallintoeliitti, presidentinhallinto, ministeriö, aluehallinto, Zakon

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimusongelma.....	4
2. Kazakstanin poliittinen järjestelmä.....	5
2.1. Länsimainen kirjallisuus.....	5
2.2. Venäjänkielinen kirjallisuus.....	9
2.3. Presidentialismi.....	11
2.4. Klientelismi/patrimonialismi.....	15
2.5. Klaanijärjestelmä.....	17
2.6. Nursultan Nazarbajev.....	19
2.7. Kassym-Jomart Tokajev.....	23
3. Teoreettinen viitekehys.....	25
3.1. Klassinen eliittiteoria.....	25
3.2. Yhteiskunnalliset muutokset ja eliitit.....	30
4. Metodologia.....	31
4.1. Eliittitutkimuksessa käytetyt menetelmät.....	31
4.2. Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA) tutkimusmetodina.....	34
5. Tutkimusaineiston rajaaminen.....	36
5.1. Eliitin jäsenten määrittäminen.....	36
5.2. Tutkimusaineisto.....	41
6. Kazakstanilaisen eliitin sosiaaliset taustat ja rekrytoitumismallit.....	41
6.1. Sukupuoli, synnyinpaikka ja ikä.....	42
6.2. Koulutus.....	47
6.3. Aiemmat työtehtävät.....	52
6.4. Eliitin liikkuvuus.....	54
7. Vertailua 1990-luvun tilanteeseen ja Venäjään.....	56
8. Yhteenveto ja johtopäätökset.....	64
Liitteet.....	75
Aineisto.....	85
Muut lähteet.....	86

1. Johdanto

Kazakstan on strategisen ja geopoliittisen sijaintinsa vuoksi Venäjän ja Kiinan välissä maan itsenäistymisestä lähtien ollut tärkeimpien maailmanpolitiikan suurvaltojen mielenkiinnon kohteena. Tämä on ollut myös eräänlainen etu Kazakstanille, koska kokonsa ja asemansa johdosta kaikenlainen strateginen yhteistyö alueella on riippuvainen sen hyväksynnästä. (Sahibzada 2021, 2.) Maa on pystynyt hyödyntämään asemaansa myös kansainvälisessä kaupassa, mikä on niin ikään näkynyt suurvaltojen, erityisesti Kiinan kasvavana taloudellisena kiinnostuksena sitä kohtaan. Strateginen yhteistyö, läheisten suhteiden ylläpitäminen kaikkiin voimakkaisiin toimijoihin ja lisääntyvä kaupankäynti niiden kanssa ovat myös tarjonneet Kazakstanin politiikkaa hallitsevalle eliitille hyviä mahdollisuuksia kasvattaa legitimitettiänsä maan väestön silmissä.

Maailmanlaajuinen huomio Kazakstanin sisäpolitiikkaa kohtaan kasvoi hetkellisesti vuonna 2019 kun maata sen itsenäistymisestä lähtien presidenttinä hallinnut Nursultan Nazarbajev luopui virastaan ja häntä seurasi Kassym-Jomart Tokajev. Uuden presidentin virkaan astumisen jälkeen maan sisäpoliittinen tilanne on pysynyt pääpiirteiltään toistaiseksi hyvin muuttumattomana aiempaan verrattuna. Toisaalta Nazarbajevilla katsotaan edelleen olevan erittäin merkittävää vaikutusvaltaa maan politiikassa (Osinina 2021, 103). Muun muassa edellä mainittujen etujen ansiosta Kazakstanilla ei ole ainakaan välitöntä tarvetta radikaaleihin uudistuksiin millään yhteiskunnan osa-alueella toisin kuin esimerkiksi taloushaasteista kärsivällä naapurilla Venäjällä (Kupreshchenko 2023). Maan johdon tavoitteita eli ensisijassa sisäistä vakautta ja talouskasvua (joka pitkälti perustuu lisääntyviin ulkomaisiin investointeihin) on siis ainakin toistaiseksi pystytty edistämään. Joka tapauksessa maan johdon sisällä vallan muodollinen siirtäminen ikääntyvältä Nazarbajevilta uudelle henkilölle katsottiin välttämättömäksi. Katsottaessa Kazakstanin nykyistä tilannetta sekä lähitulevaisuuden näkymiä on mielenkiintoista seurata tapahtuuko myös muissa maan korkeaa vaikutusvaltaa hallussaan pitävissä asemissa merkittäviä muutoksia. Tässä tutkimuksessa keskitytään Kazakstanin eliitin merkittävimpiin asemiin ja niiden hallussapitäjien sosiaalisiin taustoihin.

Yhteiskunnan sosiaalinen ja taloudellinen rakenne muodostuvat pitkälti sitä johtavien eliittiryhmien päätösten seurauksena. Tässä kohtaa on huomionarvoista, että eliitin jäsenten ei välttämättä tarvitse olla minkään virallisen tai muodollisen viran haltijoita. Eliitti tai eliitit ovat yhteiskuntien vähemmistöryhmiä, jotka nauttivat etuoikeutetuista asemista joiden kautta pitävät hallussaan

ratkaisevaa valtaa yhteiskunnassa tai organisaatioissa. Eliitit pystyvät yhteiskunnasta riippuen esimerkiksi muokkaamaan vallitsevaa diskurssia, asettamaan agendoja tai suoraan vaikuttamaan taloudellisiin ja poliittisiin lopputulemiin. Eliittien hallussaan pitämät tuotanto-omaisuuden ja yhteiskunnallisten instituutioiden kontrolli mahdollistavat heidän määräämänsä resurssien ja auktoriteettien allokoinnin. (DiCaprio et al. 2012, 4-5.) Näitä voidaan pitää nykymuotoisten yhteiskuntien eliittien jokseenkin yhteisinä ja määrittävinä piirteinä. Eroja eri eliittirakenteiden välille muodostavat esimerkiksi vallitseva puoluejärjestelmä, poliittinen kulttuuri ja ilmapiiri sekä talousjärjestelmä.

Moscan ajatusmallin mukaan kaikkia järjestäytyneitä yhteiskuntia yhdistävä selkeä piirre on väestön jakautuminen kahteen luokkaan: hallitsevaan ja hallittavaan luokkaan. Hänen mukaansa on ilmeistä, että jokaisessa maassa julkisten asioiden hoitaminen on keskittynyt pienen vähemmistön käsiin kun taas väestön suuri enemmistö on hallinnan kohteena. Nykymuotoisissa yhteiskunnissa tämä hallinta tapahtuu pääasiassa lakien säätämisen kautta. Mosca kuitenkin huomauttaa, että mikä tahansa hallitseva luokka tarvitsee hallittavan luokan jonkin asteisen tuen pysyäkseen asemassaan. Aristoteleen ajatuksiin pohjautuvaksi mielletty niin kutsuttu demokratian teoria on virheellinen, sillä yksilöiden ja ryhmien välille jakautunut vaikutusvalta ei ole koskaan ollut tasapuolinen johtuen muun muassa taloudellisista tekijöistä. Legitimiteetin lisäksi toinen avain hallitsevan ryhmän vallassa pysymiseen on eliitin liikkuvuus (circulation). (Mosca 1939, 50-55.) Esimerkiksi Venäjän yhteiskunnallisten ongelmien eräänä syynä voidaan pitää eliitin haluttomuutta tai kyvyttömyyttä rekrytoida uusia jäseniä. Jos uudet eliitit eivät edusta mitään uutta on klassisen eliittiteorian valossa liikkuvuuden tapahtuminen kyseenalaista.

Legitimiteettiä ja tulevaisuuden poliittisia näkymiä ja siihen liittyviä ratkaisuja voidaan siis perustellusti pitää avaintekijöinä eliitin valta-asemassa pysymiseen. Näiden kahden merkitys ulottuu kuitenkin myös muihin tekijöihin, kuten eliittien valintaprosessiin, eliitin jäsenten sosiaalisten taustojen merkitykseen ja eliitin edustuksellisuuteen suhteessa tietyn maan alueisiin ja väestöryhmiin (Fisman et al. 2020, 1752). Legitimiteetti voi periaatteessa perustua monenlaiseen eri tekijään, mutta nykyisin käytännössä kaikissa, myös autoritaarisissa valtioissa sen tukijalkana toimivat vaalit. Poliittiset puolueet ja yleiset vaalit ovat tärkeitä myös diktatuureissa, koska niiden avulla pystytään luomaan kuvaa parlamentarisesta järjestelmästä ja toisaalta ne voivat ratkoa epätasapainoon johtavia konflikteja eliitin sisällä.

Eliitin liikkuvuus taas liittyy ennen kaikkea poliittisiin lähitulevaisuuden näkymiin ja odotuksiin ja toisaalta mahdollisiin eliitin sisäisiin suunnitelmiin. Tältä osin esiin nousevat myös muut mainitut tekijät kuten eliitin jäsenten taustat. Esimerkiksi Kiinassa Deng Xiaopingin kaudella alulle laitettujen talousuudistukset tapahtuivat huomattavan suuren koulutetun teknokraattisen eliitin noustua samaan aikaan eliitin asemaan maassa. Vuonna 2001 Kommunistisen puolueen johtavan komitean seitsemästä jäsenestä jo kuudella oli teknillinen korkeakoulutus. (Li 2001, 67.)

Kazakstanin eliittijärjestelmä on neuvostokauden loppuajoista alkaneen kehityskulun seurauksena muodostunut vahvasti Nursultan Nazarbajevin ja hänen perheensä ympärille. Lisäksi tämän eliittijärjestelmän syntyyn on vaikuttanut osaltaan maan perinteinen klaanijärjestelmä ja sen synnyttämät jakolinjat. Muun muassa näiden tekijöiden vuoksi aihetta tutkittaessa on välttämätöntä huomioda maan poliittista järjestelmää luonnehtivat piirteet.

Tässä pro gradu- tutkielmassa tarkastellaan tätä Nazarbajevin ympärille muodostunutta kazakstanilaiseliittiä. Tutkielman teoreettinen viitekehys on Moscan klassinen eliittiteoria suhteutettuna Kazakstanin poliittiseen järjestelmään ja sen erityispiirteisiin. Varsinainen tutkimusmetodi on kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) soveltaminen. Itse tutkimus koostuu erinäisistä vaiheista. Ensiksi määritetään yhteiskunnan institutionaaliset asemat, joiden haltijoiden voidaan katsoa kuuluvan eliittiin. Tämä määrittely tapahtuu institutionaalisten asemien ja vahvan johtajahahmon ympärille keskittyvän Osininan (2021) Kazakstanin tasavallan valtahierarkia- mallin ja aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla. On tietysti lukuisia tapoja määrittellä eliitti, mutta tässä tutkimuksessa ja yllä mainitussa mallissa huomio kiinnitetään vahvaan johtajaan, hänen lähipiiriinsä sekä hieman vähemmässä määrin hallinnollisiin instituutioihin. Näiden instituutioiden viranhaltijoista poimitaan ne, joiden virkojen katsotaan olevan merkittävimpiä ja mielenkiintoisimpia tutkimuksen aiheen ja tulosten kannalta. Heidän taustoistaan tutkitaan aikaisemman aihetta käsittelevän eliittitutkimuksen ja eliittiteorian sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin perusteella valittuja tekijöitä (esimerkiksi aikaisemmat työtehtävät valtionhallinnossa, synnyinkaupunki, koulutus). Eliitin jäsenten taustoista pyritään löytämään yhteneväisyyksiä. Tällä tavoin pyritään selvittämään, onko havaittavissa esimerkiksi jokin tietynlainen urapolku eliittiin pääsemiseksi. Tutkimusaineistona käytetään pääasiassa venäjänkielistä kirjallisuutta ja hallinnollisten instituutioiden osalta Kazakstanin hallinnon virallisia verkkosivuja.

Koko pro gradu- työ koostuu kahdeksasta eri osasta. Aiheen taustaa käsittelevässä kappaleessa käydään läpi Kazakstanin poliittisen järjestelmän luonnetta ja peruspiirteitä. Näin kazakstanilaisen eliitin muodostumista on helpompi ymmärtää. Kolmannessa luvussa esitellään ja selitetään työn teoreettista viitekehystä eli klassista eliittiteoriaa. Neljännessä luvussa käydään läpi eliittitutkimuksessa käytettyjä tutkimusmetodeja ja tämän tutkimuksen empiirisessä osiossa sovellettavaa vertailevan analyysin tutkimusmetodia (QCA). Tästä seuraava itse analyysiosio koostuu kahdesta osasta: eliitin identifioimisesta ja eliitin sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimuksesta sekä näiden vertailusta. Seitsemännessä osassa kootaan yhteen analyysistä saadut tulokset ja vertaillaan niitä kazakstanin 1990-luvun ja Venäjän nykyiseen eliittirakenteeseen. Kahdeksannessa ja viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto tutkimuksesta.

1.1. Tutkimusongelma

Tässä tutkielmassa halutaan selvittää, onko Kazakstanin hallinnolliseen- ja poliittiseen eliittiin olemassa jokin tietynlainen väylä vai onko eliitin jäsenten taustoissa selkeitä eroja. Tulosten perusteella pyritään päättämään onko eliitti luonteeltaan eksklusiivinen ja kuinka suurta eliitin sosiaalinen liikkuvuus on. Näiden lisäksi kazakstanilaista eliittiä vertaillaan Venäjän moderniin eliittirakenteeseen ja Kazakstanin 1990-luvun vastaavaan. Olennaisimmat tutkimuskysymykset voidaan muotoilla seuraavanlaisesti:

- 1) Esiintyykö kazakstanilaisessa eliitissä sosiaalista liikkuvuutta ja voidaanko eliitin sanoa olevan luonteeltaan eksklusiivinen?
- 2) Millainen on Kazakstanin nykyinen eliittirakenne verrattuna 1990-luvun vastaavaan ja verrattuna venäläiseen nuoreen teknokraattielitiin ja Putinin sisäpiiriin?

Näiden kahden kohdan tutkimuskysymyksiä analysoidaan luvuissa kuusi ja seitsemän. Tutkimuksessa tarkastellaan myös maan eliittirakennetta ja sen mahdollisia muutoksia yleisellä tasolla sekä eliitin jäsenten liikkuvuutta instituutioiden välillä.

2. Tutkimusaiheen taustoitus

Nursultan Nazarbajev johti Kazakstania autokraattisin ottein käytännössä kolmekymmentä vuotta kunnes virallinen valta siirtyi epäilyttävän ylivoimaisen vaalivoiton seurauksena hänen liittolaiselleen Kassym-Jomart Tokajeville vuonna 2019. Nazarbajevin yksinvaltaisesta asemasta kertoo hänen vuosina 2010-2022 käytössä pitämänsä erityisarvonimi ”Elbasy” (suom. Kansakunnan johtaja). Tämän kehityksen seurauksena virallisen aseman luovutuksestaan huolimatta Kazakstanin politiikka oli ja on osittain edelleen jossain määrin henkilöitynyt Nazarbajeviin ja hänen lähipiiriinsä. Nazarbajevin poliittinen linja ei saanut tarpeeksi huomiota, jotta siitä oltaisiin alettu käyttää omaa käsitettään toisin kuin esimerkiksi Venäjällä samaan aikaan tapahtuneessa samankaltaisessa kehityskulussa (vrt. putinismi). Tämän kehityksen synnyttämässä järjestelmässä on kuitenkin selkeästi havaittavissa omia erityispiirteitä, joita pyritään tässä luvussa selittämään. Kazakstanilaisen eliitin tarkastelu on luontevaa aloittaa maan poliittista järjestelmää analysoimalla. Kappale alkaa aihetta käsittelevän aiemman kirjallisuuden katsastamisella minkä jälkeen Kazakstanin poliittisen järjestelmän erityispiirteitä käsitellään yksitellen omissa alaluvuissaan.

2.1. Länsimainen kirjallisuus

Länsimaissa todennäköisesti tunnetuin ja toistaiseksi kattavin Kazakstanin poliittista eliittiä käsittelevä teos on Sally Nikoline Cummingsin kirjoittama *The Political Elite in Kazakhstan: Since Independence (1991-1998): Origins, Structure and Policies* vuodelta 1999. Teoksessa taustoitetaan eliitin muodostumista maan historian kautta, identifioidaan poliittinen eliitti, selvitetään eliitin jäsenten sosiaalisia taustoja sekä arvioidaan heidän vaikutusvaltaansa. Tutkimuksessa sovellettiin laajuuden vuoksi kaikkia perinteisen eliittitutkimuksen metodia (metodeista lisäämyöhemmin). Toisin kuin omassa tutkimuksessani, tässä keskityttiin ainoastaan muodollisiin asemiin kuten alueelliset kuvernöörit, parlamentin jäsenet, ministerit ja presidentinhallinto. Asiantuntijahaastattelujen perusteella tutkimukseen valittiin 55 eliitin jäsentä tarkasteltaviksi. Heidän joukossaan oli 14 journalistia tai akateemisen yhteisön jäsentä, 10 paikallista poliisivirkailijaa, 21 ulkomaista liike-elämän henkilöä tai diplomaattia ja 10 paikallista liikemiestä. Tutkimuksen tuloksena pystyttiin selvittämään poliittiseen eliittiin kuuluvan tyypillisin profiili: taustaa entisessä neuvostoajan eliitissä, ammatillisen työn (blue-collar) tausta, ikä 36-55, miespuolinen ja etninen kazakki. Joissakin muuttujissa havaittiin kuitenkin suurta vaihtelua eliitin piirissä. Suuresti vaihtelua aiheuttavia tekijöitä olivat synnyinpaikka, klaanijäsenyys ja tärkeimpänä koulutustausta. Tutkija kuitenkin tiedosti, että tutkimustulokset olivat vain suuntaa antavia johtuen

valtion tuoreesta asemasta itsenäisenä maana. (Cummings 1999.)

Cummingsin tutkimuksen lopullisessa analyysissä suojelija-klientti lähestymistapa havaittiin tehokkaimmaksi yritettäessä ymmärtää eliitin rekrytointiprosessia. Lisäksi jo tuolloin havaittiin presidentti Nazarbajevin käytännössä dominoivan rekrytointiprosessia. Yleisesti ottaen poliittisen vallan ollessa autoritaarisessa kontekstissa sentralisoitua on patrimonialistinen toiminta yleisempää. Kazakstanin tapauksessa patrimonialismin merkitys kasvoi myös koska pääasiallinen poliittinen auktoriteetti ei ollut täysin sentralisoitua muttei myöskään hajautettua, toisin sanoen se sijaitsi jossakin välimaastossa. Lisäksi maan eliitin havaittiin olevan suhteellisen eksklusiivinen. (Ibid., 273-278.)

Mesquitán (2016) mukaan analysoidessa Kazakstanille tyypillisiä patrimonialistisia valtasuhteita on kuitenkin tärkeää muistaa myös Nazarbajevin itsensä olevan osa tätä järjestelmää. Kun valta siirretään Nazarbajevin seuraajalle joutuvat todennäköisesti haastetuiksi myös sellaisten toimijoiden asemat, jotka olivat riippuvaisia suhteesta Nazarbajeviin. Todennäköistä hänen mukaansa on kuitenkin myös se, että dominoivissa asemissa olevat eliittitoimijat pystyvät navigoimaan poliittista ja taloudellista ympäristöä sekä vaikuttamaan alemman tason toimijoihin ja asemiin.

Stanislav kutsuu itsenäistymisen jälkeen Kazakstaniin muodostunutta järjestelmää kompetitiiviseksi oligarkiaksi. Itsenäisyyden ajan kehityksen tuloksena poliittinen valta ja omaisuus ovat fuusioituneet toisistaan erottamattomiksi. Omaisuutta voidaan pitää politiikan ja sen toimijoiden kulmakivenä, mikä perustuu Nazarbajevin onnistuneeseen projektiin kaapata hänen ja klaaninsahaltuun pääasialliset taloudellisten resurssien lähteet. Resurssien hallinnan lisäksi tämän tarkoituksena oli myös luoda nykyisenkaltainen mekanismi, jossa suuryrityksiä voidaan käyttää epälojaalien subjektien neutralisoimiseen, yleisen mielipiteen manipulointiin ja saada uusia resursseja hallintaan painostamalla mediaa. Lakien tosiasiallinen rooli maassa on toimia vallan instrumentteina, joilla on mahdollista eristää merkittävimpiä oppositiojäseniä (esim. Kazakstanin Demokraattinen Vaihtoehto). (Stanislav 2009, 103-104.)

Artikkelissaan *Transformation of Post-Soviet Kazakhstan: Economy First, Politics Later* Matcharashvili selittää maan eliitin intressejä yhteiskuntasopimusteorian kautta. Hän kutsuu itsenäistymisestä lähtien maassa vallinnutta järjestelmää ”hyvinvointivaltioautoritarismiksi”.

Tällaisessa järjestelmässä hallitsevat eliitit tarjoavat poliittisia, sosiaalisia ja materiaalisia etuja heidän itsensä ja yleisen väestön välisten suhteiden säätelyä varten. Tämä näyttyy valtion tarjoamina yhteiskunnan palveluina ja tuotteina ja toisaalta kansalaisten hallinnolle ”myöntämällä” autonomialla politiikassa. Kazakstanin eliitin on siis priorisoitava taloudellista menestymistä pystyäkseen tarjoamaan kansalaisille materiaalisia etuja jotta heidän enemmistö hyväksyy autoritarismin. (Matcharashvili 2021.)

Tämä Kazakstanin eliitin valitsema strategia on toiminut jokseenkin onnistuneesti. Sen ja muiden alhaisten tulotason maiden nopea kehittyminen on saanut jotkut tukijat kyseenalaistamaan perinteisen oletuksen demokratian ja taloudellisen menestymisen kuuluvan yhteen. Taloudellisella osa-alueella eliitti on onnistunut houkuttelemaan paljon ulkomaisia investointeja ja suuntaamaan riittäviä osuuksia valtion tuloista kansalaisten elämää helpottaviin infrastruktuurihankkeisiin. Toisaalta tämä strategia on johtanut kansalaisten poliittiseen passivoitumiseen ja taloudellisen menestyksen yksi kulmakivi on ollut luonnonvarojen viennistä saadut tulot. (Commander & Prieskienyte 2021, 152-154.)

Cummingsin tutkimusta lukuun ottamatta kazakstanilaisen eliitin tutkimus länsimaissa on eliitin rakenteen ja rekrytoinnin sijaan keskittynyt ennemminkin sen tavoitteisiin, sen sisällä vallitseviin toimintasuhteisiin ja mahdollisiin uhkiin. Samat tutkimuksen kohteet toistuvat myös Peyrousen (2012) artikkelissa *The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncertainties Among "The Family", Oligarchs and Technocrats*. Hänen mukaansa neopatrimonialististen perinteiden omaksuminen ei suoraan ole ristiriidassa maan taloudellisten tavoitteiden kanssa, mutta ne kuitenkin sisältävät luonnonvarojen vientiin liittyvän riskin, joka voi kriisitilanteen lähestyessä räjähtää käsiin. Tämä on johtanut eliitin keskittymisen luonnonvaroihin kasvavan sellaisiin mittoihin, että muut mahdollisesti innovatiivisemmat keinot on jätetty huomioimatta. Neopatrimonialististen mekanismien omaksuminen yhdistettynä nousseeseen autoritarismiin johti samankaltaiseen väestön poliittiseen passivoitumiseen ja vieraantumiseen kuin Venäjän jokseenkin samankaltaisissa olosuhteissa.

Van den Bosch (2015) yrittää selittää Kazakstaniin, Turkmenistaniin ja Uzbekistaniin syntyneitä yhteiskuntamalleja *Linkage-Leverage*-teorian (S. Levitsky & L. Way) avulla. Teorian keskiössä ovat maiden suhteet Yhdysvaltoihin, Venäjään ja Kiinaan ja näiden suhteiden hyödyntäminen ja

tasapainottaminen. Maahan kohdistuvan ulkoisen voiman vaikutus (leverage) riippuu kolmesta tekijästä: 1) valtion koosta ja taloudellisesta sekä sotilaallisesta voimasta 2) ulkoisen voiman sisäinen yhtenäisyys siis sen voimakkuus 3) alueella sijaitsevat mahdolliset liittolaiset. Yhteys (linkage) taas viittaa suhteen voimakkuuteen ulkoisen voiman tai sen hallinnan alla olevien instituutioiden kanssa. Näitä yhteyksien ulottuvuuksia ovat mm. taloudelliset, sosiaaliset tai maantieteelliset yhteydet ulkoiseen voimaan. Kirjoittajan mukaan Yhdysvallat on jokseenkin suunnitellusti vetäntynyt alueelta ja vaikutusvallasta kilpailevat pääasiassa Venäjä ja Kiina. Kaikki toimijat alueella (ml. Yhdysvallat ja EU) ovat keskittyneet demokratian kehittämisen sijaan vakauden luomiseen minkä vuoksi demokratian syntymisen mahdollisuudet ovat heikot. (Van den Bosch 2015, 134-154.)

Niin kutsutulla hallitulla demokratialla ja kansalaisten poliittisella passiivisuudella on ollut monenlaisia seurauksia. Muodollinen valtakunnan politiikka on suhteellisen staattista ja konsensukseen perustuvaa ja hallinnon ja merkittävien yritysten ja liikemiesten välisistä suhteista on tullut ratkaisevan olennaisia. Myös pankkialasta on tullut yksi kansallisen talouden kulmakivistä. Myös suuryrityksistä ja liike-elämän vaikutusvallasta puhuttaessa ratkaisevassa asemassa on ollut Nazarbajev joka on perinteisesti tarkkailijoiden parissa nähty vallan tasapainottajana. Heidän mukaansa Nazarbajevin hallintatapa muuttui asteittain proaktiivisesta reaktiivisemmaksi hänen valtakautensa kuluessa. On myös nähtävissä merkkejä siitä, että suurin osa yrityksistä ei mielellään toimisi nykyisenkaltaisessa ei-muodollisiin suhteisiin perustuvassa ympäristössä vaan haluaisi sen muuttuvan. (Kjaernet et al. 2008, 96-104.)

Kazakstanilaisista tunnetuin maan eliitin tutkija englannin kielellä lienee Dosym Satpaev. Hän on tuonut esiin näkemyksen, jonka mukaan noin ensimmäisen viiden itsenäisyyden ajan vuoden aikana Kazakstanissa vallitsi länsimaiden hengen mukaisesti toiveita demokratisoitumisesta. Tuona aikana oli havaintoja jopa tavallisten kansalaisten epätavallisen aktiivisesta poliittisesta toiminnasta. Noin vuosina 1995-2001 tämä toiveikkuus kuitenkin hiipui Nazarbajevin onnistuneesti kasatessa valtaa itselleen. Näinä vuosina tapahtui myös uudentyypisen liike-elämän eliitin nousu perinteisen neuvostoaikaisen nomenklatuuraeliitin rinnalle. Vuosina 2004-2005 tapahtuneet eliittirakenteiden nopeat muutokset Georgiassa, Ukrainassa ja Kirgisiassa johtivat Kazakstanissa valtion kontrollin kasvattamiseen. Satpaevin mukaan maahan muodostunut eliitti on eksklusiivinen ja on olemassa tavallisesta kansasta erillään. Eliitin sisällä vallitsee tiukka hierarkia ja henkilökohtaisilla suhteilla

on enemmän merkitystä kuin esimerkiksi koulutuksella. (Satpaev 2007, 283-287.)

Satpaevin mallissa Kazakstanin eliitin ytimen muodostaa presidentin perhe, joka voidaan jakaa kahteen alaryhmään: Rahat Alijevin ja Dariga Nazarbajevan ryhmittymä sekä Timur Kulibajevin ryhmittymä. Oman mainintansa ansaitsee myös ryhmittymä joka muotoutui presidentin veljenpojan Kairat Satybaldyn ympärille. Ytimen jälkeen seuraa presidentin lähimmät kumppanit. Tämä taso ei ole yhtenäinen ryhmittymä vaan koostuu yksilöistä joilla on yhteys presidenttiin. Heitä ovat Nurtaï Abykajev, Bulat Utemuratov, Marat Tazhin ja Imangali Tasmagambetov mukaan lukien näiden yksilöiden alaiset alaverkostot. Seuraavalla tasolla ovat presidentin suojateiksi kutsutuita joukkioita, joita ovat teknokraatit ja korkean tason ja alueelliset virkamiehet jotka presidentti on nimittänyt. Uloimpana mallissa on niin sanottu kaukainen piiri johon kuuluvat valtakunnallisen tason liike-eliitti ja paikalliset eliitit. (Ibid., 291-296.)

Satpaev oli myös mukana tekemässä kirjaa *Kazakhstan: Tested by Transition* (2019). Tämä teos ei kuitenkaan varsinaisesti käsittele maan eliittiä vaan maassa tapahtunutta presidentin vaihdosta ja sen potentiaalisia seurauksia. Muun länsimaisen aihetta käsittelevän kirjallisuuden tavoin teoksessa tuodaan esiin mahdollisia haasteita kuten korruption korkea taso, heikot ja alkeelliset instituutiot ja taloudellisen ja poliittisen vallan symbioosi ja näiden haasteiden tuomia rajoitteita tulevaisuuden kurssin muotoutuessa. Kazakstanin ulkopoliittikkaan aivan viime vuosina on myös ilmestynyt uudenkaltaisia piirteitä kuten varovainen ja tunnusteleva etääntyminen Venäjästä ja huomion keskittäminen yhteistyöhön muiden Keski-Aasian valtioiden kanssa. (Bohr et al. 2019.)

2.2. Venäjänkielinen kirjallisuus

Tämän tutkimuksen aiheen ja kohteen kannalta olennaista aiempaa tutkimuskirjallisuutta venäjän kielellä on verrattain niukasti minkä johdosta tämä alaluku on aiempaa huomattavasti lyhyempi.

Venäjänkielisen aihetta käsittelevän kirjallisuuden osalta tutkimus alkoi suurin piirtein samoihin aikoihin ja samoilla painotuksella kuin länsimaissa. Masanovin (1999) artikkelissa selvitetään niin ikään eliitin muodostumisen historiallisia vaikutteita, sen pääpiirteitä neuvostoaikana ja mahdollisia itsenäisyyden ajan tuomio muutoksia. Masanovin havaintojen mukaan Nazarbajev oli onnistunut saavuttamaan vakaan valta-aseman presidenttinä ja klaanijäsenyydestä- ja uskollisuudesta oli tullut uusi eliittijäsenyyden kulmakivi. (Masanov 1999.)

Dzhantaleevan kirjoittamassa artikkelissa arvioidaan eliitin muuttumista Nazarbajevin luovuttua presidentin virasta. Artikkelin on optimistinen sillä sen johtopäätöksissä uuden presidentti Tokajevin arvellaan olevan aidosti halukas muuttamaan maan poliittista järjestelmää avoimemmaksi ja pienentämään eliitin ja kansalaisten välistä kuilua. Dhantaleevan mukaan ensimmäisten presidenttivuosiensa aikana Tokajev on ollut mm. halukas purkamaan Nazarbajevin henkilökulttia kansallisen identiteetin sallimissa rajoissa. Hän myös uskoo, että tammikuun 2022 hallinnonvastaisten mielenosoitusten kuihtumisesta huolimatta maahan on jäänyt elämään potentiaali protestoinnista. Tokajev on myös laittanut alulle Nazarbajevin perheen ja liittolaisten taloudellista vaikutusvaltaa rajaavat toimet. (Dzhantaleeva 2023, 81-83.)

Pessimistisempää näkemystä järjestelmän muuttumisen suhteen edustaa Bejbalajev, jonka mukaan presidentinvaihdos ei muuttanut poliittisen järjestelmän ydintä vaan ainoastaan ulkomuotoa. Tokajevilta puuttuu täysin Nazarbajevin tasoinen karisma ja johtamistyyli. Hän on kuitenkin ideaali henkilö kokeneena diplomaattina ja valtiomiehenä suorittamaan hallitun vallansiirron ensimmäiset vaiheet. Vaikka eliitti olikin perusrakenteeltaan muotoutunut jo vuoteen 1995 mennessä, niin Bejbalajevin mukaan Nazarbajevin luopuminen vallasta kertoo vallan siirtämisestä yhdeltä henkilöltä eliitille luokkana tai ryhmänä. Maan eliitit tähtäävät selkeästi hallittuun ja asteittaiseen vallan siirrokseen ja yksi mahdollinen tulevaisuuden johtajakandidaatti on Dariga Nazarbajeva. Kauppa ulkomaisten kanssa ja kansainvälinen yhteistyö takaavat kuitenkin sen, etteivät eliitit voi pakottaa muutoksia käytäntöön. (Bejbalajev 2019, 310-311.)

Joidenkin Kazakstanin eliitin jäsenien koulutustausta venäläisissä kouluissa on innoittanut tutkimaan venäläisen korkeakoulutuksen vaikutusta maan eliitin muodostuksessa. Fomitshevin (2012) mukaan vastoin yleistä luuloa koulutus Venäjällä on merkityksellisen tekijä Kazakstanin eliitin rekrytoituessa. Kazakstanin tulevaisuuden eliitti ei hanki koulutusta Venäjältä vaan merkittävimmät ulkomaiset koulutuspaikat sijaitsevat Yhdysvalloissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja muun muassa Turkissa ja Itävallassa. Sen lisäksi että Kazakstaniin on perustettu juuri eliitin kouluttamista varten uusia erityisyliopistoja ja yksityisiä kouluja, kazakstanilaiset yliopistot ovat olleet hyvin aktiivisia kahdenvälisen kumppanuussuhteiden luomisessa ulkomaisten yliopistojen kanssa. Venäläiset yliopistot ja akateemikot sen sijaan ovat tämänkaltaisten verkostojen ulkopuolella. (Fomitshev 2012, 144-145.)

Kuten jossain määrin englanninkielisessä niin myös venäläisessä tutkimuksessa eräänä mielenkiinnonkohteena oli jo ennen Tokajevin presidenttiyden alkua Nazarbajevin vallan siirtäminen hänen seuraajalleen. Eräs toivotun kaltaisen vallansiirron avaintekijä Kazakstanin kaltaisessa neopatrimeaalisessa järjestelmässä on juurikin eliittirakenteen sisäiset toimintasuhteet, myös eliitin alemmilla kerroksilla. Näiden suhteiden relevanttiuta on osaltaan myös lisännyt klaanijäsenyyksien merkityksen väheneminen Nazarbajevin valtakauden edettyä. Nazarbajevin muodostaman järjestelmän puitteissa muotoutui hiljattain eräänlainen valtasuhteiden eliitin alemmissa kerroksissa. Tällä perusteella Kazakstanin poliittista järjestelmää voidaan pitää Keski-Aasian kehittyneimpänä. (Kazantsev & Sodikov 2014, 116.)

Varsinaista Kazakstanin eliitin identifioimiseen tai institutionaalisiin asemiin keskittyvää tutkimusta ei ole ilmeisesti venäjän kielellä tehty. Institutionaalisia asemia sivuavan artikkelin on kuitenkin kirjoittanut Osinina vuonna 2021 ja tässä artikkelissa hän esittää Valtahierarkia Kazakstanissa-pyramidimallin. Tämän pyramidin rakenne käytiin jo läpi aiemmin tässä luvussa. Pyramidi on realistinen ja kirjallisuuskatsauksen valossa antaa todenmukaisen kuvan maan eliitin valtahierarkiasta ja siksi olen valinnut sen työkaluksi eliitin asemien tunnistamiseen tässä tutkimuksessa.

2.3. Presidentialismi

Daria Osininan mukaan Kazakstanin nykyistä poliittista järjestelmää hallitsee kolme pääpiirrettä: presidentialismi, klientelismi ja valtasuhteiden klaanimainen luonne. Kazakstanissa poliittiseen valtaan ja valta-asemiin liittyy kiinteästi myös niin kutsuttu ylijäämään tavoittelu (rent-seeking behaviour). Tällä siis tarkoitetaan jonkinlaisten etujen tavoittelemista ilman omaa panosta. On myös huomionarvoista, että historiallisista ja kulttuurisista syistä poliittinen valtajärjestelmä Kazakstanissa on myös erittäin hierarkkista. Aasialaisten yhteiskuntien kontekstissa on lisäksi tyypillistä jakaa valtarakenteet muodollisiin ja ei-muodollisiin. Ei-muodolliset rakenteet jättävät usein jälkiä valtarakenteisiin niiden kehittyessä. Eräs tällainen jälki Keski-Aasian valtioiden politiikan rakenteissa on perinteinen klaanijärjestelmä. Kazakstanin eliitille tämä tarkoittaa kuulumista yhteen kolmesta Zhuzista eli perinteisestä klaanista. Näitä kolmea klaania kutsutaan nimillä nuori Zhuz, keskinen Zhuz ja vanha Zhuz. Maan itsenäistymisestä lähtien klaaniin kuulumisesta on tullut yhä tärkeämpi tekijä ja poliitikkojen klaanien jäsenenä nähdään joskus jopa edustavan omaa klaaniaan ja sen intressejä. (Osinina 2021, 103.)

Presidentialismi voidaan määritellä perinteisellä tavalla näkemällä se kontrastissa parlamentarismiin. Parlamentaristisessa järjestelmässä hallitusten auktoriteetti riippuu täysin parlamentin luottamuksesta. Tällaisissa järjestelmissä saatetaan äänestää presidentti suorilla kansanvaaleilla, mutta presidentti ei kykene kilpailemaan pääministerin kanssa vaikutusvallasta. Presidentialistisissa järjestelmissä suoraan virkaan äänestetyllä presidentillä on yleensä täysi valta suhteessa henkilökuntaansa ja hänen asemansa ei ole riippuvainen parlamentin luottamuksesta. Vaikka presidentialismissa toimeenpano- ja lainsäädäntövallan välinen tasapaino voi vaihdella huomattavasti, on presidentillä kuitenkin yleensä hallussaan ainakin osa toimeenpanovaltaa sen lisäksi että hän toimii symbolisena valtion päämiehenä. (Linz 1990, 52.)

Ongelmallista presidentialismissa on sen tendenssi muovata politiikasta nollasummapeliä, koska sen yksi mekanismi on ”voittaja saa kaiken”- tyyppinen järjestely. Parlamentaristisissa myös edustuksellisuus toteutuu usein laajemmin. Nollasummapelin uhkakuvasta tulee entistä relevantimpi, kun otetaan huomioon presidenttien säädetyt virkakaudet ja niiden vaikutukset. Hävinneiden osapuolten on pakko odottaa seuraaviin presidentinvaaleihin. Toisaalta presidentialistiset vaalit antavat äänestäjille mahdollisuuden avoimempaan ja suorempan tapaan valita presidentti. Presidentin viran haltijalle rooli voi kuitenkin olla ongelmallinen, koska hänen tulisi samanaikaisesti toimia sekä kansakunnan edustavana symbolina ja pääasiallisen toimeenpanovallan käyttäjänä, joka edistää oman puolueensa ja liittolaistensa ohjelmaa. Tendenssi samaistaa presidentti kansakunnan tai kansan kanssa voi potentiaalisesti johtaa sekä positiivisiin että negatiivisiin tapahtumiin. (Ibid., 60-61.)

Toimeenpanovaltaa hallitsevan presidentin asema tuo myös mukanaan ajatuksen presidentin perinnöstä ja seuraajasta. Tulevat kandidaatit tekevät arvioita koskien sitä, onko heidän viisasta etäännyttää itsensä virkaatekevistä presidentistä vai onko hänen tukemisensa parempi vaihtoehto. Eräs presidentialismin etu on se, että äänestäjät voivat selkeästi nähdä lainsäädäntö- ja toimeenpanovallan haltijoiden pitävän hallussaan mandaattia eri asioihin, kun taas parlamentarismissa nämä kaksi haaraa ovat fuusioituneet. (Samuels & Shugart 2003, 37-40.)

Baltian maita lukuun ottamatta Neuvostoliiton lakkauttamisen jälkeen itsenäistyneet valtiot ovat kulkeneet pääasiassa yhtä kahdesta selkeästä polusta: niin kutsuttujen väri vallankumousten aiheuttama epävakaa ja polarisoitunut tilanne tai säilyminen jokseenkin vakaana autoritaarisena

valtiona. Kazakstanin kohdalla kuljettu polku on noudatellut jälkimmäistä (Lewis 2016, 421-422). Kazakstanin virallinenkin perustuslaki antaa presidentille laajat valtuudet. Hän voi veto-oikeutta käyttämällä hylätä parlamentin hyväksymiä lakialoitteita ja toimii asevoimien ylipäällikkönä. Länsimaisessa akatemiassa on kuitenkin vallinnut jo suhteellisen pitkään yksimielisyys siitä, että Nazarbajev presidenttinä ollessaan hallitsi myös maan oikeuslaitosta sekä aluehallintoja (Bragaw 2003, 39-40). Joka tapauksessa länsimaissa Kazakstan mielletään useimmiten ei-demokraattiseksi autokratiaksi, jossa tapahtuu lukuisia ihmisoikeusrikkomuksia ja missä poliittinen valta on pitkälle keskitettyä.

Pienen hetken maan itsenäistymisen jälkeen yhteiskunnassa vallitsi toiveita ja odotuksia demokraattisen järjestelmän rakentamisesta. Tätä lyhyttä ajanjaksoa, joka kesti noin vuoteen 1995 tutkija Dosym Satpaev kutsuu ”demokraattisen romanttisismin” kaudeksi. Siitä alkanut kasvavan autoritarismin aika sai toisen selkeän käännekohdan vuonna 2007, kun Nazarbajevillä myönnettiin elinikäinen valta-asema, immuniteetti rikoslakia kohtaan ja oikeus nimittää seuraajansa. (Wandel & Kazbogarova 2009, 11.) Itsenäisen Kazakstanin kehityskulun vertailu Venäjän vastaavaan on ollut suhteellisen yleistä näiden keskinäisten yhteneväisyyksien vuoksi. Samankaltaiset lähtökohdat ja samanlaiset kokemukset 1990-luvulta ovat luoneet hyvin samankaltaiset tilanteet. Molempien maiden taloudet ovat 2000-luvulta alkaen perustuneet luonnonvarojen vientiin ja siten luonnonvarat ovat muodostuneet talouden perustaksi. Tämä on myös luonut molempiin valtioihin tilanteen, jossa talouskasvu ei tuota kannustimia tai syitä poliittisiin uudistuksiin vaan itse asiassa päinvastoin. Molemmissa maissa on olemassa laillinen oppositio, mutta vallitseva järjestelmä on niin rakenteellinen, että oppositio on mahdotonta nousta valtaan rauhanomaisin keinoin. Molemmissa maissa presidentti näyttäytyy vahvana ja suosittuna johtajana, jonka takana on vallassa olevan puolueen tuki, joka todellisuudessa monopolisoi poliittisen vallankäytön. Venäjän tilanteesta poiketen Nazarbajevistä tuli käytännössä heti maan itsenäistyttyä poliittisen ja taloudellisen vakauden symboli. Hän onnistui taitavasti edistämään omaa autokraattista valtaansa nousevien demokraattisten instituutioiden kustannuksella. Kazakstanissa vallan keskittäminen on ollut jopa voimakkaampaa kuin Venäjällä, joka valitsi federalistisen hallintojärjestelmän. (Busygina et al. 2018, 2-3.)

Nazarbajevin voidaan kuitenkin perustellustikin sanoa nauttineen korkeaa suosiota presidenttiytensä aikana. Hänen johdollaan talous saatiin elpymään katastrofaalisen 1990-luvun jälkeen ja

myöhemmin valtakaudellaan hän julisti maalle kunnianhimoisia taloudellisia tavoitteita.

Ulkopolitiikassa hän omaksui niin sanotun monisuuntaisen ulkopolitiikan, millä siis tarkoitetaan yhteistyötä ja hyvien suhteiden ylläpitoa kaikkiin suurvaltoihin (Venäjä, Kiina, Yhdysvallat ja EU). Tämä lähestymistapa ja suotuisa sisäpoliittinen tilanne verrattuna muihin Keski-Aasian valtioihin tekivät Nazarbayevista suosittu Kazakstanissa. Nämä positiiviset saavutukset on huomioitu myös länsimaissa ja maa on saanut niistä tunnustusta sen yleisestä autoritaarisesta maineesta huolimatta. (Wandel & Kazbogarova 2009, 25-28.)

Nursultan Nazarbayev alkoi lujittaa asemaansa suhteellisen pian noustuaan valtaan lisäämällä presidentin valtaoikeuksia kasvaneella tahdilla. Tämä loi nykyisen järjestelmän, jossa presidentti on kiistaton toimeenpanovallan käyttäjä Kazakstanissa. Toisin kuin muut Keski-Aasian valtion päämiehet, Nazarbayev onnistui saamaan kunnioitusta myös ulkomaiden valtiollisilta toimijoilta presidenttinä toimiessaan. 2010-luvulle mennessä hän oli saavuttanut maansa sisällä suhteellisen kiistattoman symbolin kansakunnan perustaja- ja johtohahmona. Hänen onnistui esittää itsensä myös vakauden symbolina, mikä oli tärkeä saavutus verrattain epävakaisissa maailmanpoliittisissa oloissa. (Yilmaz 2017, 62-65.)

Kazakstaniin on siis syntynyt vahvan presidentin järjestelmä, missä pääministerillä on suurempi rooli talouteen liittyvässä ja teknisessä työssä. Presidentillä on hallussaan laaja perustuslaillinen toimintavalta, mikä asettaa hänet valtajärjestelmän huipulle. Presidentti päättää tavanomaisista ja aikaistetuista vaaleista, kutsuu parlamentin työhön ja hyväksyy parlamentin jäsenten valat. Hän myös allekirjoittaa sopimuksia, käyttää veto-oikeuttaan lakiehdotuksiin tai palauttaa ne parlamentille. Presidentin vastuulle kuuluu myös hallitukseen kuulumatomien elinten perustaminen ja purkaminen. Hän myös ratifioi kansalliset ohjelmat, päättää kansanäänestysten järjestämisestä ja voi hajottaa parlamentin. (Ibid., 66.)

Erityisesti poliittisen ja taloudellisen tilanteen vakiintuminen ja tämän yhdistäminen Nazarbayeviin olivat merkittäviä tekijöitä Nazarbayevin aseman menestyksellisen luomisen kannalta. Eräs avainselitys autoritaaristen johtajien menestymiselle on heidän kykynsä luoda vakuuttava, hegemoninen diskurssi jonka merkittävimmät sosiaaliset ryhmät sisäistävät ja joka kontribuoi hallinnon legitimitetille. Maan virallisessa narratiivissa Kazakstan esitetään vakauden saarekkeena keskellä epävakaa maailmaa ja tämä vakaa tilanne niin tärkeänä että se tulee säilyttää kaikin

keinoin vaikka se tarkoittaisikin joistakin muista arvoista kuten kansalaisvapauksista uhraamista. Presidentti Nazarbajev ja valtiokoneisto esitetään tämän tilanteen ja sen luoman vaurauden takaajina. Valtion ja kansalaisten toivotaan muodostavan koherentin yksikön joilla on sama intressi eli nykyisen tilanteen säilyttäminen. Valtiokoneisto näytetään ennen kaikkea managerina, joka pyrkii saavuttamaan sosiaaloudelliset tavoitteet ja tällä tavoin poliittiset kysymykset muuttuvat luonteeltaan teknisiksi ongelmiksi. (Lewis 2016, 421-425.)

Nazarbajev loi eräänlaisen tietoa runsaasti omaavan managerin poliittisen kultin, jossa manageri suunnittelee tulevaisuutta missä vauraus on lopullinen tavoite itsessään. Tämä valtakasurssi suuntaa politiikkaa pois konflikteista ja vastaan asettumisesta, sillä hallinto väittää omaavansa erityislaatuista teknistä tietoa ja osaamista ja siksi näkee poliittiset kysymykset ja ongelmat teknisinä.

2.4. Klientelismi/neopatrimonialismi

Toinen Kazakstanin poliittista järjestelmää hallitseva piirre on klientelismi. Klientelismillä tarkoitetaan politiikassa hyödykkeiden tai resurssien vaihtamista poliittiseen tukeen. Klientelismiin liittyy usein implisiittinen tai eksplisiittinen *quid-pro-quo*- tilanne (Hicken et al. 2022, 78). Klientelismi perustuu asymmetriseen vallan tasapainoon toimijoiden välillä ja näitä toimijoita kutsutaan nimillä suojelija, välittäjä ja klientti. Tämän tyyppisessä politiikassa organisoitu vähemmistö tai intressiryhmä hyötyy suuren yleisön kustannuksella. Ennustamattomuus sekä iteraatio ovat piirteitä jotka sisältyvät useimpiin klientelismien määritelmiin, mutta sen yleisiä piirteitä ovat lisäksi hierarkkisuus ja toimijoiden väliset kahdenkeskiset suhteet. Välittäjien olemassaolo toimijoina on erityisen yleistä nuorissa matalan tulotason poliittisissa järjestelmissä, joissa välittäjät sijoittuvat eliittien ja kansalaisten väliin (Hicken 2011, 292).

Yleisesti ottaen klientelistisen politiikan on nähty vaikuttavan negatiivisesti demokratian kehitykseen ja kansantalouteen tietyssä maassa. Klientelismillä on tendenssi hämärtää ja nakertaa poliittista vastuuta. Korruptio ja sitä vähättelevät näkemykset on myös usein yhdistetty klientelistisiin järjestelmiin. Yksi syy tähän on suojelijoiden yleinen asema lain yläpuolella. Jotkin klientelismiin liittyvät piirteet kuten äänen ostaminen voi olla myös kontekstista riippuen laitonta. Usein myös klientelistisen järjestelmän ylläpitämiseksi vaaditut resurssimäärät ovat suuria ja suojelijat saattavat turvautua laittomiin keinoihin niitä hankkiessaan. Toimijat saattavat myös

resursseja tavoitellessaan laiminlyödä taloudellista kehitystä edistäviä kohteita kuten tiestöä tai koulutusjärjestelmää. Klientelismille yleiset piirteet kuten korruptio ja ylijäämän tavoittelu myös aiheuttavat kansantaloudellista vahinkoa itsessäänkin.

Kazakstanin itsenäistyttyä 1990-luvun alussa sen yhteiskunnallinen tilanne matalan tulotason maana tarjosi otollisen kasvualustan klientelismien kehittymiselle. Erityisesti Kazakstanissa ja Kirgisiassa valittiin tuolloin talouspolitiikassa jyrkkä uudistuslinja, joka tunnetusti sisälsi rajuja leikkauksia julkisesta sosiaaliturvasta. Markkinauudistukset mahdollistivat vaurauden kasaantumisen ja uudenlaisen liikemiesluokan syntymisen. 2010-luvulta alkaen Kazakstanin hallinto alkoi kuitenkin kiinnittää huomiota suurin julkisiin projekteihin, jotka suunnattiin taloudellista epätasa-arvoa vastaan ja jotka lisäsivät vakautta maassa. Useat uuden liikemiesluokan jäsenet onnistuivat myös pääsemään sisälle itse hallintoon, mikä tekee heistä haluttomia yhteistyöhön köyhempien luokkien kanssa. Siksi epämuodolliset verkostot Kazakstanissa todennäköisesti toimivat laadukkaiden ja harvinaisten tuotteiden ja palveluiden lähteenä. (Sharipova 2013, 2-4.)

Keski-Aasian itsenäistyneissä valtioissa yksi haaste on ollut instituutioiden heikko rakenne. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tähän on annettu kaksi pääsyytä: rentierismi (ylijäämän tavoittelu) ja syrjäisyys. Avustuksista ja luonnonvaroista saatujen varojen ansiosta hallinnot ovat pystyneet toteuttamaan suuriakin infrastruktuuriprojekteja turvautumatta kireään verotukseen. Tällaiselta niin kutsutulta allokaatiovaltiolta puuttuu intensiivi kehittää kotimaansa talouskehitystä koska tulon päälähteet sijaitsevat toisaalla. Keskiluokan ja perinteisen eliitin sijasta tällaisessa yhteiskunnassa muodostuu usein ylijäämää tavoitteleva luokka joka koostuu julkisen hallinnon teknokraateista. Entisiin neuvostotasavaltoihin syntyneitä ”rentieerivaltioita” luonnehtivat seuraavanlaiset piirteet: eliitin valta kaasun- ja öljysopimuksissa, pysyvät ja korruptoituneet ylijäämiä tavoittelevat eliitit, poliittisen tuen ostettavuus ylijäämien kautta, vajeet taloudellisten rakenteiden säätelmissä, resurssien distribuutioon liittyvien käsitteiden ja läpinäkyvyyden puute ja keskitasoinen legitimitetti resurssipolitiikassa. (Gawrich et al. 2010, 5-6.)

Kazakstania ja joitakin muita entisiä neuvostotasavaltoja voisi siis kuvailla myös toisella käsitteellä, neopatrimonialismilla, joka ei toistaiseksi ole saavuttanut universaalia määritelmää tai käytetyn käsitteen asemaa. Gawrichin (2010) mukaan siihen voidaan kuitenkin nähdä kuuluvan ainakin kaksi pääpiirrettä: vahva johtaja tai johtoryhmä yhteiskunnallisen hierarkian kärjessä sekä

systematisoitunut klientelismi. Käsitteen prefiksi *neo* tarkoittaa, että politiikka muodostuu sekä muodollisista että ei-muodollisista suhteista toimijoiden välillä samanaikaisesti.

Neopatrimoniaaliset hallinnot läpikäyvät säännöllisesti tietynasteista eliitin uudelleenrekrytointia suojelijaverkostojen kilpaillessa keskenään. Yleinen oletus, jonka mukaan poliittiset eliitit heikentyvät heidän virkakautiensa loppuvaiheessa ei kuitenkaan päde Kazakstanin kohdalla, koska presidentin asema onnistuttiin vakauttamaan hyvin voimakkaasti. Erotuksena muista alueen valtioista, sitä voidaankin luonnehtia oligarkkiseksi neopatrimoniaalivaltioksi, koska joukko oligarkkeja ja alueellisia ylijäämien tavoittelijoita toimivat neopatrimoniaalisin tavoin (Ibid., 19).

Kazakstanissa suhteellisen pitkälle kehittynyt vakaus ja instituutioiden (kuten puolueet ja parlamentti) uudistamisessa koetut vaikeudet johtivat Nazarbaevin keskittymään vallan kasaamiseen omiin käsiinsä. Tämä poliittisen vakauden sementoinut kehityskulku on kuitenkin johtanut siihen, että suojelijaryhmissä ja eliiteissä tapahtuu paljon sisäistä kilpailua. Tämä osaltaan vaikutti nykyisen tilanteen muotoutumiseen, missä maan valtahierarkia nähdään pyramidin muotoisena (Paiziev 2014, 47). Presidentin valta-asema kaikissa Keski-Aasian maissa lukuun ottamatta Kirgisiaa on niin vahva, että parlamentit toimivat käytännössä symbolisina instituutioina joiden tehtävänä on suojella presidentin intressejä. Kazakstanin ja Uzbekistanin tapaukset alueelta osoittavat, että autoritaarisen johtamisen kestävyys riippuu monimutkaisista olosuhteista, joissa ratkaisevaa on kyky hyötyä sekä muodollisista että epämuodollisista instituutioista ja toimintatavoista- ja suhteista, joiden sekoitus muodostaa neopatrimonialismin ytimen (Ilhamov 2007, 80).

2.5. Klaanijärjestelmä

Kolmas nykyisen Kazakstanin politiikkaa kuvaava ydinpiirre on klaanijärjestelmä ja sen jättämä historiallinen perintö. Kuten aiemmin mainittu, klaanit (zhuz) jakautuvat kolmeen pääryhmään ja tämä klaanijako näyttäytyy tärkeimpänä etnisenä jakolinjana nykyisten kazakstanilaisten parissa. Vanhan klaanin (kaz. Uly Zhuz) vaikutuspiiriin kuuluu Kazakstanin kaakkois- ja eteläosat, Kiinan Xinjiang ja jotkin Uzbekistanin osat. Keskinen klaani (kaz. Orta Zhuz) koostuu kuudesta heimosta joiden vaikutusalue ulottuu Pohjois- ja Keski-Kazakstanista maan itäosiin. Nuori klaani (kaz. Kishi Zhuz) koostuu kolmesta heimosta ja sen perinteistä aluetta on Länsi-Kazakstan ja Orenburgin alue Venäjällä. Aikaisimmat maininnat näistä klaaneista ovat peräisin 1600-luvun lopulta Veljaminov-Zernovilta, joka uskoi klaanijaon syntyneen Tashkentien, Yasin ja Sayramin kaupunkien valtausten

tuloksena (Veljaminov-Zernov 1919, 59). Todennäköistä on, että klaanijako syntyi aroja asuttaneiden paimentolaisten heimo- ja sotilasliittosuhteiden piirissä Kazakkien Khanaatin hajoamisen seurauksena 1500-luvun puolivälissä.

Ensimmäinen maininta vanhasta klaanista on vuodelta 1748, joka kertoo tsaarina Anna Ivanovnan lähettämästä lähettiläästä, jolle annettiin tehtäväksi neuvotella arokansojen kanssa Abul Khair Khanin kukistamisesta vuonna 1732. Venäjän Keisarikunta valloitti vanhan klaanin asuinalueen 1800-luvun puolivälissä. Vanhalla klaanilla on perinteisesti ollut vahva edustus Kazakstanin eliitissä. Esimerkiksi Nursultan Nazarbajev sekä pitkäaikainen Kazakstanin kommunistisenpuolueen pääsihteeri Dinmuhamed Konajev ovat olleet klaanin jäseniä. Muun muassa harvemman asutuksen vuoksi kahden muun klaanin vaikutusvalta on perinteisesti ollut vaatimattomampi. Nuorin klaani periytyy Nogaiden heimosta, jotka kukistettiin kazakkien ja venäläisten toimesta 1500-luvulla. Venäjän keisarikunta ajatteli heidän perillistensä vaarantavan venäläiset kaupungit alueella, joten heidät ajettiin Uralille, missä he muodostivat nuorimman klaanin. Kazakstanin neuvostotasavallan muodostuessa klaani sijoitettiin harvaan asuttuun Länsi-Kazakstaniin. (Ibid., 65-70.)

Nykyajanakin tietämystä omaan klaaniin kuulumisesta pidetään Kazakstanissa velvollisuutena. Keski-Aasian valtioilla ei ole historiallisia kokemuksia demokratiasta ja hierarkkinen klaanijärjestelmä on väestön keskuudessa yleisesti hyväksytty instituutio. Näissä yhteiskunnissa klaanien olemassaolo on itse asiassa jossain määrin korvannut sellaiset instituutiot kuten kehittyneen markkinatalouden ja virallisen byrokratian. Klaaneihin perustuvassa oligarkiassa resurssien levittäminen tapahtuu henkilökohtaisten suhdeverkostojen sisällä. Klaanijäsenyyteen perustuvat suhteet ovat jättäneet jälkensä jotka näkyvät nykyisenkin Kazakstanin oligarkkisen järjestelmän toiminnassa. Erityisesti suuryrityksissä siteet hallintoon ovat kiinteitä. Näissä yrityksissä menestys riippuu usein ”hallinnollisten resurssien” saatavuudesta. Tällaisia ovat esimerkiksi erinäiset toimintaluvat ja edulliset verotusjärjestelyt. Jotkut yritykset toimivat niin sanotun katon alla. Tällä tarkoitetaan yrityksen voitoilla maksettua suojelua joltakulta korkean tason politiikkaan kuuluvalta jolla on omat suhdeverkostonsa hallintokoneistossa ja monilla hallinnon aloilla (esim. verotarkastus, finanssilainsäädäntö, poliisi). (Zagainova 2012, 218-219.)

Klaanijärjestelmän vaikutus on näkyvissä myös maan korkeimman tason politiikassa. Esimerkiksi

Nazarbajevin toimiessa presidenttinä hän asetti perheenjäseniään tärkeisiin aseisiin ja heidän katsotaankin sijoittuneen maan valtahierarkiassa heti hänen itsensä alle. He ovat esimerkiksi kontrolloineet merkittäviä TV-alan yrityksiä ja heillä on ollut suurta vaikutusvaltaa suhteessa pankkialaan, valtionyhtiöihin ja joihinkin hallinnon aloihin (Kansallinen Turvallisuuskomitea, Finanssipoliisi). (Ibid., 222-223.)

Vuonna 1938 tapahtuneen poliittisen eliitin suuren puhdistuksen jälkeen käytännössä kaikki maan talouteen liittyvät eliittiasemat olivat nuoren- ja keskiklaanin jäsenten hallussa. Poliitiikka on kuitenkin aina ollut vanhan klaanin hallinnassa. 1990-luvulla maan itsenäistyttyä ja Nazarbajevin noustua presidentiksi hänen täytyi tasapainoilla klaanien välillä ja pitää kaikki klaanit suhteellisen tyytyväisinä. Tämä *klaanien tasapainotus* oli tärkeää, koska 1990-luvulla oli olemassa todellinen, ei-kazakkien ja venäläistyneiden pohjoiskazakstanilaisten muodostamien separatistiliikkeiden syntymisen uhka. Asemansa vakiinnuttamisen jälkeen Nazarbajev aloitti maan tärkeimpien resurssien kasaamisen klaaninsa käsiin. Hän onnistuikin hankkimaan luonnonvaroiltaan rikkaan maan öljy- ja kaasuteollisuuden klaaninsa hallintaan, mistä lähtien maan talous on kasvavissa määrin perustunut luonnonvarojen vientiin. Collinsin mukaan (2003) energioresurssit ovat erityisen olennaisia klaaneihin perustuvassa ylijäämän tavoittelussa. (Birjukov 2008, 38-43.)

Talouden yksityistämisen prosessi Kazakstanissa voidaan nähdä myös prosessina, jossa hallinto halusi muuntaa maassa vallitsevia valtasuhteita. Alueelliset toimijat vastustivat koko prosessia, sillä se ilmiselvästi hyödytti ainoastaan maata hallitsevaa eliittiä. 1990-lukua Kazakstanissa voidaankin kutsua eliitin vaurauden kasaamisen ajaksi. Yksityistämisen lisäksi investoinnit olivat toinen osa-alue, jolla eliitin väliintulo ja ylijäämää tavoitteleva käyttäytyminen oli näkyvää. Itsenäisten valtioiden yhteisöstä Kazakstan onnistui parhaiten houkuttelemaan ulkomaisia suoria investointeja ja nämä eliitti käytti pääasiassa omaksi hyödykseen. Tämän vuoksi suuri investointien määrä ei edistänyt maan yleistä kehittämistä. (Ibid., 45-46.)

Tämä katsausosio Kazakstanin yhteiskunnan nykyiseen tilanteeseen on tuonut selkeästi esiin tiettyjä piirteitä. Maan järjestelmä on erittäin presidenttijohtoinen jopa siinä määrin ettei pääministerillä tai parlamentilla ole paljon valtaa häneen nähden. Tämä asetelma syntyi asteittain pitkällä Nazarbajevin valtakaudella kun hän lisäsi presidentin valtaoikeuksia muiden instituutioiden kustannuksella. Toinen hallitseva piirre on klientelistinen toiminta eliitin välisissä suhteissa.

Katsaus myös osoitti että tähän liittyy kiinteästi laajalle levinnyt ja jossain määrin institutionalisoitunut korruptio. Klientelismiin liittyy myös toinen, mutta vähemmän käytetty käsite patrimonialismi. Patrimonialismiin liittyy ajatus, jonka mukaan valta ja resurssit ”valuvat” alemmille eliitin tasoille yhteiskunnan johtavalta henkilöltä. Tämä kuvaus sopii hyvin Kazakstanin tilanteeseen. Kolmas yleispiirre, mikä liittyy läheisesti klientelismiin Kazakstanin kontekstissa on klaanijärjestelmä. Klaanijaot ja klaani-identiteetti vaikuttavat edelleen toimintatapoihin ja varsinkin siihen miten eliitit näkevät oman ja muiden aseman.

2.6. Nursultan Nazarbajev

Nursultan Nazarbajevin tausta ja polku Kazakstanin johtoon selittää joitakin tekijöitä maan eliittiin ja hänen sisäpiiriin liittyneitä tekijöitä. Nykyisen eliitin muodostuminen liittyy kiinteästi Nazarbajevin omaan nousemiseen eliittiasemaan ja hänen luomaansa eliittien rekrytointijärjestelmään hänen saavutettuaan riittävästi vaikutusvaltaa. Sitten hän muodollisen asemansa on perinyt uusi presidentti Tokajev. Presidentin voidaan perustellusti sanoa olevan Kazakstanin valtahierarkian huippuasema. Näistä syistä tässä ja seuraavassa alaluvussa kerrotaan lyhyesti Nursultan Nazarbajevin ja Kassym-Jomart Tokajevin taustoista ja heidän uriensa vaiheista heidän noustessaan poliittiseen eliittiin.

Nursultan Nazarbajev syntyi vuonna 1940 sunni-islamilaiseen perheeseen Shemolganissa Almatyn kaupungin lähellä. Hän aloitti koulunkäynnin Shemolganissa vuonna 1948 ja koulussa opetettiin myös venäjää. Myöhemmin hän muutti venäläiseen kaupunginosaan, missä hänen venäjän kielen taitonsa kehittyi. Peruskoulun jälkeen Nazarbajev sai valtion myöntämän vuoden stipendin Karagandan terästehtaalle Temirtaussa. Vuonna 1962 hän liittyi kommunistiseen puolueeseen ja hänestä tuli lupaava Komsomolin (Kommunistinen nuorisoliitto) jäsen. Hänestä tuli puolueen täysjäsen hänen opiskellessaan Karagandan Polyteknisessä Instituutissa. Hänet nimitettiin Karagandan Metallurgisen Kombinaatin kommunistisen puolueen komitean sihteeriksi vuonna 1972 ja neljä vuotta myöhemmin Karagandan alueellisen puoluekomitean toiseksi sihteeriksi.

Vuonna 1984 Nazarbajevista tuli Kazakstanin pääministeri (Ministerineuvoston Puhemies). Tuohon aikaan Kazakstan nähtiin perifeerisenä alueena Neuvostoliiton sisällä ja se oli erityisesti infrastruktuurin uusimisen tarpeessa (Nazarbajev 2012, 86). Kesäkuussa 1989 Nazarbajev nimitettiin puolueen johtoon ja Kazakstanin kommunistisen puolueen pääsihteeriksi (korkein

asema). Korkeimman Neuvoston puhemiehenä (valtionpäämies) hän toimi helmikuusta huhtikuuhun 1990. 24. huhtikuuta 1990 korkein neuvosto valitsi hänet ensimmäiseksi Kazakstanin presidentiksi. Tässä virassa toimiessaan hän oli erittäin läheisissä suhteissa Mihail Gorbatshevin ja Boris Jeltsinin kanssa. Nazarbajev oli myös Gorbatshevin vahva tukija ja tämän tavoin halusi välttää Neuvostoliiton romahtamisen. (Brennan 2022, 14.)

Neuvostoliiton hajottua Nazarbajeville oli tärkeää säilyttää läheiset taloudelliset siteet Venäjän ja Kazakstanin välillä. Maan ensimmäisissä presidentinvaaleissa 21. joulukuuta 1991 hän oli ainoa ehdokas ja sai 95% äänistä (Minahan 1998, 136). Tammikuussa 1993 voimaan astunut perustuslaki loi vahvan toimeenpanovallan pienin rajoituksin. Elokuussa 1995 järjestetyn kansanäänestyksen tulosten perusteella perustettiin kaksikamarinen parlamentti ja presidentin valtuuksia lisättiin huomattavasti. Lokakuussa 1997 Nazarbajev erotti Akezhan Kazhegeldinin pääministerin virasta, minkä monet politiikan asiantuntijat näkivät vallan sieppauksena. Uusilla laajemilla valtaoikeuksillaan hän määräsi seuraavat presidentinvaalit pidettäväksi tammikuussa 1999, joissa hän sai 81% äänistä voittaen päähaastajansa Serikbolsyn Abdildinin, joka ei hyväksynyt vaalitulosta ja väitti vaaleja epärehellisiksi. Seuraavassa kuussa useat presidenttiä tukeneet puolueet muodostivat uuden Otan-puolueen, josta tuli pian maan valtapuolue.

1990-luvun lopulla Nazarbajevin lähes absoluuttinen valta-asema oli jo pääosin vakiintunut ja hän pystyi tekemään henkilöstövaihdoksia ministerien virkojen kesken suhteellisen mielivaltaisesti. Seuraavat presidentinvaalit järjestettiin joulukuussa 2005, joissa Nazarbajev saavutti jälleen murskavoiton (91% äänistä). Seuraavan vuoden aikana Otan-puolueen vaikutusvalta kasvoi merkittävästi kun lisää presidenttiä tukevia puolueita liittyi siihen. Nazarbajev tuki tätä kehitystä. Puolue muutti nimensä Nur Otaniksi heinäkuussa 2007. Tammikuussa 2007 Nazarbajev nimitti läheisen liittolaisensa Karim Massimovin pääministeriksi ilman erityisiä perusteluja. Saman vuoden toukokuussa maan parlamentti hyväksyi asetuksen, jonka mukaan istuva presidentti voisi toimia presidenttinä rajattoman määrän viisivuotiskausia. Tämä rajoitusten poistaminen koski nimenomaisesti vain Nazarbajevia. Saman vuoden elokuussa järjestetyissä parlamentinvaaleissa Nur Otan voitti kaikki paikat ja eliminoi näin kaiken mahdollisen opposition elimessä, mikä aiheutti ulkomailta tulevan kritiikin vyöryä.

Vuoden 2011 presidentinvaaleja luonnehti Nazarbajevin luonnollisen voiton lisäksi minkäänlaisten

oppositiokandidaattien täydellinen puute, mikä osaltaan johti sen astisen Nazarbajevin valtakauden laajimpaan protestiliikehdintään. Joulukuussa poliisi ampui 15 protestojaa kuoliaiksi Zhanaozenin kaupungissa ja lähes 100 protestojaa loukkaantui. Mielenosoitukset levisivät pian muihin kaupunkeihin, mutta tukahtuivat käytännössä yhtä nopeasti. Syyskuussa 2012 Nazarbajev nimitti läheisen liittolaisensa Serik Akhmetovin pääministeriksi ja entinen pääministeri Massimov siirtyi presidentinhallinnon johtoon. Massimov palautettiin virkaan kuitenkin pian kun maa joutui öljyn hinnan putoamisen seurauksena taloudelliseen taantumaa. Akhmetov siirrettiin puolustusministeriksi ja taloudelliset tehtävät annettiin pääasiassa Massimovin vastuulle.

Viimeisellä presidenttikaudellaan 2015-2019 Nazarbajev painotti vahvasti taloudellisen kehityksen ja sen alan ongelmien voittamisen merkitystä. Sen lisäksi hän korosti sisäisen turvallisuuden jayhtenäisyyden tärkeyttä peläten Ukrainan kaltaisen kriisitilanteen syntymisen mahdollisuutta. Keäskuussa 2016 Aktoben kaupungissa tapahtuneet aseelliset iskut tappoivat 25 ihmistä. Näiden iskujen takana ollut taho oli Nazarbajevin mukaan ISIS ja iskujen tavoitteena Ukrainan kaltainen väri vallankumous. Vuoden 2017 alussa Nazarbajevin aloitteesta parlamentin valtaoikeuksia lisättiin presidentin kustannuksella, mikä nähtiin toimenä joka valmistelisi vallan siirtoa Nazarbajevin seuraajalle.

Harvianisen sitkeän protestiliikehdinnän jatkuessa maaliskuussa 2019 Nazarbajev ilmoitti luopuvansa presidentin virasta ja Senaatin puhemies Kassym-Jomart Tokajev nimitettiin presidentiksi kauden loppuajaksi. Eroamisensa jälkeen Nazarbajev jatkoi Nur Otan puolueen johdossa ja perustuslaillisen neuvoston jäsenenä.

Pitkällä valtakaudellaan Nursultan Nazarbajevin eräänlainen roolimalli hallinnon alalla oli Singapore (Burhanov et al. 2021, 7). Kazakstanin hallinto aloitti singaporealaisen hallintomallin soveltamisen alkaen vuoden 1995 toisen perustuslain voimaan tulosta. Singaporealainen malli perustuu muodollisten ja ei-muodollisten verkostojen sekoitukseen joka fuusioi byrokratian, politiikan ja yksityisen sektorin. Tässä mallissa itse talous perustuu kolmeen pääasialliseen aspektiin: geostrategiseen sijaintiin, valmiiden tuotteiden vientiin ja ulkomaisiin investointeihin. Lee Kuan Yewin ympärille muodostunut hallinto hallitsi neopatrimonialistisen valtiokoneiston kautta. Puheissaan Nazarbajev mainitsi Singaporen ainakin 112 kertaa. Jotkin singaporealaisen mallin aspektit, kuten korruption kitkeminen ovat alkaneet Kazakstanissa vasta Tokajevin

presidenttikaudella. Osittaisen soveltamisen lisäksi tämä malli toimi myös propagandatyökaluna erityisesti taloudellisten ja poliittisten kriisien aikana, jolloin Kazakstanin viranomaisilla oli tarve oikeuttaa autoritarismi ja neopatrimonialistinen toiminta. (Amanbekov 2020, 1-34.)

Valta-aseman muodollisesta siirtämisestä Tokajeville huolimatta Nazarbajev pysyi edelleen maan vaikutusvaltaisimpana henkilönä. Myös vallansiirtämisprosessissa Nazarbajev näyttää saaneen malliesimerkin Singaporesta, missä Lee Kuan Yew luopui valta-asemastaan pääministerinä asteittain 1990-luvun kuluessa. Siellä valta siirrettiin Leen pojalle Lee Hsien Loongille vuonna 2004. Siinä missä Singaporen vallansiirtomalli toimi esimerkkinä, niin naapurimaa Uzbekistanin kokemukset loivat kuvaa tilanteesta, joka tulisi välttää. Pitkäaikaisen presidentin Islam Karimovin kuoltua yhtäkkiä vuonna 2016 tapahtui maan valtaeliitin sisällä hajaannus. Lopputuloksena entinenpitkään pääministerinä toiminut Shavkhat Mirzijojev kaappasi vallan itselleen ja hyökkäsi korruptiosyytösten varjolla entisen presidentti Karimovin perheenjäseniä vastaan. Nazarbajev sen sijaan aloitti perheenjäsentensä asemien turvaamisen jo 2010-luvun alussa, mutta halusi muodollisen seuraajansa tulevan perheen ulkopuolelta. (Silvan 2020, 3-7.)

2.6. Kassym-Jomart Tokajev

Kassym-Jomart Tokajev syntyi juutalaiseen kazakkiperheeseen Almatyssa vuonna 1953. Hän vietti lapsuutensa Almatyssa ja vuonna 1970 aloitti opiskelut Moskovan valtiollisessa kansainvälisten suhteiden instituutissa (MGIMO) pääaineenaan mandariinikiina. Viidentenä opintovuotenaan hänet lähetettiin kuuden kuukauden työharjoitteluun Neuvostoliiton suurlähetystöön Kiinassa. Valmistumisensa jälkeen 1975 hän aloitti työt Neuvostoliiton ulkoministeriössä ja hänen ensimmäinen työpaikkansa sijaitsi maan suurlähetystössä Singaporessa. Vuonna 1979 hän palasi Neuvostoliittoon josta hänet lähetettiin 1983 Kiinaan mandariinin kurseille Pekingin Kieli-Instituuttiin. Vuoden 1985 jälkeen Tokajev toimi suurlähetystössä Kiinassa, missä hän ehti ennen vuotta 1991 toimia toisena sihteerinä, ensimmäisenä sihteerinä ja lähetystöneuvoksena.

Maaliskuussa 1992 Tokajev nimitettiin Kazakstanin tasavallan varaulkoministeriksi jona hän ehti toimia lokakuuhun 1994 jolloin hänestä tuli ulkoministeri. Ulkoministerinä Tokajev toimi aktiivisesti ydinaseiden leviämisen estämisen ja rajoittamisen puolesta. 1995 ja Valtiosihteerinä toimiessaan vuonna 2005 hän osallistui Ydisulkusopimuksen tarkistuskonferenssiin New York Cityssä. Vuonna 1996 hän allekirjoitti Ydikokeiden Kattavan Kieltosopimuksen (CTBT) New

Yorkissa ja vuonna 2005 Sopimuksen Ydinasevapaasta alueesta Keski-Aasiassa (CANWFZ) Semipalatinskissa. Ulkoministerinä Tokajev osallistui kymmeneen YK:n yleiskokoukseen. Hänellä oli erityisen (Extraordinary) ja täysivaltaisen (Plenipotentiary) suurlähettilään diplomaattiset arvonimet.

Vuonna 1999 Tokajev siirtyi ulkoministeristä pääministeriksi. Hänen ollessaan pääministeri BKT kasvoi vuoden 2001 aikana 13.5% ja inflaatioaste laski 11.2% (Vnorovsky 2019). Marraskuussa 2001 Tokajev uhkasi erota virastaan mikäli Nazarbajev ei suostuisi erottamaan useita juonittelusta syytettyjä hallinnon virkamiehiä, koska he yrittivät desentralisoida maan hallintoa ja hidastaa demokratisoimisohjelmia. Syytettyihin kuuluivat esimerkiksi varapääministeri Oraz Jandosov, Pavlodarin alueen kuvernööri (äkim) Galymzhan Zhakijanov ja varapuolustusministeri Janat Ertlesova. Uhkaus tapahtui vain muutama päivä Nazarbajevia vastustaneen oppositiopuolue Kazakstanin Demokraattinen Vaihtoehto perustamisen jälkeen. Syytetyt olivat mukana perustamassa puoluetta. Tämän seurauksena kuusi virkamiestä mukaanlukien kaikki edellä mainitut erotettiin Nazarbajevin toimesta. Tammikuussa 2002 Tokajev erosi pääministerin virasta ilman erityistä syytä ja hän siirtyi toimimaan samanaikaisesti sekä valtiosihteerinä että ulkoministerinä.

Seuraava tärkeä vaihe Tokajevin uralla oli aika Senaatin puhemiehenä ensin 2007-2011 ja uudestaan 2013-2019. Huhtikuussa 2011 hänet nimitettiin YK:n pääjohtajaksi. Nimitystä kommentoidessaan Nursultan Nazarbajev kiitteli Tokajevia ja sanoi tämän olevan ”täysin sitoutunut suunnittelemaan ja ajamiinsa uudistuksiin”. Lokakuussa 2013 hänet valittiin uudelleen Senaatin puhemieheksi parlamentin jäsenten yksimielisyydellä. Vuoden 2016 maareformien vastaisten mielenosoitusten aikana hän korosti Nazarbajevin tavoin asian mahdollisimman pikaista ratkaisemista. BBC:n tekemässä haastattelussa kesäkuussa 2018 Tokajev vihjaili seuraavansa Nazarbajevia presidenttinä sanoen, ettei uskonut Nazarbajevin pyrkivän enää ehdolle seuraavissa presidentinvaaleissa.

Aikaistettujen presidentinvaalien kampanjoinnin aikana Tokajevilla oli Nazarbajevin tuki ja hänestä tuli valtuutetun (joka oli muuttanut nimensä Amanatiksi) nimeämä ehdokas. Pääasiallinen teema Tokajevin kampanjoinnissa oli Nazarbajevin perinnön ja poliittisten linjojen jatkaminen. Kesäkuussa 2019 pidetyissä vaaleissa hän sai 71% äänistä ja tuli näin valituksi. Valintansa jälkeen Tokajev sai onnitteluja muun muassa Venäjältä ja Kiinalta minkä yhteydessä molempien valtioiden johdot kutsuivat häntä ”vanhaksi ystäväkseen”. Huhtikuussa 2022 Tokajev erosi Amanat-puolueesta

minkä seurauksena saman vuoden kesäkuussa maan perustuslakiin tehtiin muutos jonka mukaan presidentti ei saa olla minkään poliittisen puolueen jäsen. Seuraavat aikaistetut presidentinvaalit järjestettiin Marraskuussa 2022 joissa Tokajev sai 81% äänistä.

3. Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä käytettyä klassista eliittiteoriaa ja yhteiskunnallisten muutosten vaikutusta eliittien rakenteisiin Kazakstanin kontekstissa.

3.1. Klassinen eliittiteoria

Yhteiskunnallisten eliittien tutkimuksen suosio kasvoi suuresti toisen maailmansodan jälkeen entisten siirtomaiden itsenäistyttyä ja siitä lähtien eliitistä tai eliiteistä on tullut hyvin yleisesti käytetty termi kuvaamaan kooltaan pienen ryhmän valtaa enemmistöön nähden (Ambedkar 1992, 253). Eliittiteorioiden edustama näkemys yhteiskuntien rakenteesta saattaa näyttää hyvin samankaltaiselta kuin mitä marxismi edustaa, mutta klassisten eliittiteoreetikoiden Pareton ja Moscan tavoite oli kuitenkin todistaa marxismi vääräksi. Siinä missä Marxin mukaan yhteiskunnan poliittinen johto edustaa taloutta hallitsevaa luokkaa, Pareton ja Moscan mukaan johtamistaito määräytyy ennen kaikkea politiikan tekemisen taidon mukaan. Klassisen eliittiteorian mukaan eliitit voivat kuitenkin kontrolloida taloudellisia voimia, mutta varsinainen vastakkainasettelu tapahtuu keskenään kilpailevien eliittiryhmien välillä. Yleisesti ottaen eliittiteoreetikot ovat olleet sitä mieltä, että ajatus todellisesta kansanvallasta nykyisen kokoisissa yhteiskunnissa on teknisestä näkökulmasta mahdoton (Juraev & Ortikova 2021, 1959).

Poliittisista teorioista eliittiteoriaa vastaan asettuu selkeästi pluralismi. Pluralistinen näkemys eroaa radikaalisti eliittiteorioista sillä sen mukaan valtio on neutraali mekanismi joka kanavoi erilaisia materiaalisia ja ideaalisia intressejä ja näkemyksiä. (Yumatle 2015, 8.) Eliittiteoreetikoiden mukaan valta ja valtio sen käytön instrumenttina taas keskittyy eliiteille. Pluralistit ja eliittiteoreetikot kiistelevät myös tutkimusmenetelmällisessä mielessä. Eliittiteoreetikot ovat perinteisesti olleet kiinnostuneita ennen kaikkea valtaresursseista kun taas pluralistit ovat halunneet tutkia tilanteita joissa valtaa käytetään.

Klassinen eliittiteoria perustuu Moscan (1939, 50) väittämään siitä, että kaikki yhteiskunnat

jakautuvat välttämättä kahteen luokkaan: hallitsevaan ja hallittavaan. Hallitseva luokka on aina kooltaan hallittavaa huomattavasti pienempi ja muodostaa kohesiivisen, yhtenäisen ja itsetietoisien ryhmän. Moscan mukaan eliitin sisällä on aina yksi henkilö joka pitää hallussaan lain määrittelemää korkeinta poliittista asemaa. Tämä henkilö voi olla esimerkiksi presidentti tai kuningas mutta hän voi vastaavasti olla suurelle yleisölle täysin tuntematon. Tietyissä tilanteissa tämä korkein valta voi olla useammankin henkilön hallussa. Moscan toinen universaali yhteiskunnan piirre on massoilta tuleva paine kaikkiin poliittisiin organisaatioihin. Tästä syystä eliitin tai hallitsijan on aina otettava huomioon massojen toiveet ja preferenssit. (Delican 2000, 326.) Samasta syystä yhteiskunnissa massojen parista luodan suuri joukko joka tukee eliitin intressejä ja vallitsevaa järjestelmää (Mosca 1939, 53).

Moscan teoriassa ihmiskunnan historian käännekohta oli järjestäytyneiden sivilisaatioiden nousu. Sivilisaatioiden nousun jälkeisissä yhteiskunnissa yksilöiden ensisijainen tavoite on saada haltuunsa mahdollisimman paljon valtaa ja vaurautta mikä näkyy ennen kaikkea yksilöiden välisenä kilpailuna yhteiskunnan valta-asemista. Tämä johtaa yhteiskuntien väistämättömään jakautumiseen hallitsevaan vähemmistöön ja hallittavaan enemmistöön. (Radek 2017, 1338-1339.)

Mosca vastusti kiihkeästi omana aikanaan suosittua demokraattista teoriaa ja korosti, että käytännössä kaikenlaiset hallinnot riippumatta ajankohdasta ovat eliitin tai toisin sanoen hallitsevan luokan kontrollissa. Näiden mahdollisten eliitti johtoisten hallintojen sisällä hallitsevien ja hallittavien välinen hierarkkinen suhde voi perustua joko väkivaltaan tai nykyajan tapaan lakiin. Eliitin hallitsevasta asemasta huolimatta se ei ole immuuni muutoksille. Ajoittain hallitsevan luokan asenne vallankäyttöön passivoituu ja samalla sen valtaan takertumisen halu vähenee jolloin se joutuu usein uusien eliittien syrjäyttämäksi. Erityisesti pitkien valtakausien kuluessa hallitsevista luokista tulee kykenemättömiä täyttämään hallittavien tarpeita jolloin vallanvaihdoksesta tulee väistämätön. (Tonde 2023, 51.)

Tärkein eliitin ominaisuus Moscan mukaan on sen kyky organisoida nopeasti ja tehokkaasti jonka avulla se erottuu ei-organisoiduista massoista. Historiallisesti eliitin jäsenyys on ollut perinnöllistä (Ibid., 60). Samoin kuin Pareton teoriassa myös Moscan mukaan eliitit koostuvat kahdesta kerroksesta. Korkeampi kerros on eliitin ydin, mutta se ei kykene hallitsemaan ilman suurempikokoista alemmaa eliitin tasoa. Tämä eliittien kerrosjako koskee kaikkia yhteiskuntia, myös

autokratioita. Hallitsevilla luokilla on tendenssi käyttäytyä responsiivisesti yhteiskunnan sosiaalisiin muutoksiin ja ovat siten alttiina niille. (Delican 2000, 328.)

Hallitsevan ja hallittavan luokan välisen jakolinjan lisäksi tärkeä komponentti Moscan klassisessa eliittiteoriassa on eliittien ominaisuudet joilla he erottuvat enemmistöstä. Moscan mukaan eliiteillä on oltava hallussaan joitakin materiaalisia, intellektuaalisia tai moraalisia ominaisuuksia joita pidetään arvossa. Nämä ominaisuuksien arvostukset vaihtelevat historiallisen aikakauden ja paikallisten erityispiirteiden mukaan. Mosca erottelee kolme ominaisuutta jotka ovat vaihtelevissa määrin eri aikakausina tarjonneet pääsyn hallitsevaan eliittiin: varakkuus, sotilastaito ja papistoon kuuluminen. Näistä ominaisuuksista taas on muotoutunut kolme erityyppistä ja nimiensä mukaista aatelia tai aristokratiaa. Lisäksi Mosca myös tunnisti kulttuurin arvon vallankäytön välineenä pitkälle kehittyneissä yhteiskunnissa, mutta piti sen merkitystä verrattain alhaisena. (Bobbio 1972, 13-14.)

Mosca ei oikeastaan koskaan määritellyt tarkasti eliitin tai hallitsevan luokan kokoonpanoa vaan tämän yhteydessä viittasi aina vain vähemmistöön. Kuitenkin eliittien koon voidaan ajatella riippuvan useasta tekijästä. Tällaisia ovat esimerkiksi potentiaalinen reservieliitti, joka kilpailee vallasta hallitsevan eliitin kanssa, yhteiskunnan poliittisen järjestelmän erityispiirteet (esim. kamarien lukumäärä) ja hallinnollisten yksikköjen määrä ja asema yhteiskunnassa. Mosca hänen myöhemmällä urallaan kiinnostanut ilmiö oli valtion vahvistuminen joko alueellisen laajentumisen tai byrokratian kehittymisen kautta joiden seurauksena myös niitä hallitsevien luokkien oli kasvettava yhdestä tai muutamasta henkilöstä useampaan. Tämä ilmiö laajensi Moscan käsitystä hallitsevasta luokasta ja tuloksena hän loi termin eliitin toisesta, lukumäärällisesti suuremmasta kerroksesta. Tämä alempi eliitin kerros samaistetaan usein hallintobyrokratiaan. Toisaalta näitä eliitin kerroksia voidaan helposti pitää myös yhtenä kokonaisuutena, koska niiden jäsenten lukumäärät vaihtelevat suhteessa toisiinsa riippuen valtion kehityssuunnasta. (Ibid., 14.)

Moscan teoriassa eliitillä on kolme pääasiallista tapaa uudistaa itseään: perinnöllisyys, vaalit ja yhteistoiminta. Moscan mukaan kaikilla eliiteillä on jonkin asteinen tendenssi muuttua perinnöllisiksi. Paras tapa saavuttaa vakaa eliittirakenne ja yhteiskunta on tasapainoilla perinnöllisen aristokratian ja demokraattisen meritokratian piirteiden välillä. Yhteistoiminta on Moscan sosiaalisesti hyödyllisin ja luonnollisin tapa eliitin uudistumiselle. Yhteistoiminnalla

tarkoitetaan toimintaa eliitin ja hallittavien välillä jolloin hallittavista rekrytoidaan uusia jäseniä eliittirakenteeseen. (Ibid., 14.)

Demokraattisemmasta vaalimetodista Mosca kirjoitti ennemminkin eliittien sisäisen organisaation yhteydessä. Sisäiseen järjestelmällisyyteen perustuen Mosca erotteli historialliset hallinnot autokraattisiin ja liberaaleihin riippuen siitä liikkuko auktoriteetti eliitin sisällä alhaalta vai ylhäältä. Tämän tekijän ja edellä mainitun hallintojen erottelun aristokratiaan ja demokratiaan perusteella mahdollisia hallintoja on Moscan teoriassa neljän kaltaisia: aristokraatti-autokraattisia, aristokraattiliberaaleja, demokraattisia autokratiaita ja demokraattisia liberaaleja. Näistä jaotteluista huolimatta Mosca korosti, että demokraattisissakaan hallinnoissa kansalaiset eivät valitse eliitin jäseniä. (Ibid., 15-16.)

Toinen klassisen eliittiteorian perustajana pidetty teoreetikko Vilfredo Pareto jakoi Moscan käsityksen yhteiskuntien jakautumisesta hallitsevaan ja hallittavaan osaan. Pareto jakoi eliitit hallinnoiviin ja ei-hallinnoiviin. Ensiksi mainittu koostui poliittisesta tai politiikkaan osallistuvasta eliitistä ja ei-hallinnoivaan eliittiin kuuluivat esimerkiksi arvostetut taiteilijat ja tiedemiehet. Eliitin sisäistä liikkuvuutta ja rakennetta havainnollistaa niin sanottu Pareton eliittipyramidi missä eliitit on asetettu kerroksittain hierarkkisessa järjestyksessä ja missä yksittäisten eliittien on mahdollista liikkua kerroksesta toiseen molempiin suuntiin. Kun eliitin sisäinen liikkuvuus tai sirkulaatio on hidasta tai olematonta alkavat vaikutukset näkyä eliitin korkeimmissa kerroksissa erilaisina hallinnollisina alennustiloina. Tämä saattaa näkyä esimerkiksi hallinnon turvautumisena suoraan väkivaltaan. Yhteiskunnalliset vaikeudet puolestaan lisäävät Pareton mukaan alempien kerrosten jäsenien halukkuutta nousta korkeampiin asemiin. (Khasan & Kuchkarova 2024, 29.)

Pareto erotteli toisistaan pääasiallisesti kaksi erilaista eliittiä: aggressiivinen ja passiivinen. Historian hän näki näiden kahden tyyppisten eri eliittien nousuina ja tuhoina. Pareto näki taloudellisten yhteiskuntaluokkien muodostumisen toissijaisena eliittien muodostumiseen nähden. Samalla tavalla hän näki periaatteet kansanvallasta ja kansan puolesta hallitsemisesta fiktioiksi joita todellisuudessa hallitsevat käyttivät omaksi edukseen. Niin kutsuttuja demokratioita Pareto piti demagogisina plutokratiaoina joissa parlamentaarikot todellisuudessa järjestivät itse itsensä valtaan joko omin keinoin tai vaikutusvaltaisten ystäviensä avulla. (Pakulski 2018, 18-20.)

Pareton teoria on monessa suhteessa samankaltainen kuin Moscan. Kaikissa järjestäytyneissä yhteiskunnissa vallitsee tilanne jossa määrällisesti pienempi organisoitu ryhmä hallitsee suurempia ihmisjoukkoja. Tämän organisoidun vähemmistön sisällä tapahtuu muutoksia, jotka ovat usein merkityksellisiä koko yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta. Tässä mielessä eliitit ovat historian synnyttäjiä ja arkkitehteja. Pareton eliitin määritelmä on kuitenkin kapeampi kuin Moscan. Moscan teoriassa eliitti koostuu laajemmasta ryhmittymästä johon voi kuulua ihmisiä eri sektoreilta kun taas Pareton määritelmässä eliitit ovat nimenomaan poliittista valtaa käyttäviä toimijoita. Mosca myös korosti eliitin ja kansalaisten yhteenkuulumista rekrytoimisen kautta kun taas Pareto keskittyi enemmän eliittirakenteiden sisäiseen liikkuvuuteen ja muutoksiin. Lisäksi Pareton teoriassa korostuu enemmän eliittien psykologiset ominaisuudet siinä missä Mosca antoi enemmän painoarvoa eliittien sosiaaliselle perustalle. Pareto oli myös Moscaa selkeämmin demokraattista teoriaa vastaan kun taas Moscan mukaan vakaas on parhaiten saavutettavissa tiettyjä demokraattisia periaatteita jäljittelemällä. (Tonde 2023, 51.)

Klassisiin eliittiteoreetikoihin luetaan kuuluvaksi Moscan ja Pareton lisäksi Robert Michels ja hänen oligarkian rautainen laki. Michelsin mukaan kaikki organisaatiot muuttuvat väistämättä luonteeltaan oligarkkiseksi. Michelsin näkemys yhteiskunnista liittyy Moscaa ja Paretoa läheisemmin ihmisen luontaiseen käyttäytymiseen. Massat ovat luonnostaan apaattisia ja kaipaavat johtohahmoja. Johtajilla on sisällään taas luontainen vallanhimo. Michelsin teoriassa byrokratiakoneiston ansiosta myös demokraattiset valtiot toimivat oligarkkisesti. Tämän suuren oligarkian tuhoamisyritys johtaisi lopulta vain useiden pienempien oligarkioiden syntymiseen. (Delican 2000, 328-329.)

Moscasta ja Paretosta poiketen Michels väitti, että eliittien poikkeavat ominaisuudet olivat pikemminkin eliittiasemien tuotoksia kuin edellytyksiä niihin nousemiseen. Michelsin mukaan eliitit eivät ainoastaan itse pyri saavuttamaan ja pitämään hallussaan asemiaan vaan avuttomiksi itsensä kokevat ihmismassat myös haluavat olla eliitin hallinnoimisen kohteina. Toisin sanoen eliittien yhteiskunnallinen ylemmyys syntyy sekä heidän täyttämistään rooleista että massojen vaatimasta välttämättömyydestä. Eliitin liikkuvuus on mahdollista toteuttaa demokraattisen prosessin kautta mutta seurauksena on että demokraattisten instituutioiden päällimmäisenä tarkoituksena on pitää valitut eliitit vallassa eikä suinkaan estää eliittivallan syntymistä. Näin ollen demokraattiset proseduurit synnyttävät järjestelmällisesti poliittisen vallan jakautumisen epätasa-

arvoa ajan kuluessa. (Jatusripitak 2017, 8-20.)

Klassinen eliittiteoria sai runsaasti vaikutteita poliittisesta realismista ja positivismista. Teoriaa luonnehtii vastakkainasettelu poliittisen legitimaation ja todellisten poliittisten motiivien välillä. Tämä legitimaation retoriikan ja todellisten motiivien välinen jakolinja manifestoituu teorian merkittävimmissä sosiaalisissa asetelmissa; hallitsevan ja hallittavan luokan eroavaisuuksina. (Damele & Campos 2022, 2.) Jokaisen eliitin tai hallitsevan luokan ensisijaisena tavoitteena oletetaan olevan vallan ja suotuisten asemien säilyttäminen. Eliittien vallankäyttö perustuu voimankäyttöön ja petollisuuteen kansalaisiin nähden (tämän ei tarvitse välttämättä näkyä suoraan). Teorian mukaan sosiaalista järjestystä ylläpidetään poliittisella rakenteella joka usein korreloi esimerkiksi uskonnon tai ideologian kanssa. Jokaiseen eliittiin sisältyy sekä aristokraattinen että demokraattinen tendenssi (rekrytointi). Pitkässä juoksussa demokraattinen tendenssi voittaa aina minkä seurauksena mikään eliittirakenne ei ole pysyvä eikä myöskään vakaa utopistinen tilanne mahdollinen. Aristokraattisen tendenssin vallitessa liian pitkään eliitin koostumuksessa ja rakenteessa alkaa tapahtua nopeita muutoksia toisin sanoen tapahtuu sosiaalinen vallankumous. (Burnham 1943, 165.)

3.2. Yhteiskunnalliset muutokset ja eliitit

Yhteiskunnalliset kriisit ja niiden seuraukset ovat siis usein pienten johdossa olevien ryhmittymien toiminnan tuloksia. Esimerkiksi Deng Xiaopingin johdolla toteutetut talousuudistukset Kiinassa vuodesta 1978 alkaen johtivat maassa käytännössä sosialistisen suunnitelmatalouden lakkauttamiseen mistä taas seurasi nopean kansantalouden kasvun lisäksi myös ongelmia liittyen esimerkiksi kiinalaisten kansalaisten toimeentuloon ja työllisyystilanteeseen (Zhang 2006, 1). Näiden uudistusten seurauksena voidaan puhua jopa uudenlaisen valtion aikakaudesta. Erilaisten kriisien vaikutukset kuitenkin usein vaihtelevat eri eliittiryhmien välillä. Tästä hyvä esimerkki ovat juuri entiset neuvostotasavallat, joissa monet neuvostokauden lopun eliitit pystyivät säilyttämään eliittiasemansa esimerkiksi osallistumalla entisen julkisen omaisuuden yksityistämiseen.

Eri instituutioiden väliset valtasuhteet voivat muuttua kansallisten, alueellisten tai globaalien muutosten seurauksena mikä on yhteiskunnallisten muutosten lisäksi tärkeää ottaa huomioon eliittirakenteita tarkasteltaessa. Yksittäisten eliittien toiminnan vaikutusmahdollisuudet koko eliittirakenteeseen vaihtelee heidän asemansa ja vaikutusvaltansa mukaan. Esimerkiksi

kulttuurieliitin jäsenet eivät pysty vaikuttamaan suoraan valtiosääntöön siinä missä poliittiset eliitit. (Ruostetsaari 2014, 32-33.) Toisaalta esimerkiksi globalisaatio ja informaatioteknologian nopea kehittyminen vaikeuttavat osaltaan yksittäisten eliittien vaikutusmahdollisuuksien arvioimista.

Eksklusiivisessa eliittirakenteessa eliittien väliset keskinäiset yhteydet ovat tiiviitä, eliitti on pääasiassa rekrytoitunut yhteiskunnan ylemmistä sosiaalisista kerrostumista ja eliittien ja kansalaisten asenteet ovat etäällä toisistaan. Vastavuoroisesti fragmentoituneessa tai sirpaloituneessa rakenteessa eliittien rekrytoitumispohja on sosiaalisesti laajempi ja eliittien keskinäiset yhteydet ovat löyhempiä. Lisäksi eliitit ja kansalaiset ovat usein laajassa yhteistoiminnassa keskenään. Fragmentoituneessa rakenteessa eliittien välinen yhteistyö on harvinaista eikä samankaltaisesta yhtenäisestä valtaeliitistä voida puhua niin kuin eksklusiivisen eliittirakenteen tapauksissa. (Ibid., 52-53.)

4. Metodologia

Tässä luvussa käydään läpi eliittitutkimuksessa käytetyt metodit ja tässä tutkimuksessa käytettävän kvalitatiivisen vertailevan analyysin sovellus.

4.1. Eliittitutkimuksessa käytetyt metodit

Eliittitutkimus on kasvattanut suosiotaan valtarakenteiden tutkimusmetodin erityisesti kahdella eri kerralla. Ensin suosio kasvoi toisen maailmansodan jälkeen entisten siirtomaiden saavuttaessa itsenäisyyden. Tuolloin oltiin kiinnostuneita näissä uusissa valtioissa nousevista eliiteistä. Toinen merkittävä suosion kasvu tapahtui 1970-luvun puolivälissä. Minkä tahansa eliittitutkimuksen olennainen osa on eliitin määrittely ja sen jäsenten identifioiminen. Eliittitutkimuksessa käytetyt metodit voidaan luokitella kolmeen kategoriaan: 1) eliitin institutionaalisten asemien tutkimus (positional method), 2) päätöksentekoprosessien tutkimus (decisional method) ja 3) asiantutntijamenetelmä (reputational method). (Hoffmann-Lange 2018, 80.)

Näiden metodien lisäksi eliittitutkimus sisältää tyypillisesti eliittien sosiaalisten taustojen selvittämistä vaihtelevissa määrin. Yleensä eliittien yhteiset sosiaaliset taustat vaikuttavat vahvasti heidän asenteisiin ja mielipiteisiin, minkä aikaiset eliittiteoreetikot kuten Mosca tiedostivat. Näin ollen yhteisten sosiaalisten taustojen merkitystä ei voida väheksyä. Sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimuksessa kyse on ennen kaikkea yhteisen identiteetin muotoutumisesta

mutta sen avulla voidaan selvittää myös eliittien edustuksellisuuden astetta kansalaisiin nähden. Erittäin olennaista tämän tutkimuksen kannalta on, että eliittien rekrytoinnissa ja eliittien sosiaalisissa taustoissa tapahtuvat muutokset ovat yhteiskunnan sosiaalisten muutosten indikaattoreita ja toisin päin. (Hoffmann-Lange 1987, 27.)

Putnamin (1976) laajassa eliittejä vertailevassa tutkimuksessa selvitettiin, että eliitit rekrytoidaan lähes poikkeuksetta korkean aseman taustoista tai vaikutusvaltaisista suvuista. Asemansa ilman äänestystä saavuttaneet eliitit ovat tätäkin eksklusiivisempia ja taloudellinen eliitti on kaikista etuoikeutetuin. Rekrytointimalleihin keskittynyt tutkimus on tavannut havainnollistaa, että rekrytointimallista riippumatta hierarkkisilla yhteiskunnilla on riittävästi kykyä uudistaa eliittirakenteitaan. (Nagle 2002, 491.) Näin ollen rekrytointimallien ja sosiaalisten taustojen tutkimus ainoana metodina on ongelmallista. Valta-asemissa olevien sosiaaliset taustat ja heidän rekrytointitapansa eivät kerro läheskään kaikkea politiikan suunnasta. Tällä metodilla on kuitenkin mahdollista selvittää joitakin elitisoitumisen edellytyksiä mutta sitä on parasta täydentää muilla metodeilla.

Institutionaalisten asemien tutkimus perustuu oletukseen siitä, että poliittinen vaikutusvalta yhteiskunnissa perustuu erinäisten instituutioiden ja organisaatioiden johtaviin asemiin. Tätä lähestymistapaa tyypillisesti käyttävät tutkijat tiedostavat modernien yhteiskuntien olevan organisaatioita ajatellen monimuotoisia, mutta heidän mukaansa tämä monimuotoisuus ei näy eliittirakenteessa. Institutionaalisten asemien tutkimus on suosituin kansallisen tason eliittitutkimuksen metodi. Metodin ensimmäisessä vaiheessa määritetään tutkimukseen mukaan otettavien eliitin jäsenten lukumäärä. Toisessa vaiheessa päätetään ne yhteiskunnan sektorit jotka otetaan mukaan tutkimukseen. Poliittinen sektori on aina mukana, mutta muiden sektorien inkluusio riippuu niiden arvioidusta vaikutusvallasta. Kolmannessa vaiheessa määritetään jokaisen tutkimukseen mukaan otetun sektorin tärkeimmät organisaatiot. Koska moderneissa instituutioissa on tyypillisesti hyvin dokumentoitu sisäinen hierarkia, metodin kaksi viimeistä vaihetta sisältää näiden rakenteiden korkeimpien asemien identifioimisen ja niiden haltijoiden paikantamisen. (Hoffmann-Lange 2018, 80-81.)

Metodin sisältämä eliittisektorien inkluusio ja eliittien tunnistamisen kriteerit vaativat käytännössä turvautumista aiheesta aiemmin tehtyyn tutkimukseen jossa selvitetään eri sektorien ja

organisaatioiden vaikutusvaltaa. Metodien heikkoutena voidaan pitää sen riskiä aliarvioida vallan keskittymisen taso tai vastaavasti yliarvioida sen hajanaisuus. Valta ja vaikutusvalta eivät myöskään koskaan täysin korreloitu institutionaalisten asemien kanssa. Institutionaalisten asemien tutkimus on kuitenkin hyödyllinen tapa tutkia eliittien uriin liittyviä polkuja jotka ovat johtaneet heidän nykyisiin asemiinsa ja toimiva keino tarkastella mahdollisia yhteneväisyyksiä eri sektorien sisällä ja niiden kesken.

Päätöksentekoprosessien tutkimuksessa korostetaan toimijoita jotka osallistuvat aktiivisesti poliittisten päätösten tekemiseen. Metodissa nämä toimijat nähdään siis eliitin jäseninä. Päätöksentekoprosessien tutkimusmetodi soveltuu parhaiten yhteisö- ja organisaatiotason eliittien ja päätösten tutkimukseen koska nykyisissä yhteiskunnissa tätä ylemmillä tasoilla päätöksentekoprosesseja ja niihin vaikuttavia toimijoita on liian paljon tutkimusresursseihin nähden. (Hoffmann-Lange 2018, 83.)

Päätöksentekoprosessimetodin ensimmäisessä tutkimusvaiheessa erotellaan jokin tietty poliittinen ”avainpäättös” erotuksena tavanomaisemmista. Seuraavassa vaiheessa identifioidaan tähän päätöksentekoon aktiivisesti osallistuneet toimijat. Tämän jälkeen tutkitaan toimijoiden kaikkea suoraa toimintaa päätöksentekoprosessissa. Viimeisessä vaiheessa analysoidaan päätöksentekoprosessin lopputulosta, toimijoiden intressejä ja vaikutusta siihen ja mahdollisia prosessin sisältämiä konflikteja ja niiden ratkeamista. Metodien suurin ongelma liittyy poliittisen vallan paikantamiseen prosessissa. Nykyisenkaltaisissa poliittisissa päätöksentekoprosesseissa valta eri toimijoiden välillä limittyy. Toisaalta on lähes mahdotonta tutkia yhden toimijan vallankäyttöä samanaikaisesti usealla eri osa-alueella. Lisäksi metodi ei ole kyennyt tarjoamaan objektiivisia kriteereitä avainpäättösten erottamiseksi muista päätöksentekoprosesseista. (Chaudhary 1997-2000, 80-82.)

Asiantuntijamenetelmä perustuu siihen, että eliittien identifioimiseksi käytetään asiantuntijoiden tietoja. Valitut asiantuntijat pystyvät identifioimaan eliittien määrän (joka on yllensä suhteellisen pieni) ja asemat. Metodista on mahdollista soveltaa lähinnä yhteisötasolla. Aiemmissä metodissa sovelletuissa yhteisötason tutkimuksissa on saatu tukea Moscan väitteelle eliittien luonteesta yhtenäisinä, itsetietoisina ja laskelmoivina. Asiantuntijamenetelmän ensimmäisessä vaiheessa identifioidaan henkilöt joiden tiedetään tai oletetaan tietävän miten kohdeyhteisö pääasiallisesti

toimii. Seuraavaksi näitä asiantuntijoita pyydetään listaamaan yhteisön vaikutusvaltaisimmat toimijat. Tämän jälkeen vaikutusvaltaisia toimijoita mahdollisesti haastatellaan jotta saadaan tietoa heidän suhteellisesta vallastaan ja eliitin yhtenäisyyden tasosta. Viimeisessä vaiheessa perustuen aiemmin saatuihin tietoihin identifioidaan yhteisön merkittävimmät henkilöt ja heidän asemansa. (Ibid., 78.)

Menetelmän suurin vahvuus on siinä, että yleisesti ottaen yhteisöön kuuluvilla tai sitä hyvin tuntevilla on luotettavaa ja tarkkaa tietoa yhteisön toiminnasta ja valtarakenteesta. Toisaalta mikäli asiantuntijoilta saadaan keskenään ristiriitaisia tietoja on luvassa ongelmia. Lisäksi yhteisöä hyvinkin tuntevilla henkilöillä saattaa olla merkittäviä puutteita heidän tiedoissaan. Metodilla on myös tendenssi vahvistaa liiallisesti alussa tehtyjä hypoteeseja sillä asiantuntijoiden ja eliittien identifioiminen perustuu tyypillisesti ikään kuin eliminointikierrokset-menetelmälle. (Ibid., 78-79.)

Tutkimukseen valittu metodi vaikuttaa vahvasti saatuihin tuloksiin. Osittain tämän huomion vuoksi nykyisin yhä useammin eri metodeja yhdistellään keskenään samassa tutkimuksessa. Metodien yhdistely saattaakin olla paras tapa vallan jakautumisen tutkimukseen kansallisella ja paikallisella tasolla. (Mariotti 2022, 431.) Tässä tutkimuksessa yhdistellään eliitin institutionaalisten asemien sekä rekrytointimallien ja sosiaalisten taustojen tutkimusmetodeja. Sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimus tehdään kvalitatiivisen vertailevan analyysin (QCA) avulla. Institutionaalisten asemien tutkimusmetodia sovelletaan eliitin jäsenten rajaamiseen sekä sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusta analysoitavien muuttujien valitsemiseen. Näiden metodien tueksi käytetään Osininan Valtahierarkia Kazakstanin tasavallassa-mallia.

4.2. Kvalitatiivinen vertaileva analyysi (QCA) tutkimusmetodina

Kvalitatiivisessa vertailututkimuksessa tutkimusyksikköinä käytetään yleensä tapauksia erotuksena muussa sosiaalitieteessä käytettäviin havaintoyksiköihin. Myös Boolean algebraan perustuva QCA toimii näin. Kvalitatiivisessa vertailututkimuksessa on perinteisesti pyritty yhdistämään tapausperustaisia ja muuttujaperustaisia lähestymistapoja. Tutkimussuunnassa tutkimustapaukset muodostavat koherentin kokonaisuuden ja mahdollisia muuttujia tulisi tarkastella tämän kokonaisuuden kontekstissa eikä siitä erillään. QCA-metodi perustuu Boolean algebraan, jossa havaitut asiointilat redusoidaan kahdeksi vaihtoehdoksi: tosi (havaittu) tai ei tosi (ei havaittu). Ehtoja kuvataan nollien ja ykkösten avulla siten, että 1 tarkoittaa havaittua ja 0 ei havaittua.

Muuttujien on siis oltava laatueroasteikollisia. (Marx et al. 2013, 119-120.)

Kvalitatiivinen vertailututkimus alkaa yleensä tapaussarjan valitsemisella (tilastotieteessä otos). Useita eri tapauksia vertailevassa tutkimuksessa kuten tässä kyseisessä painopiste on tapausten välisissä yhtäläisyyksissä ja eroavuuksissa. QCA on metodi joka luultavasti yleisimmin yhdistetään tämän tyyppiseen tutkimukseen. QCA erottuu muista tapaussarja tutkimusmetodeista sen pyrkimyksellä kausaaliseen tulkitsemiseen ja sen käyttämillä niin kutsutuilla totuustaulukoilla. (Schneider & Wagemann 2007, 8.) Totuustaulukossa on näkyvillä jokainen tutkimukseen mukaan otettu tapaus ja muuttuja ja siitä siis nähdään Boolean algebraan perustuen minkä tapausten kohdalla minkäkin muuttujan havaittu tila oli (1 tai 0).

Tapausten käyttäminen tutkimusyksikköinä huomio hyvin yhteiskuntien historialliset erityispiirteet mutta toisaalta ongelma on vertailussa tapahtuva systemaattisuus ja yleistäminen. Tutkimukselle relevanttien tapausten valitsemisen jälkeen pitää päättää mitä niiden piirteitä halutaan tutkia kohteena olevan ilmiön selittämiseksi. Nämä päätökset ovat luonteeltaan valikoivia ja vaikuttavat väistämättä tutkimuksen lopputuloksiin. Kvalitatiivisen vertailututkimuksen painopisteiden ollessa prosessien ja rakenteiden merkityksessä ja niiden erityisissä konteksteissa tutkimusotteen avulla on mahdollista tuottaa aikaisempaa syvällisempää tietoa. (Melin 2005, 58-59.)

Tilastollisiin menetelmiin verrattuna Kvalitatiivinen vertaileva analyysi antaa työkaluja rohkeampien teoreettisten yleistysten tekemiselle ja monimutkaisempien syy-seuraussuhteiden analysoinnille. Laadulliseen aineistoon perehtymisen jälkeen määritellään relevantit tekijät, koodataan ne ja muodostetaan niistä havaintoaineisto. Sitten havaintoaineistosta tehdään totuustaulukko ja lopuksi sitä analysoidaan ja muodostetaan siitä mahdolliset yhtälöt. (Ragin 1999, 1237.)

Tässä tutkimuksessa Kazakstanin eliitin jäsenet käsitetään yksittäisinä maan eliittirakennetta kuvaavina tapauksina. Tarkasteltaviksi muuttujiksi valitaan eliittien sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien tutkimusmetodin sekä Osininan valtahierarkiamallin avulla eliittien taustaa kuvaavia tekijöitä kuten koulutus, aikaisemmat virat ja synnyinpaikka. Jotta näitä valittuja muuttujia voidaan vertailla Boolean algebran avulla ne muutetaan kaksiluokkaisiksi.

Tässä tutkimuksessa erääksi haasteeksi muodostuu analyysimenetelmän kannalta tapausten eli eliitin jäsenten verrattain suuri lukumäärä. Yleisesti kvalitatiivista vertailevaa analyysia tutkimusmetodina soveltavissa tutkimuksissa tapausten määrä on suurimmillaan 25. Kvalitatiivista vertailevaa analyysia sovelletaan tämän tutkimuksen suuren tapausmäärän vuoksi niin, että Boolean algebraa käytetään yksinkertaistaen, eikä yhtälöitä muodosteta tutkimusotteen käyttämällä tavalla. Taustamuuttujat muutetaan Boolean algebran mukaan kaksiluokkaisiksi, mikä yksinkertaistaa tuloksia merkittävästi. Menetelmään yleensä kuuluvat lopulliset totuustaulut jätetään tässä tutkimuksessa tekemättä koska Boolean algebraa noudattamalla näistä yhtälöistä tulisi liian monimutkaisia. Totuustaulukoiden muodostamiseksi Boolean algebrassa käytetään usein tietokoneohjelmia mutta tässä tutkimuksessa käytetään ainoastaan Exceliä. Toteutuneista ehdoista tapausten kohdalla lasketaan vain prosenttiluvut.

5. Tutkimusaineiston rajaaminen

Viidennessä luvussa määritetään tutkimuksen tarkastelun kohteeksi otettava eliittien joukko käyttäen institutionaalisten asemien tutkimusmetodia.

5.1. Eliitin jäsenten määrittäminen

Tutkijat ovat olleet verrattain yksimielisiä eliitin merkityksestä Kazakstanin kontekstissa. Poliittinen valta on kaikilla yhteiskunnan alueilla hyvin keskittynyttä (Abujeva 2008, 367). Suurinta vaikutusvaltaa maassa nauttivat Nursultan Nazarbajev ja presidentti Tokajev. 1990-luvun lopulla tehdyssä tutkimuksessa 41 kazakstanilaisen eliitin asiantuntijaa pyydettiin esittämään heidän näkemyksensä maan valtahierarkiasta. Tuloksena presidentti Nazarbajevia seurasivat valtahierarkian seuraavalla tasolla pääministeri, presidentinhallinnon päällikkö sekä presidentin oma lähipiiri joka koostui lähinnä hänen sukulaisistaan. Kolmannella tasolla asiantuntijoiden mukaan olivat Kazakstanin kansallinen turvallisuusneuvosto (nykyinen turvallisuuskomitea), presidentin neuvonantajat ja tärkeimpien valtionyhtiöiden johtajat. Neljännellä tasolla seurasivat tärkeimpien ministeriöiden ministerit, maan keskuspankin johto ja alueelliset kuvernöörit. (Cummings 1999, 39-40.)

Kuten kazakstanilaisen yhteiskunnan taustoituskappaleesta kävi ilmi, ei maan yhteiskunnassa eikä sen valtajärjestelmässä ole tapahtunut suuria tai merkittäviä muutoksia Nazarbajevin turvattua itselleen johtavan aseman järjestelmän sisällä 1990-luvun puolivälissä. Myös Osininan

valtahierarkia malli noudattelee samoja linjoja kuin Cummingsin eliittitutkimus eliitin jäsenten kokoonpanon osalta. Tämän tutkimuksen kannalta eliitin sisäisellä valtahierarkialla ei ole merkitystä koska tavoitteena on tarkastella institutionaalisia asemia, sosiaalisia taustoja ja rekrytointumismalleja. Osininan malli keskittyy myös vahvan johtajan ympärille, mikä tukee tutkimusmetodia sillä asiantuntijoiden mukaan Kazakstanin poliittinen järjestelmä perustuu hierarkkisuuteen ja vahvaan johtajaan.

Institutionaalisten asemien tutkimusmetodin ensimmäisessä vaiheessa päätetään tutkimukseen mukaan otettavien tapausten lukumäärä, mikä voi vaihdella muutamasta sadasta tuhanteen (Hoffmann-Lange 2018, 80). Tässä tutkielmassa pyritään empiirisyyden ja tutkimustulosten vuoksi rajaamaan eliittien lukumäärä mahdollisimman pieneksi. Lukumääräksi tulee noin 100 henkilöä. Tällaisen henkilömäärän tutkiminen pro gradu-tutkielmassa on vielä empiirisesti mahdollista.

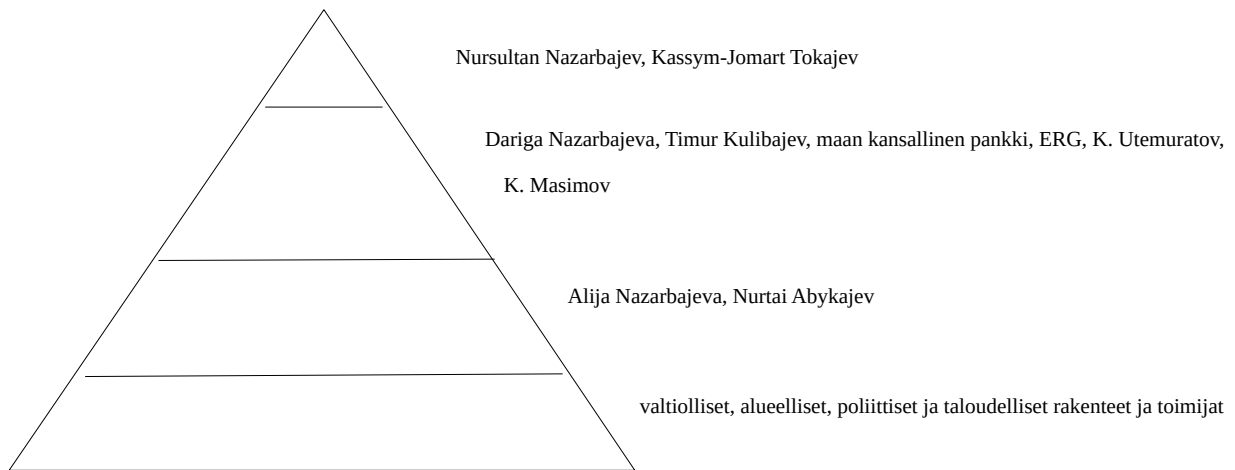
Hoffmann-Langen mukaisesti toisessa vaiheessa päätetään tutkimukseen sisällytettävät yhteiskunnalliset sektorit ja pohditaan niiden merkittävyyttä. Tämän tutkimuksen keskipisteessä on Kazakstanin hallinnollisen ja toimeenpanevan eliitin lisäksi tietyt tuomio- ja lainsäädäntövallan sekä liike-elämän edustajat perustuen lähinnä heidän läheisiin suhteisiinsa maan korkeimpaan johtoon. Perustuen taustatutkimukseen tämän tutkimuksen puitteissa on perusteltua jättää Kazakstanin kulttuuri- ja mediaeliitti tarkastelun ulkopuolelle. Paitsi että valta ja resurssit ovat maassa kaikilla sektoreilla suhteellisen keskittyneitä, vaatii näillä kahdella kyseisellä sektorilla menestyminen jonkin asteisia kytköksiä eliitin korkeampien tasojen toimijoihin ja näin syntyy riippuvuussuhteita näihin korkeamman tasojen eliitteihin. Toisin sanoen riippumattoman vaikutusvallan ja itsenäisen toiminnan rakentaminen media- ja kulttuurialoilla on erittäin haastavaa. Näillä samoilla perusteilla myös tiede-eliitti on jätetty tässä tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle, sikäli kun tiede-eliittiä on mahdollista tai mielekästä erottaa kulttuuri-eliitistä.

Institutionaalisten asemien tutkimusmetodin kolmannessa vaiheessa identifioidaan tutkimukseen valittujen sektorien tärkeimmät organisaatiot. Kazakstanin tapauksessa tämä on monimutkainen tehtävä. Maassa heimoihin ja klaanisiteisiin perustuvilla suhteilla on edelleen suuri merkitys ja kansallisvaltio ymmärretään eri tavalla kuin länsimaisessa kontekstissa (Jayaraj 2019, 911). Venäjän tavoin korruptiosta on tullut itsessään institutionaalinen ongelma ja sen havainnoiminen ja mittaaminen on hankalaa sen luonteen vuoksi. Osatekijä ongelman syntymiseen ovat olleet heikot

julkiset instituutiot jotka taas ovat perua osittain itsevaltaisesta valtiollisesta kehityksestä itsenäisyyden aikana. Lisäksi organisaatioiden määrittystä vaikeuttaa jo aiemmin käsitelty, osittain neuvostoajalta periytyneet epämuodolliset ja yleensä luonteeltaan patrimonialiset toimintaverkostot. (Oka 2013, 10-18.)

Selkeästi tärkein itsenäisen Kazakstanin ajan instituutio on ollut presidentin virka. Ennen kaikkea patrimonialisten toimintasuhteiden kautta vaikutusvalta ikään kuin valuu alaspäin alkaen presidentistä valtahierarkian huipulta. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ministeriöt ja tärkeimmät hallinnolliset instituutiot ovat pysyneet toimintamekanismeiltaan ennallaan, mutta niiden valvonta on siirtynyt kommunistiselta puolueelta toisaalle. Toisaalta valtion monopoli tärkeimpien luonnonvarayhtiöiden osalta on säilynyt. Uusia instituutioita ova olleet muun muassa uusi presidentinhallinto, heikko parlamentti ja monipuoluejärjestelmä ja tietyt yksityisomisteiset yhtiöt. Riippumatonta mediaa ei ole oikeastaan missään vaiheessa päässyt syntymään Kazakstaniin. Valtaosa ja ennen kaikkea merkittävimmät uutislähteet ovat Nazarbajevin perheenjäsenten hallinnassa. 2010-luvulla Kazakstan sijoittui säännöllisesti Freedom Housen lehdistönvapauden mittauksissa aivan häntäpäähän. Maan hallinto on nähnyt Internetin ensisijaisesti mahdollisuutena maan talouskasvulle ja sensuroi sen käyttöä suhteellisen voimakkaasti. (Beisembajeva et al. 2013, 3-4.)

Tällaisen insituutiotarkastelun, aiemman tutkimuskirjallisuuden ja Osininan valtahierarkiamallin avulla tärkeimmät instituutiot tutkimusmetodin kannalta voidaan määritellä. Näitä ovat presidentinhallinto, Nazarbajevin sukulaispiiri, ministeriöt, valtionyhtiöt, alueelliset kuvernöörit, parlamentin puhemiehet, korkein oikeus ja merkittävimmät poliittiset toimijat joiden asema ei perustu sukulaisuuteen Nazarbajevin kanssa.

Kuvio 1. Valtahierarkia Kazakstanin tasavallassa. Lähde: Osinina, D.D. 2021. *Elitnyye gruppy Respublika Kazahstana i osobennosti prinjatija strategitsheskih polititsheskih i ekonomitsheski reshenij v tranzitnyj period.* Gumanitarnye Nauki. Vestnik Finansovogo Universiteta.

Kazakstanin parlamentin jäsenet on myös jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Vuoden 1995 perustuslaki myönsi presidentille niin laajat valtaoikeudet, että valtiota voidaan kutsua jopa superpresidentiaaliseksi. Kuten on jo todettu, poliittinen valta maassa on hyvin keskittynyttä, minkä seurauksena parlamentin vaikutusvalta on täysin toissijaista puolueiden vaikutusvallan ollen tätäkin vähäisempi. Myös kulloinenkin hallitus on perustuslain mukaan vastuussa presidentille mikä tekee siitä elimenä puhtaasti hallinnollisen. (Kembajev 2012, 444-445.) Näin ollen voidaankin itse asiassa tämän tutkielman painopisteen olevan hallintoeliitissä vaikka kyseessä on muodollinen toimeenpanoeliitti. Toinen peruste parlamentin jättämiselle tarkastelun ulkopuolelle on sen suuri jäsenmäärä. Parlamentti koostuu kahdesta kamarista joissa on yhteensä 148 edustajaa joten sen sisällyttäminen tutkimukseen nostaisi eliittien lukumäärää huomattavasti.

Valitun tutkimusmetodin neljännessä vaiheessa määritetään mukaan otettujen organisaatioiden merkittävimmät virat. Kazakstanin presidentinhallinnon virallisilla verkkosivuilla on lista hallinnon jäsenistä ja kun kieleksi muuttaa sivustolla venäjän on heidän taustoistaan myös saatavilla laajasti tietoa. Myös kaikki maan ministeriöt otetaan tarkasteluun ja niistä tarkemmin ottaen tärkeimmät eli ministerien virat. Pääministerillä on lisäksi seitsemän varapääministeriä, jotka otetaan mukaan tarkasteluun ja joista jotkin tosin toimivat samanaikaisesti muina ministereinä. (Ofitsialnyj

informasjonnyj resurs Premier-Ministra Respubliki Kazahstana 2024.)

Nazarbajevin sukulaisten määrityksessä turvaudutaan ennen kaikkea Osininan valtahierarkiamalliin ennen kaikkea näiden eliitin jäsenten epämuodollisista ja siten hankalasti määritettävistä asemista johtuen. Sukulaisten tunnettavuuden vuoksi tarvittavat tiedot heidän taustoistaan ovat pääasiallisesti yleisesti saatavilla verkosta. Osininan mallin perusteella tutkimukseen on valittu myös tiettyjä henkilöitä jotka eivät ole muodollisesti esimerkiksi suvun kautta sidoksissa Nazarbajeviin ja joilla ei enää ole mitään muodollista virkaa mutta jotka ovat saavuttaneet vaikutusvaltaisen aseman pääsemällä eri teitse sisään Nazarbajevin lähipiiriin. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi Imangali Tasmagambetov ja Nurtai Abykajev ja heidän lähipiirinsä. Myös tällaisten henkilöiden taustatiedot ovat yleisesti saatavilla verkosta.

Valtionyhtiöistä merkittävimmät ovat Osininan mallin mukaan maan kansallispankki ”Halyk Bank” (ent. Kazkommertsbank), valtiollinen kaasu- ja öljy-yhtiö KazMunayGaz ja kaivos- ja raaka-ainealan suuryhtiö Eurasian Resources Group (ERG). Nämä yhtiöt ja niiden johtokuntien avainhenkilöt sopivat mukaan otettaviksi tarkasteluun lukumäärällisesti. Yhtiöiden pitäminen vaikutusvaltaisina on myös linjassa sen kanssa, että etenkin öljy- ja kaasuteollisuus toimivat käytännössä Kazakstanin sosiaaloudellisen kehityksen ratkaisevina voimina (Zijadin et. Al 2019, 7.) Osininan analyysissä samalla valtahierarkian tasolla valtionyhtiöiden kanssa olevat Bulat Utemuratov ja Karim Massimov lähipiireineen ovat esimerkkejä henkilöistä jotka ovat poliittisten suhteiden kautta päässeet Nazarbajevin erityissuosiioon (Legiec 2019, 1).

Institutionaalisten asemien viidennessä ja viimeisessä tutkimusvaiheessa identifioidaan merkittäviempien virkojen ja asemien haltijat eli eliitin jäsenet. Tässä tutkimuksessa tämä toteutetaan listan muodossa joka on tutkimuksen liitteenä. Lista on kerätty tärkeimpien instituutioiden virkojen ja asemien (myös ei-muodollisten) haltijat. Toisin sanoen tutkimuksen selektiomuuttujia ovat virka tietyissä valtakunnallisissa instituutioissa tai johtava asema tietyssä valtionyhtiössä, sukulaisuussuhde Nursultan Nazarbajeviin tai ei-muodollinen asema korkealla maan valtahierarkiassa. Lopullinen eliitin kokoava lista kattaa 96 nimeä.

5.2. Tutkimusaineisto

Aineiston tarkastelun pääasialliseksi lähteeksi on valittu instituutioiden viralliset verkkosivut. Eliitin taustojen analysoimiseksi ja vertailemiseksi tarkasteluun on otettu biografiat. Tämän tutkimuksen olosuhteissa kyseisten henkilöiden haastatteluiden toteuttaminen on käytännössä mahdotonta ja kazakstanilaisen median riippuvuus voidaan kyseenalaistaa. Valtiolliset verkkosivut on laadittu juuri valtion näkökulmasta ja niissä on nähtävillä ainoastaan pintapuolista ja olennaisinta tietoa. Kazakstanin poliittiselle järjestelmälle ominaisia päämies-agenttisuhteita ei esimerkiksi voi löytää näiden tietojen pohjalta. Sen sijaan verkkosivuilla on kylliksi tietoja yhteisten koulutus- ja urapolkujen analysointiin.

Tähän tutkimukseen on otettu tarkasteltaviksi joitakin sellaisia henkilöitä joiden tarkkaa syntymäaikaa- tai paikkaa ei ole ilmoitettu virallisilla verkkosivuilla. Näissä tapauksissa tarvittavat tiedot on tarkistettu Zakon-verkkomedian julkaisemista biografiatiedoista. Zakon on venäjänkielinen vuonna 1999 toimintansa aloittanut kazakstanilainen uutistoimisto joka julkaisee politiikkaan, talouteen ja liiketoimintaan liittyviä uutisia. Se luotiin alunperin alustaksi lakimiehille, taloustieteilijöille ja muille asiantuntijoille mielipiteiden vaihtamiseen ja eri alojen ihmisten ammattitietojen löytämiseksi.

Kaikki tutkimusaineisto on luettu venäjäksi. Viralliset verkkosivut ovat saatavilla myös englanniksi, mutta niiden tarjoama tieto venäjäksi on runsaampaa. Zakon-verkkosivuston julkaisemat tiedot ovat saatavilla vain venäjäksi tai kazakin kielellä. Vieraskielistä aineistoa tutkittaessa on olemassa väärinkäsitysten ja käänkövirheiden mahdollisuus mutta koska tämän tutkimuksen aineisto on suhteellisen laaja mahdollisilla virheillä ei todennäköisesti ole vaikutusta lopputuloksiin tai johtopäätöksiin.

6. Kazakstanilaisen eliitin sosiaalinen tausta ja rekrytoitumismallit

Tässä luvussa tarkastellaan kazakstanilaisen eliitin keskinäistä samankaltaisuutta. Tutkimalla sosiaalisia taustoja voidaan yrittää selvittää tiettyjä perusedellytyksiä kyseisessä yhteiskunnassa elitisoitumiseen. Yhteiskuntaluokan, koulutuksen ja muiden taustatekijöiden vaikutus elitisoitumiseen on merkityksellistä vallitsevien asenteiden, poliittisten päätöksentekoprosessien ja eliitin yhtenäisyyden kannalta. Taustamuuttajat on valittu aihetta käsittelevän aiemman tutkimuskirjallisuuden ja eliitin sosiaalisten taustojen ja rekrytoitumismallien perusteella ja

muuttujien avulla on pyritty selvittämään kazakstanilaisen eliitin yleistä rakennetta.

Taustamuuttujiksi valittiin henkilön ikä, sukupuoli, synnyinpaikka, koulutustausta, valtionyhtiö-, aluehallinto tai valtionhallintotausta. Lisäksi on huomioitu viran saamisvuosi eliittien liikkuvuuden arvioimiseksi (ja puoluetusta). Suuren aineiston ja tutkimuksen päämäärän vuoksi muuttajat oli muunnettava kaksiluokkaisiksi. Tämän vuoksi niiden käyttö selitetään analyysin yhteydessä. Taustamuuttajat ovat osittain päällekkäisiä tutkimuksen selektiomuuttujien kanssa. Esimerkiksi presidentinhallintotausta on sekä taustamuuttuja että osa selektiomuuttujaa (tausta valtionhallinnossa). Mahdolliset päällekkäisyydet ja niiden luomat ongelmat on pyritty huomioimaan analyysissa.

6.1. Sukupuoli, synnyinpaikka ja ikä

Koko olemassaolonsa ajan Kazakstanin valtion tärkeimmät virat ovat olleet miesten hallussa. Kazakstanin perustuslaki takaa muodollisesti tasa-arvoiset oikeudet ja mahdollisuudet osallistua politiikkaan riippumatta henkilön sukupuolesta mutta käytännössä naisten osuudet kaikilla päätöksenteon osa-alueilla on matala erityisesti kun verrataan maan tilanteeseen neuvostokaudella. Kazakstanin itsenäisyyden aikana mentäessä hallinnon alemmille tasoille naisten osuus on ollut suhteellisesti korkeampi kuin ylemmillä tasoilla. (ADB 2006.) Historiallisten kokemusten ja kulttuurisen kontekstin johdosta myös yleinen asenne maassa on suhteellisen perinteisiä arvoja noudatteleva. Vuonna 2016 62 prosenttia kazakstanilaisista oli sitä mieltä että miehet ovat parempia poliitikkoja kuin naiset. Myös enemmistö naisista oli tätä mieltä. Tällaisia näkemyksiä voivat osittain selittää perinteiset sukupuoliroolit kuten naisten rooli lasten ensisijaisina kasvattajina ja kotiympäristön ylläpitäjinä. (Lipovka et al. 2023, 380-383.)

Alhaisen edustuksellisuuden kaltaisista puutteista huolimatta sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta tilanne Kazakstanissa on verrattain hyvä. Naisten edustus parlamentissa on esimerkiksi ollut korkeammalla tasolla kuin Yhdysvalloissa, Japanissa ja Kiinassa. Naisten oikeudellinen ja taloudellinen asema on selkeästi parempi kuin muissa Keski-Aasian valtioissa.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen on ollut Kazakstanin tavoitteena sen itsenäistymisestä asti. Maa oli Keski-Aasian valtioista ensimmäinen joka perusti erillisen elimen tämän tavoitteen saavuttamiseksi (Naisten, perheen ja väestöpolitiikan komissio). (YK 2024.) Maa on myös

ratifioinut lukuisia sukupuolten tasa-arvoa eri elämänaalueilla edistävää kansainvälistä sopimusta. Muodolliset esteet naisten johtoasemiin etenemiselle onkin käytännössä onnistuttu eliminoimaan. Näin ollen naisten edustuksellisuutta Kazakstanissa rajoittavatkin ensisijaisesti vallitsevat sosiaaliset ja kulttuuriset asenteet jotka ovat epämuodollisia tekijöitä.

Naisten puutteellinen edustus näkyy myös eliitin kokoonpanossa. Kazakstanilaisesta eliitistä 90 prosenttia on miehiä. Todellinen tilanne naisten elitisoitumisen kannalta saattaa olla tätäkin prosenttilukua karumpi sillä tutkimukseen otetuista naisista kolme on Nazarbajevin lähipiirin jäseniä mikä on todennäköisesti ollut päällimmäisin tekijä heidän rekrytoitumisessaan maan eliittiin. Neljä eliitin naisjäsenistä toimii kuitenkin hallituksen ministereinä mikä kertoo naisten mahdollisuudesta edetä maan johtavien asemien huipulle. Akmaral Alnazarova toimii maan terveysministerinä, Aida Balaeva kulttuuri- ja informaatioministerinä, Tamara Duysenova varaministerinä ja Svetlana Zhakupova työministerinä. Näiden ministerien ja Nazarbajevin lähipiiriin kuuluvien naisten lisäksi Aizhan Shainazarova ja Zulfija Suleimenova toimivat maan presidentinhallinnossa ja Umut Shajahmetova maan Kansallispankin johdossa.

Naisten vähäinen osuus eliitistä ei ole yllätys. Vuonna 2018 parlamentin ylähuoneen 47 senaattorista vain kolme oli naisia. Parlamentin 100 edustajan alahuoneessa naisedustajien määrä vaihteli välillä 10-27 vuosina 1996-2020. Aluehallintotasolla naisten osuus on vielä alhaisempi, noin 22 prosenttia vaikkakin alueiden välillä on suurta vaihtelua tässä suhteessa. Selkeä piirre sukupuolten välisessä jakautumisessa ovat temaattiset erot. Naisia ei juurikaan ole toiminut niin sanotuissa voimaministerien rooleissa, esimerkiksi pää- puolustus tai ulkoministereinä. Nykyisenkin hallituksen naisministerit toimivat vähemmän merkittävissä ministeriöissä kuten terveys- ja työministerinä. Tältä osin nykyinen eliitti siis jatkaa tähänastisella tiellä jossa naiset ovat enimmäkseen keskittyneet instituutioihin joita ei pidetä ratkaisevan tärkeinä korkean tason päätöksenteossa. (Zeinilova 2023, 88-90.)

Eliitin alueellista jakautumista tutkittiin eliitin jäsenten synnyinpaikan avulla. Taustamuuttajat jaettiin Almatyssa syntyneisiin (kyllä = 1, ei = 0), Astanassa syntyneisiin (sama koodisto) ja muihin eli niihin eliitin jäseniin joiden biografioissa syntymäpaikaksi mainittiin jokin muu kuin Almaty tai Astana. Almaty on Kazakstanin suurin kaupunki väkiluvun mukaan ja se oli myös maan pääkaupunki vuoteen 1997 asti. Astana taas on maan nykyinen pääkaupunki ja toiseksi väkirikkain

kaupunki. Nämä kaksi kaupunkia eivät kuulu hallinnollisesti mihinkään maakunta-alueeseen vaan ovat itsenäisiä hallintoyksiköitä. Eliitin jäsenistä 27 prosenttia on syntynyt Almatyssa ja kaksi prosenttia Astanassa. Näissä muuttujissa huomioitiin ainoastaan eliitin jäsenten synnyinpaikka joten jäsenten lapsuus- ja nuoruusiän kasvuympäristö on saattanut olla eri mitä ei siis ole huomioitu tässä tutkimuksessa. On myös huomioitava, että muuttujiin on itse kaupunkien lisäksi laskettu kuuluviksi mukaan kaupunkeja ympäröivät Almatyn ja Akmolan alueet. Näin on menetelty koska kyseisen muuttujan osalta päähuomio on tutkimuksessa haluttu kiinnittää juuri eliittien alueellisen jakautumiseen ja tästä näkökulmasta hallinnollisesti itsenäisten kaupunkien ja niitä ympäröivien alueiden erottaminen toisistaan ei olisi ollut merkityksellistä. Lisäksi ympäröivien alueiden taloudet ja maan sisäinen yleiskuva perustuvat pitkälti näiden merkittävien kaupunkien läheiseen sijaintiin. Eliittien osalta neljän eliitin jäsenen synnyinpaikkaa ei onnistuttu selvittämään joten heille annettiin arvo nolla (ei syntynyt Almatyssa eikä Astanassa). Heidät kuitenkin otettiin mukaan tarkasteluun koska heidän biografiaistaan oli saatavilla muuten riittävästi tietoja.

Eliitin sosiaalisen liikkuvuuden ja osaltaan alueellisen eriarvoisuudenkin kannalta synnyinpaikkojen tutkiminen on kiinnostavaa. Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että Kazakstanin eliittiin on mahdollista nousta muualtakin kuin merkittävimmistä kaupungeista tai niiden lähiympäristöstä. Eliittien synnyinpaikkakuntien välillä oli laajaa vaihtelua Kazakstanin eri osista ja eliitin jäsenistä muutama oli lisäksi syntynyt Kazakstanin ulkopuolella. On kuitenkin huomionarvoista, että Almaty oli silti yleisin synnyinpaikka kun synnyinpaikkakuntia laitettiin järjestykseen eliitin jäsenten mukaan. Tämä ei ole yllättävää sillä kyseessä on maan suurin kaupunki ja entinen pääkaupunki jota voidaan edelleen pitää maan kehittyneimpänä ja taloudellisesti sekä kulttuurisesti merkittävimpänä kaupunkina. Sen sijaan ainoastaan kaksi eliitin jäsentä oli syntynyt Astanassa. Tätä voidaan selittää eliittien syntymäajoilla, jotka ovat kokonaan ajalta jolloin Almaty oli vielä Kazakstanin pääkaupunki. Astanan kehitys ja kasvu on alkanut toden teolla vasta sen pääkaupungiksi nimittämisen jälkeen vuodesta 1997.

Kazakstanin valtiollisen tilastopalvelun mukaan maan väkiluku oli toukokuussa 2024 20,1 miljoonaa joista 62 prosenttia asui kaupungeissa. Almatyn väkiluku oli 2,249,500 ja Almatyn alueen 1,5 miljoonaa eli yhteensä noin 3,7 miljoonaa. Astanan väkiluku oli noin 1,5 miljoonaa ja Akmolan alueen noin 800 000 eli yhteensä noin 2,3 miljoonaa. (Bureau of National Statistics 2024.) Almatyssa ja sitä ympäröivällä alueella asui siis noin 19 prosenttia Kazakstanin väestöstä eli maan

eliitissä siellä syntyneet ovat hieman yliedustettuina. Astanan ja Akmolan alueen väestö taas edusti noin 11 prosenttia maan väestöstä joten siellä syntyneet ovat erittäin aliedustettuina maan eliitin kokoonpanossa.

Suurten kaupunkien suuri edustettavuus eliitissä on luonnollista koska väestö on kaupungeissa koulutetumpaa kuin maaseudulla. Suurin osa neuvostoajan kazakstanilaisesta eliitistä työskenteli silloisessa pääkaupunki Almatyssa jolloin todennäköisesti heidän lapsensa syntyivät siellä. Tämän tutkimuksen aineistona käytetyissä biografioissa ei ollut lainkaan mainintoja henkilöiden perhetaustoista joten tässä tutkimuksessa ei selvitetty eliittiasemien perinnöllisyyttä. Poikkeuksen muodostivat entisen presidentin Nazarbajevin lähipiiriin kuuluvat, jotka ovat rekrytoituneet eliittiin juuri tällä tavalla. Heihin kuuluivat Nazarbajevin kaksi tytärtä ja esimerkiksi liikemies Kenes Rakishev joka on Nazarbajevin presidenttikauden pitkäaikaisen virkamiehen Imangali Tasmagambetovin vävy. Karim Massimov ja Nurtai Abykajev taas ovat esimerkkejä entisistä virkamiehistä joilla ei enää ole mitään muodollista virkaa mutta jotka pitävät todennäköisesti hallussaan edelleen merkittävää vaikutusvaltaa johtuen pääosin heidän läheisestä henkilökohtaisesta suhteestaan Nazarbajeviin.

Nazarbajevin niin kutsuttu lähipiiri muodostui kaikkiaan kymmenestä eliitin jäsenestä. Näille henkilöille ei ole mitään yleisesti käytettyä nimitystä toisin kuin esimerkiksi Venäjän valtahierarkiassa mutta he ovat tyypillisesti Nazarbajevin hallinnossa pitkän uran luoneita virka- tai liikemiehiä tai diplomaatteja jotka ovat tätä kautta onnistuneet luomaan luottamusta nauttivan suhteen Nazarbajeviin ja hänen liittolaisiinsa. Heidän vaikutusvaltansa laajuutta on sen epämuodollisesta luonteesta johtuen tällä hetkellä käytännössä mahdotonta selvittää, mutta on turvallista kuitenkin olettaa että heidän laaja poliittinen sekä hallinnollinen kokemuksensa asettaa heidät erityiseen asemaan ainakin kansalaisten enemmistöön nähden ja siten kuuluviksi maan eliittiin. Myös maan nykyinen presidentti Tokajev loi ennen presidenttiyttään pitkän uran sekä diplomaattina että maan sisäpolitiikassa Nazarbajevin alaisuudessa erilaisissa ministeritehtävissä. Muodollisesti eläköityneillä entisillä virkamiehillä voidaan lisäksi olettaa olevan hallussaan huomattavaa taloudellista valtaa. Jotkut heistä kuten esimerkiksi entinen pääministeri Daniyal Ahmetov ovat edelleen valtapuolue Amanatin jäseniä mikä myös kertoo heidän poliittisista motiiveistaan ja vaikutusmahdollisuuksista.

Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin eliitin jäsenten ikää. Jos henkilö oli syntynyt vuonna 1975 tai aiemmin hän sai arvon 1 ja mikäli hän oli syntynyt vuoden 1975 jälkeen hän sai arvon 0. Iän tutkimisen tarkoituksena oli ennen kaikkea saada viitteitä siitä onko maan eliittirakenteessa mahdollisesti käynnissä jonkin asteinen tarkoituksellinen uudistamishanke. Eliitin jäsenten ikää tarkastelemalla voidaan tehdä tästä päätelmiä sillä nykyisen kaltaisille poliittisille eliiteille on tyypillistä että henkilön on käytännössä aloitettava poliittinen tai hallinnollinen uransa suhteellisen nuorena mikäli hänen tavoitteenaan on nousta valtion poliittisen eliitin johtaviin aseisiin. Lisäksi huomion kohteena oli se kuinka suuri osa maan nykyisestä eliitistä on pääosin viettänyt nuoruutensa tai uransa alkuvaiheet sekä kouluttautunut neuvostoaikana ja kuinka moni taas itsenäisen Kazakstanin aikakaudella. Nazarbajevin valtakaudella eliitin tärkeimmät asemat olivat valtaosin hänen ikätovereidensa hallussa joista usea oli aloittanut uransa työskentelemällä Nazarbajevin kanssa jo neuvostokaudella tai maan itsenäisyyden alkuvuosina.

Tutkimustulosten mukaan 57 prosenttia eliitin jäsenistä on syntynyt vuonna 1975 tai aiemmin. Nuoria jäseniä työskentelee erityisesti presidentinhallinnossa missä 17 henkilöä on syntynyt vuoden 1975 jälkeen. Nykyisen hallituksen 28 ministeristä 10 mukaan lukien pääministeri Olzhas Bektenov ovat nuoria eliittejä. Nuorten eliittien osuuden 43 prosentilla voidaan sanoa olevan merkittävä. Lisäksi nuoret eliitit työskentelevät suhteellisen merkittävissä asemissa eli presidentinhallinnossa sekä maan hallituksen ministereinä.

Tulosten perusteella voidaan sanoa että maan eliittirakenteessa on käynnissä jonkin asteinen eliitin itsensä uudistaminen mihin kuuluu nuorten ja uusien eliittien rekrytointi. Tämä on siinä mielessä odotettua että Nazarbajevin myötä useat hänen liittolaisensa alkavat ikänsä puolesta eläköityä ja tilalle rekrytoidaan uusia jäseniä. Näiden tulosten pohjalta on kuitenkin mahdotonta tehdä tieteellisiä johtopäätöksiä siitä onko eliittirakenteen uudistuminen merkki maan poliittisen suunnan muuttumisesta. Kyseessä saattaa olla ainoastaan niin sanottu normaali uusiutuminen eli uusien jäsenten rekrytoituminen eliittiin vanhojen jäsenten tilalle. Esimerkiksi nykyinen pääministeri Olzhas Bektenov työskenteli Nazarbajevin presidentinhallinnossa vuosina 2006-2009 uransa alkuvaiheessa. Suurimmalla osalla nuorista eliiteistä on työkokemusta hallintotehtävistä Nazarbajevin presidenttiyden ajalta. On myös pidettävä mielessä ettei varsinkaan presidentinhallinnon yksittäisillä jäsenillä ole paljoa omaa poliittista vaikutusvaltaa vaan korkein asema maassa on edelleen presidentillä. Myös ministerien asema ja toiminta riippuvat paljolti

presidentti Tokajevin poliittisesta linjasta mikä toistaiseksi on vaikuttanut pitkälti jatkamiselta entisen presidentin viitoittamalla tiellä.

6.2 Koulutus

Eliitin koulutustaustaa tutkittiin ulkomaisen korkeakoulutuksen, eliittiyliopistojen sekä koulutusalan avulla. Koulutustasoon ei kiinnitetty huomiota koska tiedettiin että korkeakoulututkinnosta on käytännössä tullut kriteeri eliittiasemaan nousemiseksi Kazakstanissa. Kaikilla eliitin jäsenillä olikin siis yliopistotutkinto.

Vaikka ulkomaisen korkeakoulukokemuksen hankkiminen ei ole nykyisin Kazakstanissa mitenkään harvinaista niin sen avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi siitä kuinka tärkeä tekijä se on eliittiin pääsemisen kannalta. Toisin sanoen tällä muuttujalla haluttiin selvittää voidaanko kansainvälisen koulutuksen sanoa olevan tärkeä tekijä maan eliittiin pääsemisen kannalta. Kazakstanissa valtio tukee ulkomaille lähteviä opiskelijoita mutta apu kattaa ainoastaan noin 10 prosenttia kuluista ja suuri enemmistö vaihto-opiskelijoista rahoittaa ulkomailla opiskelunsa perheensä, yleensä vanhempiensa turvin (Jumakulov & Ashirbekov 2016, 39). Tämä tarkoittaa sitä että ulkomaille lähtevän vaihto-opiskelijan on useimmiten tultava tulotasoltaan vähintään keskiluokkaisesta perhetaustasta rahoittaakseen opiskelijavaihtonsa. Ulkomainen koulutustausta voi siis myös kertoa eliitin jäsenten sosioekonomisesta taustasta.

Eliittiyliopistomuuttujalla tarkoitettiin tutkinnon suorittamista joko yksityisessä kazakstanilaisessa yliopistossa tai maan maineikkaimmissa julkisissa yliopistoissa. Kazakstanin kolme selkeästi muista erottuvaa yliopistoa maineikkuutensa perusteella ovat Nazarbajevin yliopisto, al-Farabin kansallinen yliopisto ja L.N. Gumiljovin Euraasian kansallinen yliopisto. Nämä kolme yliopistoa sekä yksityiset yliopistot sijoittuvat yliopistovertailuissa selvästi ylemmäksi kuin kaikki muut korkeakoulut joten ensiksi mainitut valittiin eliittiyliopistoiksi. Jos eliitin jäsenen biografiasta löytyi merkintä yliopistotutkinnosta joissakin näistä yliopistoista sai koulutusmuuttuja hänen kohdallaan arvon 1 ja mikäli ei niin sai koulutusmuuttuja hänen kohdallaan arvon 0. Tällä muuttujalla haluttiin ensisijaisesti tarkastella onko ns. eliittiyliopistossa tutkinnon suorittaminen yksi väylistä rekrytoitua Kazakstanin eliittiin.

Venäläiseen tapaan valtaosa Kazakstanin yliopistoista ei tuota tutkimuksia sillä tavalla kuin länsimaissa. Yliopistot ovat ennen kaikkea opetukseen keskittyviä koulutusinstituutioita eivätkä tutkimuslaitoksia. Yliopistoihin haetaan opiskelemaan pääaineen mukaan ja yliopisto määrittää opetussuunnitelman valtion lainsäädännön mukaan suhteellisen joustamattomasti. Tietyn pääaineen opiskelijat suorittavat samat kurssit samassa järjestyksessä eikä opintojaksoja voi samalla tavalla valita itse niin kuin esimerkiksi suomalaisissa yliopistoissa. Nykyisin kazakstanilaiset korkeakoulututkinnot seuraavat Bolognan prosessin mallia eli tutkinnot jaetaan kandidaatin tutkintoon (kesto neljä vuotta), maisterin tutkintoon (kesto kaksi vuotta) ja tohtoriopintoihin. Yksityisissä yliopistoissa kaikki opinnot ovat maksullisia. Kaikki oppilaitokset voivat kuitenkin järjestää sekä maksullista että maksutonta koulutusta. Kazakstanissa lukukausimaksut ovat kuitenkin yleistyneet ja kasvaneet ja noin 70 prosenttia korkeakouluopiskelijoista maksaa lukukausimaksuja. Lisäksi 67 prosenttia opiskelijoista tekee osa-aikatöitä opintojen ohella. (Jonbekova 2020, 16-17.) Yliopistoihin haetaan opiskelemaan valtakunnallisten pääsykokeiden kautta. Yksityisiin yliopistoihin on helpompaa päästä sisään ja maksullisella puolella opiskelijoilla on yleensä esimerkiksi enemmän mahdollisuuksia uusien tenttejä. Lukukausimaksut vaihtelevat noin 92,900 Kazakstanin tengestä 1,8 miljoonaan tengen (noin 190-3700 euroa) lukukaudessa. Maksut vaihtelevat riippuen yliopistosta, koulutusalaista ja opintojen tasosta. (Jeduka 2024.) Tästäkin syystä on mielekästä tarkastella juuri suosittuja ja arvostetuimpia korkeakouluja. Käytännössä henkilön on oltava lahjakas jollakin tietyllä alalla tai hänellä on oltava varallisuutta päästäkseen opiskelemaan huippuyliopistoon.

Osana itsenäisen Kazakstanin ajan uutta kansallisidentiteetin luomisprojektia maan hallinto on pyrkinyt uudistamaan ja kansainvälistämään maan koulutusrakenteita. Geopoliittinen konteksti on ollut vahvasti läsnä uusissa koulutukseen liittyvissä hankkeissa joista ehkä eniten huomiota saanut on ollut uuden ja maineikkaan Nazarbajevin yliopiston perustaminen. Neuvostoajan verrattain tasa-arvoisesta yliopistomaailmasta ja maksuttomasta yliopistokoulutuksesta on kuljettu pitkä matka nykytilanteeseen missä koulutuksen kustannukset ovat valtaosin opiskelijoiden tai heidän perheidensä harteilla. Tällaisessa tilanteessa opiskelijoiden korkeakouluvalintaa ja korkeakouluun pääsemistä rajoittavat luonnollisesti esimerkiksi perheen tulotaso sekä aikaisemman opetuksen laatu oman koulumenestyksen lisäksi. Toisin sanoen taloudellisesta sekä alueellisesta epätasa-arvosta on tullut vaikuttavia tekijöitä korkeakouluopiskelijoiden rekrytoinnissa. Asemaltaan ja opetuksen tasoltaan epätasa-arvoiset yliopistot taas vaikuttavat osaltaan yhteiskunnalliseen segregaatioon ja

vähentävät mahdollisuuksia sosioekonomiseen liikkuvuuteen. Usein käy niin että korkeatasoisemmissa yliopistoissa opiskelleet vanhemmat siirtävät tietopääomansa ja rahallisen apunsa lapsilleen jolloin nämä lapset saavat lähtökohtaisia etuja verrattuna vähäosaisemmista taustoista tuleviin.

Mahdollisen eliittikoulutustaustan lisäksi tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota eliitin jäsenten koulutusaloihin. Tämän tarkoituksena oli tarkastella oliko jollakin tietyllä koulutusallalla selkeä yhteys eliittiin rekrytoitumiseen. Koulutusaloja tarkastelemalla voidaan myös selvittää onko eliittiasemilla yhteyttä enemmän esimerkiksi poliittiseen vai tekniseen taitoon ja osaamiseen. Mahdollisen teknokraattisen eliitin olemassaolo voisi olla mielenkiintoinen hypoteesi koska kuten kappaleessa kaksi taustoitettiin, Kazakstanin hallinnon narratiivissa monet poliittiset kysymykset on pyritty esittämään luonteeltaan teknisinä. Venäjän ja Kiinan nykyisiä hallintoja on usein luonnehdittu teknokraattisiksi erotuksena monista länsimaisista hallinnoista. Tästäkin näkökulmasta Kazakstanin eliittirakennetta on mielenkiintoista tutkia sen jäsenten koulutusalojen mukaan.

Ulkomaisen korkeakoulututkinnon hankkiminen näyttäisi olevan suhteellisen tärkeä tekijä eliittiaseman saamisen kannalta. Eliitin jäsenistä 49 prosentilla on tutkinto ulkomaisesta yliopistosta. Venäläisten yliopistojen lisäksi eliitin jäsenet ovat opiskelleet erityisesti Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa esimerkiksi Oxfordin ja Harvard Business Schoolin kaltaisissa huippuyliopistoissa. Valtaosalla ulkomaisen tutkinnon suorittaneista oli useita korkeakoulututkintoja sekä Kazakstanista että ulkomailta.

Kazakstanilaisista yliopistoista vahvin edustus oli maan suurimmalla ja vanhimalla yliopistolla, Al-Farabin kansallisella yliopistolla missä kaikkiaan 18 prosenttia eliitin jäsenistä oli opiskellut. Yksityisten yliopistojen yhteinen edustus oli suunnilleen samaa luokkaa 19 prosentilla. Yksityisistä yliopistoista kaksi selkeästi suosituinta olivat Astanassa sijaitseva oikeustieteeseen keskittynyt Maqsut Narikbajevin yliopisto (KazGUU) sekä Almatyssa sijaitseva liiketoimintaan ja taloustieteeseen keskittyvä Narxoz yliopisto.

Perinteisesti maineikkaimman ja muista julkisista yliopistoista tasoltaan selkeimmin erottuvan Al-Farabin yliopiston ja yksityisten yliopistojen lisäksi eliittien koulutustaustoja löytyi maan teknillisistä korkeakouluista ja alueellisista valtionyliopistoista. Maan koulutuksen kehittämisen

kärkihankkeena markkinoidusta Nazarbajevin yliopistosta oli ainoastaan yksi maininta mikä tosin selittyy sillä että kyseinen yliopisto perustettiin vasta 2010 jolloin eliitin jäsenet olivat suurimmilta osin jo suorittaneet opintonsa. Venäläisen mallin mukaisesti Kazakstanissa on lisäksi ministeriöiden ja muiden valtiollisten instituuttien omia erillisiä akateemisia instituutioita joiden pääasiallisena tehtävänä on toimia suorana koulutusväylänä kyseisen ministeriön tehtäviin. Kyseessä on perinne neuvostoajalta toimineista erikoistuneista urapoluista jolloin poliittisia kysymyksiä pyritään tarkastelemaan laitoksen tai osaston omasta näkökulmasta. Kazakstanissa on Venäjän tapaan siirrytty kohti nk. toista korkeakoulututkintoa, jonka tarkoituksena on luoda yhteinen tiedollinen viitekehys. Tämän tyyppisiä koulutuksia tarjoavat muun muassa erilaiset valtionakatemit. Eliitin jäsenten koulutustaustoja tarkasteltaessa yleisin tällainen valtionakatemia eliittiin rekrytoituttaessa oli maan presidentin alainen julkishallinnon akatemia. Akatemian tehtävänä on kouluttaa siviilivirkamiehiä ja byrokraatteja presidentin- ja valtionhallinnon palvelukseen. Akatemia tarjoaa viisi erikoistumissuuntaa: julkinen hallinto, siviilihallinto, julkiset palvelut, valtiontalous ja alueellinen talous sekä kansainväliset suhteet. Eliitin jäsenistä 15 prosenttia oli kouluttautunut julkishallinnon akatemiassa. Presidentin alaisen julkishallinnon akatemian venäläisenä vastineena voidaan pitää RANEPA:a joka on avoin myös ulkomaisille opiskelijoille. Kazakstanilaisen eliitin jäsenistä viidellä oli koulutustausta Venäjän presidentin alaisesta RANEPA:sta. Mikäli RANEPA:ssa koulutusta saaneet lisätään yhteen kotimaisen julkishallinnon valtionakatemitien käyneiden kanssa, yhteensä 20 prosentilla eliiteistä on tämän tyyppistä koulutustausta.

Mielenkiintoisin piirre eliittien koulutustaustoissa on ulkomailta opiskelleiden korkea määräosuus. Näiden havaintojen perusteella Kazakstan näyttäisi seuraavan yleismaailmallista kehitystä mihin kuuluu ulkomailta opiskelemisen helpottuminen ja sitä myötä yleistyminen. Tämä tarkoittaa koulutuksen osalta toisaalta sitä että myös eliittiasemista kilpailtaessa kriteerit muuttuvat vaativimmiksi kun yhä useammalla on ulkomainen tutkinto mitä voidaan pitää osoituksena kyvystä kansainvälistyä, oppia uutta ja verkostoitua laaja-alaisesti. Toisaalta Kazakstanin oma koulutustaso ja sen maine eivät ole vielä saavuttaneet esimerkiksi länsimaita tai Venäjän parhaita yliopistoja minkä vuoksi ulkomaiset tutkinnot ovat hyödyllisiä eliittiasemiin rekrytoitumisessa. Eliittien keskuudessa todennäköisesti esiintyy myös muuta väestöä enemmän lahjakkuutta ja resursseja kouluttautua päätellen ulkomaisten tutkintojen suuresta osuudesta.

Sen sijaan kotimaisten eliittiyliopistojen suosio eliitin koulutusvaihtoehtoissa ei ollut aivan yhtä

suurta vaikka ei voidan sanoa että nekään olisivat mitättömiä. Maan maineikkaimpiin yliopistoihin kilpailu on ankaraa ja mahdollisesti monet perheet näkevät yksityisellä ja maksullisella puolella opiskelemisen ns. hätäsuunnitelmana. Läheskään kaikilla perheillä ei myöskään ole mahdollisuuksia tarjota lapsellensa yksityisellä puolella opiskelemista vaikka tämä olisikin lahjakas. Opiskelun aikana henkilön urapolun valikoitumiseen vaikuttavat lukuisat seikat jotka mahdollisesti voivat ohjata henkilön muualle kuin maan poliittiseen eliittiin. Kun otetaan huomioon valtionakatemioiden koot ja roolit verrattuna varsinaisiin yliopistoihin, on niissä opiskelleiden

osuus suhteellisen korkea varsinkin jos siis mukaan lasketaan Venäjän RANEPA:ssa opiskelleet. Toisaalta tätä korkeaa osuutta selittää instituutioiden valikoivuus ja niiden luonne erityisinä urapolkuja ohjaavina laitoksina. Useat näissä laitoksissa opiskelleet eliitin jäsenet ovat olleet akatemian ohjaamassa instituutiossa myös töissä opiskeluaikastaan lähtien. Nämä seikat huomioon ottaen olisi mahdollista olettaa osuuden olevan jopa ehkä korkeampi.

Eliitin jäsenten keskuudessa yleisin koulutusala oli taloustiede. Jäsenistä peräti 44 prosenttia oli koulutautunut tälle alalle. Koulutusaloja tarkasteltaessa on tosin huomioitava että suurella osalla eliiteistä on useamman eri alan korkeakoulututkinto. Toiseksi yleisin koulutautumisala oli oikeustiede. Yhteensä 33 prosentilla eliiteistä oli oikeustieteellinen tutkinto. Kolmanneksi sijoittui tekninen ala 26 prosentin osuudella ja neljänneksi valtio- ja hallintotieteet (ml. kansainväliset suhteet) 20 prosentin osuudella. 9 prosentilla oli koulutustaustaa humanistisilta aloilta. Näiden lisäksi eliittien koulutustaustoissa oli mukana lääketieteellistä ja turvallisuusalan koulutuksia. Kolmen eliitin jäsenen biografiaista ei löytynyt tietoja heidän koulutusaloistaan.

Taulukko 1: Eliitin koulutustausta

Koulutusmuuttuja	Osuus eliitistä % (n=96)
Tutkinto ulkomailla	49
Tutkinto eliittiyliopistossa	35
Opiskellut valtionakatemiassa (ml. RANEPA)	20

Taulukko 2: Eliitin koulutusalat

Koulutusala	Osuus eliitistä % (n=96)
Taloustiede	44
Oikeustiede	33
Tekniset alat	26
Valtio- ja hallintotieteet	20
Humanistiset alat	9

6.3. Aiemmat työtehtävät

Kazakstanissa työura valtiolla tai valtionyhtiöissä nähdään houkuttelevana ja arvostettuna uravaihtoehtona. Eliitin jäsenten aikaisempien työtehtävien tarkastelu ja vertaileminen on tärkeää eliittiasemiin rekrytoitumisen näkökulmasta. On mielenkiintoista selvittää ovatko eliittiasemiin nousseiden urapolut samankaltaisia ja minkälaisia eri uravaihtoehtoja heidän taustoistaan löytyy.

Kazakstanin itsenäistyttyä 1990-luvulla maan silloisesta eliitistä 40 prosenttia oli neuvostoajan hallinnon entisiä alemman tason virkamiehiä. 20 prosenttia oli työskennellyt ministereinä tai varaministereinä mutta ainoastaan kaksi prosenttia oli kuulunut Kazakstanin neuvostotasavallan ministerineuvostoon. Silloisesta eliitistä 13.5 prosentilla oli taustaa teollisuuden toimeenpaneissa asemissa (korkean tason insinöörejä) mutta 1.9 prosentilla oli taustaa teollisuuden työntekijöinä. Noin viisi prosenttia oli entisiä KGB:n jäseniä ja vain kahdella prosentilla oli jonkinlaista taustaa maataloussektorilta. Alle yhdellä prosentilla oli vakituista työtaustaa Neuvostoliiton asevoimista ja 3.6 prosenttia oli työskennellyt Neuvostoliitossa diplomaattitehtävissä. (Cummings 1999, 133.)

Vuonna 1995 muodostetun hallituksen 19 ministeristä 10 oli aiempaa työtaustaa joko ministeriöistä tai alemman tason valtion virkamiestehtävistä. Valtaosa ministreistä oli työskennellyt aiemmin neuvostoajan hallintoinstituutioissa. Vuonna 1995 virkansa saaneet ministerit pääosin myös jatkoivat jo aiemmin tekemäänsä ministerin työtä eivätkä siirtyneet ministereiksi esimerkiksi presidentinhallinnosta tai liiketoimintasektorilta. Suurin osa aiemmin valtion taloushallinnossa tai turvallisuuselimissä virkamiehinä työskennelleistä siirtyi yksityiselle sektorille. Työurien korkein homogeenisyyden aste havaittiin aluehallinnossa. 20 alueellisesta kuvernööristä puolet oli työskennellyt neuvostoajana aluehallinnon johtotehtävissä ja toiset puolet kolhoosien tai paikallisten yritysten johdossa. Samoin suurta homogeenisyyttä havaittiin myös valtionyhtiöiden

johdossa. Suurin osa valtionyhtiöiden johtajista oli työskennellyt samankaltaisissa tehtävissä myös neuvostoajan loppuvuosina. (Ibid., 134-136.)

Nykyisen kazakstanilaisen poliittisen eliitin osalta tulokset ovat samansuuntaisia kuin Cummingsin tutkimuksessa mutta entistä voimakkaampia. Eliitin jäsenistä peräti 90 prosentilla on aiempaa työtaustaa valtiolla joko valtionhallinnossa kuten ministeriöissä tai aluehallinnossa. Tähän kategoriaan laskettiin kuuluviksi valtion ministeriöt, presidentinhallinto ja valtion alaiset aluehallinnot. Alueellisia päämiehiä on yhteensä maassa 20 eli he muodostavat noin 21 prosenttia eliitin kokoonpanosta. Huomionarvoista on että jos alueellisia päämiehiä ei lasketa mukaan on silti erittäin merkittävällä osalla eli noin 32 prosentilla työkokemusta alueellisen tason hallinnosta.

Aiempaa työtaustaa valtionyhtiöistä eliitin jäsenistä oli myös merkittävällä osalla eli noin 36 prosentilla. Tarkastelussa henkilö sai valtionyhtiömuuttujan kohdalla arvon 1 mikäli hänen biografiastaan löytyi maininta työskentelystä missä tahansa valtionyhtiössä. Käytännössä eliittien työtaustoissa kuitenkin heidän aiemmat työkokemuksensa koostuivat pienestä ryhmästä merkittävimpiä ja suurimpia valtionyhtiöitä. Näitä olivat muun muassa öljy- ja kaasuyhtiö KazMunayGaz, maan kansallispankki, valtiollinen rahoitusyhtiö Samruk-Kazyna ja valtiollinen radio- ja televisioyhtiö.

Voidaan sanoa että 36 prosentin osuudellaan valtionyhtiötaustaiset eliitin jäsenet muodostavat merkittävän osan eliitistä etenkin kun otetaan huomioon heidän taustojensa keskittyminen suhteellisen pieneen ryhmään valtionyhtiöitä ja että Kazakstanissa toimii kaikkiaan 6,700 valtionyhtiötä (ADB 2020) ja lisäksi suuri määrä merkittäviä kansallisia ja kansainvälisiä yksityisyrittäjiä. Toisaalta nämä kyseiset valtionyhtiöt ovat tärkeitä koko valtion taloudelle ja ovat myös merkittäviä työllistäjiä. Esimerkiksi yhtiö Samruk-Kazyna työllistää yhteensä yli 300,000 henkilöä ja sen markkina-arvo on noin 11 miljardia dollaria. Muutkin valtionyhtiöt joihin eliitin jäsenten työkokemukset ovat keskittyneet ovat tärkeitä Kazakstanin taloudelle. Tärkeitä sektoreita ovat ennen kaikkea energia-ala ja finanssisektori.

Eliitin työtaustoja tarkasteltaessa presidentinhallinto ja sen rooli ovat yksi tarkasteltava muuttuja. Kazakstanin itsenäisyyden aikana presidentin aseman korostuessa myös presidentinhallinnon asema eliittien rekrytoijana on kasvanut. Tämä rooli on näkyvillä myös eliitin työtaustoissa sillä 52

prosenttia eliiteistä työskentelee tällä hetkellä presidentinhallinnossa tai omaa työkokemusta sieltä. Toisaalta jos tarkastelusta jätetään pois 26 tällä hetkellä presidentinhallinnossa työskentelevää henkilöä laskee presidentinhallintotaustaisten eliitin jäsenten 25 prosenttiin. Presidentinhallinnon rooli todennäköisesti korostuu sitä mukaa mitä korkeammista viroista on kyse.

Aiempaan työuraan liittyen tutkimuksessa siis tarkasteltiin eliitin jäsenten työtaustoja valtionhallinnossa- ja instituutioissa, aluehallinnossa, valtionyhtiöissä ja presidentinhallinnossa. Presidentinhallintoa tarkasteltiin omana kategorianaan erotuksena valtionhallinnosta (esim. ministeriöt) sillä sen roolin voidaan katsoa olevan erilainen tutkimuksen aiheen kontekstissa ja koska merkittävä määrä eliitin jäsenistä työskentelee siellä juuri nyt. Valtionhallintotausta mihin siis laskettiin kuuluvaksi mukaan työskentely aluehallinnossa oli selkeästi yleisin muuttuja työtaustoissa. Aluehallinnossa työskentelyn lisäksi eliitin jäsenten biografioista löytyi urataustaa esimerkiksi erilaisista ministeriöiden tehtävistä kuten työskentelystä oikeusministeriössä ja ulkoministeriössä eli diplomaattiurasta. Monet eliitin jäsenet joilla ei ollut työtaustaa valtionhallinnossa ovat saavuttaneet eliittiasemansa joko pääsemällä henkilökohtaisten suhteiden avulla Nazarbajevin lähipiiriin tai kohonneet asemiinsa liiketoimintauran kautta.

6.4. Eliitin liikkuvuus

Kazakstanin eliitin sosiaalinen liikkuvuus on tämän tutkimuksen yksi pääkohde. Tarkoituksena on selvittää onko eliitin sisällä käynnissä jonkin suuntainen muutosvaihe. Yhdeksi tutkimuksen muuttujista asetettiin nykyiseen virkaan nimittämisen ajankohta. Muuttajasta käytetään tässä nimitystä ”uusi virassaan”. Tämän muuttujan kohdalla henkilö sai arvon 1 jos hän oli saanut nykyisen virkansa tammikuussa 2022 tai sen jälkeen. Muutoin henkilö sai arvon 0.

Eliitin jäsenistä 73 prosenttia oli nimitetty virkaansa tammikuussa 2022 tai sen jälkeen. Tämä viittaa vahvasti siihen että maan eliittirakennetta on pyritty uudistamaan. Erityisesti on mielenkiintoista, että 26:sta henkilöstä jotka tällä hetkellä työskentelevät presidentinhallinnossa 22 on muuttujan mukaan uusia viroissaan. Tästä voidaan ainakin päätellä että mahdollisesti tärkein instituutio presidentin viran jälkeen on uudistunut radikaalisti presidentti Tokajevin kaudella. Ottaen huomioon presidentinhallinnossa työskentelevien verrattain nuoren iän on hyvin mahdollista että instituution kokoonpanon uudistamisen tavoitteena on ollut sen sisäisen työskentelyn muuttaminen ja mahdollisesti myös etsiä uutta poliittista suuntaa koko valtiolle.

Venäjäällä tuoreimman eliittisukupolven keskuudessa yleisin tapa rekrytoitua maan poliittiseen eliittiin on heidän työuransa kautta. Useimmin työura ei liity suorasti politiikkaan vaan pikemminkin heidän ammatilliset saavutuksensa ovat olleet poikkeuksellisen tasokkaita mikä on herättänyt myös maan eliitin kiinnostuksen ja tästä on alkanut nousu valtahierarkiassa. Venäläinen nuorten poliitikkojen sukupolvi on hyvin määrätietoinen ja pragmaattinen. Poliitiikan pariin ei päädytä sattumalta vaan sinne päädytään poikkeuksetta oman määrätietoisen toiminnan kautta. Lisäksi tyypillisesti nuoret uransa alkuvaiheissa olevat venäläispoliitikot ovat poliittiselta toimintatyyliltään hallinnollisia. Toisin sanoen he ovat ensisijaisesti halukkaita tekemään töitä esimerkiksi puolueen tai jonkin muun instituution hallinnollisissa rooleissa. Kazakstanin tapaan kuitenkin korkeimmat asemat eliitin valtahierarkiassa täytetään usein epämuodollisin menetelmin ja perustein. (Palitaj 2020, 94-97.)

Tällaiset erityispiirteet vaikuttavat eliittien liikkuvuuteen ja siten uusiutumiseen. Kazakstanilaisessa ja myös venäläisessä järjestelmässä uusiutuminen on pääasiassa hyvin hierarkkista ja ylimmistä kerroksista johdettua sillä korkeimmat asemat ovat saavutettavissa käytännössä vain läheisillä ja tiiviillä suhteilla korkeimpien asemien haltijoihin. Usein sen hetkinen valtion päämies voi jopa henkilökohtaisesti nimittää seuraajansa. Johtavan henkilön ja hänen henkilökohtaisen lähipiirinsä suuri merkitys Kazakstanissa on ennen kaikkea 1990-luvulta alkaneen patrimonialisen ja valtaa keskittävän itsevaltaisen hallintotavan kehityksen tulos vaikkakin näitä piirteitä esiintyi vähemmissä määrin maan hallinnossa jo neuvostotasavallan aikana. Tämänkaltainen järjestelmä on saanut kazakstanilaisten enemmistöltä ainakin hiljaisen hyväksynnän mikä on todennäköisesti eräs syy siihen miksi nykyinen presidentti Tokajev ei ole lähtenyt muokkaamaan itse eliitin liikkuvuutta sääteleviä periaatteita.

Toisaalta kazakstanilais-venäläisessä rekrytointimallissa polku poliittiseen eliittiin on erittäin suoraviivainen. Eliittiasemaan pyrkivän on itse tehtävä hänen tavoitteitaan edistäviä uraratkaisuja. Tyypillisesti tämä tarkoittaa tietyn ministeriön alaiseen korkeakouluun tai sitä vastaavaan instituutioon hakeutumista mitä pidetään poliittisen urapolun alkuna. Toisaalta tieteellisesti ansioitunutta henkilöä voidaan rekrytointimielessä lähestyä myös eliitin taholta. Tämä on kyseisissä maissa usein houkutteleva vaihtoehto johtuen erityisesti politiikan korruptoituneisuudesta ja patrimonialistisesta luonteesta. Tästä johtuen mahdollinen ura tai edes kytkös politiikan piiriin voi tuoda henkilölle erinäisiä etuja ja hyötyjä.

Kazakstanista poiketen Venäjällä maan eliitti on kuitenkin pyrkinyt ainakin ajoittain ylläpitämään kuvaa avoimesta yhteiskunnasta missä maan huippuvirkoihin on mahdollista nousta avoimin ja rehellisin metodein. Eräs esimerkki tästä on vuonna 2017 lanseerattu kykykilpailu Lidery Rossii (Venäjän johtajat). Kilpailussa etsitään potentiaalisia tulevaisuuden johtajia kakilta yhteiskunnan sektoreilta ja voittajille on tarjolla stipendejä Venäjän huippuyliopistoihin ja mentorointia maan yritysmaailmaan. Kilpailu on osa laajempaa keväällä 2017 laadittua ”Venäjä - mahdollisuuksien maa” - ohjelmaa, joka perustettiin presidentti Putinin aloitteesta ja jonka tarkoitus on toimia sosiaalisena hissinä aktiivisille kansalaisille. (Löyttymäki 2019, 51-52.)

Kazakstanissa maan eliitti ei ole juuri kokenut tarvetta ylläpitää kuvaa avoimesta yhteiskunnasta. Syyt tähän löytyvät hieman erilaisesta yhteiskuntasopimuksesta eliitin ja kansalaisten välillä. Kuten aiemmissa luvuissa selvitettiin Kazakstanissa poliittiset kysymykset ja aiheet nähdään ennen kaikkea teknisinä ongelmina joihin nimenomaan valtiokoneisto pyrkii etsimään ratkaisuja. Poliitiikka aihealueena nähdään pyrkimyksenä ylläpitää ja edistää yhteiskunnan vaurautta sekä vakautta ja tässä prosessissa kansalaisilla on pikemminkin passiivinen rooli. Maan kansalaisille on myös selvää että korkeinta valtaa maassa käyttää presidentti ja hänen lähipiirinsä ja tässä asetelmassa esimerkiksi puolueilla on vähintäänkin toissijainen merkitys. Vallitsevan narratiivin mukaan tämä asetelma on paras mahdollinen yhteisten intressien kuten vakauden takaamiseksi ja siten sen haastaminen on vaarallista. Toisaalta tämän asetelman syntymiseen on myös vaikuttanut se, että Venäjän tavoin myöskään Kazakstanilla ei oikeastaan ole olemassa minkäänlaista demokratian perintöä.

7. Vertailua 1990-luvun tilanteeseen ja Venäjään

Tässä luvussa vertaillaan kazakstanilaisen eliitin sosiaalisia taustoja ja liikkuvuutta Cummingsin vuoden 1999 tutkimuksen tuloksiin sekä Löyttymäen vuoden 2019 tutkimuksen tuloksiin mikä käsittelee Venäjän nuorta eliittiä.

Sukupuoli, synnyinpaikka ja ikä

Kazakstanin nykyinen poliittinen eliitti on siis hyvin miesvaltainen. 90 prosenttia eliitin jäsenistä tällä hetkellä on miehiä. Naisia oli korkeissa viroissa harvakseltaan mutta toisaalta heitä toimii myös hallituksen ministereinä. Naisten hallussa olevat ministeriöasemat kuitenkin keskittyvät niin kutsutuille pehmeille aloille kuten terveydenhuolto, kulttuuri ja informaatio. Tärkeämpinä pidetyt

ministeriöt kuten turvallisuus, finanssi- ja pääministeriöt ovat vankasti miesten hallitsemia. Lisäksi tärkeänä pidetty presidentinhallinto koostuu valtaosin miehistä ja naisten edustus on alhaista myös esimerkiksi parlamentissa ja aluetasolla.

Vuonna 1995 tilanne sukupuolten suhteen eliitissä oli samankaltainen; noin 93 prosenttia eliitin jäsenistä oli miespuolisia. Tuolloin suurin suhteellinen edustus naisilla oli oikeuslaitoksessa missä 15 prosenttia viranhaltijoista oli naisia. Myös presidentinhallinnossa naisilla oli nykyistä suurempi edustus noin 10 prosentilla. Myös Cummingsin tutkimuksessa oli havaittavissa ilmiö missä naisten suhteellinen edustus elimen tai instituution sisällä laski kyseisen instituution merkityksen ollessa korkeampi tai tärkeämpi. Naispuolisten eliitin jäsenten sosiaalinen homogeenisyys oli vähäisempää kuin miesten ja Cummingsin mukaan tämä yhdistettynä naisten vähäiseen osuuteen eliitissä tarkoitti käytännössä naisten jäämistä maan poliittisen eliitin ulkopuolelle. Tutkimuksessa havaittiin että naisten vaikutusvalta oli pienentynyt verrattuna neuvosto aikaan ja jopa neuvosto aikaa edeltäneeseen Kazakstanin alueen yhteiskuntaan. Cummingsin mukaan kazakstanilaiset naiset käyttävät vaikutusvaltaa tehokkaimmin eliitin jäsenten vaimoina jolloin heillä on mahdollisuus vaikuttaa heidän päätöksiinsä. (Cummings 1999, 147-151.)

Löytymäen (2019) tutkielmassa vertailtiin Venäjän nuorta teknokraattieliiä ja presidentti Putinin lähipiiriä. Kazakstanin tavoin myös Venäjällä on vankka perinne eliittiasemien miesvaltaisuudesta. Nuoren venäläiseliitin 128 jäsenestä vain 14 oli naisia eli noin 11 prosenttia. Erityisen mielenkiintoista on että sama ilmiö hallintotason nousun ja naisten edustuksen välillä oli olemassa myös nuoren venäläiseliitin parissa Kazakstanin historiallisen ja nykyisen tilanteen tavoin. Toisin sanoen mitä korkeampaa hallintotasoa tarkasteltiin sitä pienempi oli naisten edustus sen sisällä. Putinin sisäpiiri taas oli nuorta eliittiäkin miesvaltaisempi. Sisäpiiristä 94 prosenttia oli miehiä. Putinin sisäpiirin naisjäsenillä yhteinen taustatekijä oli heidän työtaustansa presidentinhallinnossa. (Löytymäki 2019, 40-58.)

Kazakstanin nykyisen eliitin jäsenistä 27 prosenttia on syntynyt maan suurimmassa kaupungissa Almatyssa ja kaksi prosenttia pääkaupunki Astanassa. Almatyn suurempi osuus selittyy paitsi sen koolla myös sen asemana entisenä pitkäaikaisena pääkaupunkina. Lisäksi Almatyn merkitys tieteen, talouden, koulutuksen ja hallinnon keskuksena on edelleen suuri verrattuna Astanaan. Astanan markkinointi uudeksi pääkaupungiksi perustui alun perin Nursultan Nazarbajevin ajatukseen

läntisen ja itäisen kulttuurin yhdistämisestä.

Cummingsin tutkimuksessa eliittien synnyinpaikkaa ei tutkittu aivan näin tarkasti vaan sen sijaan sen perusteella olivatko eliitit syntyneet maaseudulla vai kaupungeissa ja mistä osasta maata he olivat lähtöisin. 61 prosenttia eliiteistä oli lähtöisin kylistä tai pienistä kaupungeista. 21 prosenttia eliitin jäsenistä oli syntynyt maan pohjoisosassa ja 38 prosenttia eteläosassa. Länsi- ja itäosista oli lähtöisin vain yhdeksän prosenttia molemmista. Mielenkiintoista oli että 20 prosenttia eliiteistä oli syntynyt Venäjällä. Neuvostoaikana maan eliitti oli ollut hyvin integroitua ja Kazakstanin itsenäistyttyä useat virkamiehet palasivat sinne työskennelyään esimerkiksi Venäjällä ja Ukrainassa. Kazakstanin itsenäistyttyä ja kansallisen identiteetin merkityksen kasvettua synnyinpaikasta tuli hieman tulenarempi asia. Esimerkiksi ensimmäinen pääministeri Sergei Tereshchenko jätti virallisissa yhteyksissä synnyinpaikkansa kertomatta vaikka oli yleisesti tiedossa että hän oli syntynyt Venäjän Kauko-Idässä. (Cummings 1999, 153-155.)

Löytymäen tutkimuksessa synnyinpaikkaa tutkittiin samalla tavalla kuin tässä tutkimuksessa eli eliitin jäsenet jaoteltiin kahdessa merkittävimmässä kaupungissa Moskovassa ja Pietarissa syntyneisiin ja muihin. Nuorista venäläiseliiteistä 20 prosenttia oli syntynyt Moskovassa ja kuusi prosenttia Pietarissa. Toisin kuin tässä tutkimuksessa Moskovon ja Pietarin kaupunkeja ympäröiviä aluepiirejä ei laskettu mukaan synnyinpaikoiksi. Putinin sisäpiiriläisistä 21 prosenttia oli syntynyt Pietarissa. Pietarissa syntyneiden lisäksi muillakin sisäpiiriläisillä oli vahva Pietari-tausta joten pietarilaistaustaisten eliitin lukumäärä saattoi olla vielä paljon suurempi. On yleisessä tiedossa että Putinin sisäpiirin ydin koostuu nimenomaan pietarilaisista henkilöistä. Moskovalaissyntyisiä oli Putinin sisäpiirissä suunnilleen yhtä paljon kuin nuoressa eliitissä; 19 prosenttia.

Kazakstanin nykyisestä eliitistä 57 prosenttia on syntynyt vuonna 1975 tai ennen sitä. Tämän tutkimuksen kontekstissa nuorten eliittien osuus 43 prosentilla oli odotettua suurempi.

Huomionarvoista oli nuorten henkilöiden suuri edustus presidentinhallinnossa mistä on kehittynyt merkittävä rekrytointiväylä maan eliitin ylimpiin kerroksiin. Nuoria henkilöitä työskentelee myös ministereinä. Nuorten eliittien suuri osuus presidentinhallinnossa saattaa jossain määrin viitata maan hallintostrategian jonkin asteiseen uudistamiseen.

Vuoden 1995 kazakstanilainen eliitti oli edeltänyttä neuvostoaajan eliittiä huomattavasti nuorempi.

Eliitin suurin osuus koostui 46-55 vuotiaista. Eliitin vanhin jäsen oli syntynyt vuonna 1921 mutta hän kuului yli 70-vuoden ikäisenä ryhmään jonka osuus eliitistä oli vain noin yhden prosentin. 46-55 vuotiaiden eliitin jäsenten osuus oli erityisen suurta kolmen hallintoelimen sisällä; presidentinhallinnossa, aluehallinnossa ja ministeriöissä. Instituutioita joiden sisällä työskenteli merkittävä määrä alle 35-vuotiaita henkilöitä olivat valtionyhtiöt, puolueet ja kulttuuri-instituutioiden johtavat asemat. Aineisto viittasi siihen, että kazakstanilainen eliitti oli keskimäärin vanhempi kuin muiden entisten neuvostotasavaltojen eliitit mutta eliitin keski-ikä oli kuitenkin alhaisempi kuin tuon ajan valtionpäämiesten keski-ikä. Eliittien kanssa tehtyjen haastatteluiden perusteella eliitin jäsenten iällä ei ollut kovin suurta merkitystä. Esimerkiksi eliitin jäsenten kesken iällä ei ollut suurta merkitystä koskien heidän asenteitaan markkinatalousuudistuksia kohtaan. (Cummings 1999, 144-146.)

Löytymäen tutkimuksessa ei varsinaisesti tarkasteltu eliitin yksittäisten jäsenten ikää sillä eräs tutkimuksen päätarkoituksista oli verrata nuorta eliittiä Putinin sisäpiiriin. Nuoren eliitin jäsenet olivat syntyneet vuosina 1970-1988. Tutkimuksessa otettiin pintatasolla käsittelyyn kuitenkin nuorten eliittien perhetausta. Tutkimuksessa selvitettiin, että nuoressa eliitissä pietarilaistaustaisia henkilöitä oli vain kuusi prosenttia joten toisin kuin Putinin sisäpiirin suhteen nuoren eliitin kohdalla ei ollut kyse enää ns. Pietarin klaanista. Tosin pietarilaistaustaisten henkilöiden osuus nuoressa eliitissä olisi voinut olla suurempi mikäli heihin olisi sisällytetty sellaiset henkilöt jotka viettivät nuoruutensa tai aikaa työurastaan Pietarissa. Ministeriöiden viroissa Venäjällä etniset vähemmistöt olivat laajasti edustettuina ottaen huomioon heidän osuutensa Venäjän koko väestöstä. Myös tässä suhteessa Venäjällä oli tapahtunut aiempaan nähden muutos sillä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitea oli tyypillisesti suhteellisen venäläisvaltainen.

Koulutus

Tässä tutkimuksessa kazakstanilaisen eliitin koulutustaustaa tarkasteltiin aiemmin määriteltyjen eliittiyliopistojen sekä ulkomaisen korkeakoulutuksen avulla. 49 prosenttia eliitin nykyisistä jäsenistä on suorittanut korkeakoulututkinnon ulkomaisessa yliopistossa. Suuri osa ulkomailla opiskelleista oli odotetusti opiskellut venäläisissä yliopistoissa ja tämän lisäksi esimerkiksi Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa. Sosioekonomisin perustein kotimaisiksi eliittiyliopistoiksi valittiin Al-Farabi yliopisto sekä yksityiset maassa toimivat yliopistot. Eliitin jäsenistä 18 prosenttia oli opiskellut maan suurimmassa ja vanhimassa yliopistossa eli Al-Farabi yliopistossa ja 19

prosenttia oli opiskellut yksityisissä kazakstanilaisissa yliopistoissa. Näiden eliittiyliopistojen lisäksi eliitin jäsenien koulutustaustoja löytyi teknillisistä korkeakouluista ja eri puolilla maata sijaitsevista valtionyliopistoista. Yleisin koulutusala eliittien keskuudessa on taloustiede (sis. liiketalouden eri osa-alueet). Taloustieteitä seuraavat oikeustiede, tekniset alat, valtio- ja hallintotieteet ja humanistiset alat.

Vuonna 1995 kazakstanilaisen eliitin jäsenistä 97 prosentilla oli korkeakoulututkinto. 31 prosenttia oli valmistunut varsinaisista yliopistoista (erotuksena esimerkiksi teknilliset korkeakoulut), joista hieman yli puolet nykyisestä Al-Farabi yliopistosta. Hieman yli kahdeksan prosenttia eliiteistä oli opiskellut Venäjällä ja heistä hieman yli puolet Moskovassa. Muualla ulkomailla Venäjää lukuun ottamatta opiskelleita eliitin jäseniä ei ollut. Noin 39 prosenttia oli saanut jonkinlaisen insinöörin koulutuksen tai jonkin muun teknisen alan koulutuksen. Noin 16 prosenttia oli opiskellut maatalousalalla, 12 prosenttia lakitieteitä, 10 prosenttia humanistisella alalla, neljä prosenttia journalismia ja toiset neljä prosenttia lääketiedettä. (Cummings 1999, 164-168.)

Myös Venäjällä korkeakoulututkinnosta on tullut käytännössä kriteeri eliittiin rekrytoitumiselle. Löytymäen tutkimuksessa eliittiyliopistoiksi valittiin 10 korkeimmin sijoittunutta venäläistä korkeakoulua vuoden 2019 QS World University Rankings listauksesta. Tämän rankingin mukaan kymmenen maineikkainta venäläisyliopistoa olivat: 1) M. V. Lomonosoville nimetty Moskovan valtionyliopisto, 2) Pietarin valtionyliopisto, 3) Novosibirskin valtionyliopisto, 4) Tomskin valtionyliopisto, 5) Moskovan fysiikan ja teknologian instituutti, 6) Kansallinen ydinvoimatutkimusyliopisto MEPhI, 7) Moskovan teknillinen valtionyliopisto, 8) Moskovan talouskorkeakoulu, 9) Tomskin polytekninen yliopisto ja 10) Moskovan valtiollinen kansainvälisten suhteiden instituutti MGIMO. Nuoren venäläiseliitin jäsenistä 34 prosenttia oli suorittanut tutkinnon jossakin valikoiduista kymmenestä kärkiyliopistosta. Kazakstanin tilanteen tavoin varsinaisten eliittikorkeakoulujen lisäksi eliitin jäsenet olivat opiskelleet ennen kaikkea erilaisissa teknisissä korkeakouluissa sekä alueellisissa valtionyliopistoissa. Putinin sisäpiiristä taas jopa 45 prosenttia oli suorittanut tutkinnon jossakin näistä eliittiyliopistoista.

Aiemmat työtehtävät

Aiempi työskentelytausta valtion muodollisissa instituutioissa on Kazakstanin eliitissä erittäin yleistä. 90 prosentilla on aiempaa työtaustaa valtion alaisuudessa. Alueellisten johtajien lisäksi 32

prosentilla on työtaustaa aluehallinnosta. Aluehallinnon lisäksi merkittäviä työpaikkoja ennen eliittien nykyisiä asemia ovat esimerkiksi presidentinhallinto ja ministeriöt ja niiden alaiset alemman tason instituutiot. Lisäksi valtionyhtiöt ovat merkittäviä taustatyöpaikkoja sillä 36 prosenttia eliitin jäsenistä on työskennellyt aiemmin valtionyhtiöissä. Presidentinhallintoa tarkasteltiin erillisenä instituutiona sillä sen roolin eliittien rekrytoijana katsotaan tässä tutkimuksessa kasvaneen ohitse muiden yksittäisten instituutioiden. Presidentinhallinnon voidaan myös sanoa olevan merkittävä taustatyöpaikka sillä 25 prosentilla eliitin jäsenistä on työkokemusta sieltä pois lukien siellä tällä hetkellä työskentelevät henkilöt.

Vuoden 1995 Kazakstanin eliitistä 40 prosentilla oli työtaustaa valtionhallinnosta. Tarkemmin sanottuna he toimivat niin kutsuttuina *apparatsikkeina* eli valtion tai valtapuolueen virkamiehinä tai hallinnoitsijoina neuvostoaikana. 13.5 prosenttia oli toiminut jonkin teollisuudenalan johtotehtävissä. Maataloudessa oli työskennellyt ainoastaan noin kaksi prosenttia ja viisi prosenttia eliitin jäsenistä oli entisiä KGB:n jäseniä. Neuvostoliiton armeijassa oli työskennellyt alle prosentti ja ulkoasiainhallinnossa noin 3.6 prosenttia eliitin jäsenistä. Entisten valtion virkamiesten suuri osuus viittasi merkittävään eliitin jatkumoon eikä uusiutumiseen mikä oli suhteellisen yleinen ilmiö jälkikommunistisissa valtioissa. Tätä ilmiötä voidaan selittää instituutioiden sisäisellä korrelaatiolla. Esimerkiksi ne kazakstanilaiset jotka pitivät hallussaan korkeimpia asemia vuonna 1995 olivat samoja henkilöitä jotka pitivät vastaavia asemia hallussaan jo neuvostoaikana. (Cummings 1999, 131-133.)

1990-luvulla presidentinhallinnosta ei ollut vielä kehittynyt nykyisen kaltaista merkittävää eliittien rekrytoijaa ja presidentin jälkeen tärkeimpinä virkoina pidettiin ministereiden virkoja. Vuoden 1995 ministereistä suuri osa toimi ministereinä tai varaminstereinä jo neuvostoaikana. Suuri enemmistö vuoden 1995 ministereistä ja varaminstereistä toimi jonkin tason valtion virkamiehinä Neuvostoliiton aikana. Ministerit näyttivät myös pääosin työskennelleen aiemmin eri ministeriöissä eikä taustaa esimerkiksi presidentinhallinnosta tai yrityksistä juuri esiintynyt. Virkojen sisäistä selkeää jatkumoa oli havaittavissa myös aluehallinnossa. Tuon ajan 20 alueellisesta päämiehestä 10 oli työskennellyt aluehallinnossa jo neuvostoaikana ja toiset 10 johtotehtävissä tehtaissa tai maatalouden kollektiiveissa. Myös valtionyhtiöiden ja suurten yksityisten yhtiöiden johtajista suuri osa oli työskennellyt vastaavissa tehtävissä jo ennen maan itsenäistymistä. (Ibid., 134-136.)

Venäjän nuoresta teknokraattielitistä 47 prosenttia on työskennellyt valtiolla joko alue- tai kaupunginhallinnossa. Aluehallinnon kohdalla tulokset olivat hyvin samankaltaisia kuin Kazakstanissa. Tutkimuksen tekoaikaan 30 prosenttia nuoresta eliitistä työskenteli alueensa päämiehenä mutta mikäli heidät jätettiin pois tarkastelusta silti 23 prosentilla muusta nuoresta eliitistä oli kokemusta aluehallinnon tehtävistä. Valtionyhtiötaustan tarkastelemiseksi käytettiin Forbesin (2019) listaa ja siinä mainittuja 25 Venäjän suurinta valtionyhtiötä. Nuoresta eliitistä 16 prosenttia oli työskennellyt näissä valtionyhtiöissä. Kazakstanin tavoin myös Venäjällä presidentinhallinnosta on tullut tärkeä rekrytointiväylä korkeisiin virkoihin. Nuoresta eliitistä 17 prosenttia oli työskennellyt tai työskenteli tutkimuksen tekemisen hetkellä presidentinhallinnossa. Putinin sisäpiirin jäsenistä 49 prosentilla oli työskentelytaustaa maan aluehallinnosta. Sisäpiiriläisistä 51 prosenttia oli työskennellyt maan presidentinhallinnossa. Myös valtionyhtiötausta oli sisäpiirissä paljon yleisempi kuin nuoressa eliitissä kun 43 prosenttia sisäpiiriläisistä omasi työkokemusta valtionyhtiöistä. (Löytymäki 2019, 48-60.)

Eliitin liikkuvuus

Nykyisen eliitin jäsenistä 73 prosenttia oli uusia viroissaan kun uusi virka määriteltiin niin että se oli otettu vastaan tammikuussa 2022 tai sen jälkeen. Presidentinhallinnon viranhaltijoista suurin osa oli uusia nykyisissä viroissaan. Toisin sanoen maan eliittiä on hyvin todennäköisesti pyritty uudistamaan viimeisinä vuosina.

Kazakstanin itsenäistymisen jälkeen eliittien rekrytoimisprosessista tuli nopeasti Nazarbajevin alaisuudessa hyvin monokraattinen. Vuoteen 1998 mennessä eliitin rekrytoimisesta oli tullut toimijoiden osalta suhteellisen kapea ja suljettu prosessi mikä taas viittasi tulevaisuuden eliittirakenteen pienenemiseen ja keskittymiseen. Toisaalta samaan aikaan henkilökohtaisista saavutuksista ja ansioista tuli eräs tärkeä kriteeri rekrytointipolitiikassa mikä osaltaan johti nykyisenkaltaisen teknokraattiluonteisen asetelman syntyyn. Koulutuksen kautta tapahtuvaa rekrytointia varten perustettiin vuonna 1992 Kazakstanin hallinnon, taloustieteen ja strategisen tutkimuksen instituutti (KIMEP) sekä vuonna 1994 Kazakstanin julkishallinnon ylin koulu (NSSPA). (Cummings 1999, 193.)

Eräänä rekrytoinnin kanavana toimi 1990-luvulla myös aluehallintokokemus neuvostoaikana. Tätä väylää rekrytoitiin esimerkiksi maan kaksi ensimmäistä pääministeriä. Kommunistisen ajan niin

kutsutut punaiset johtajat eli esimerkiksi valtion omistamien tehtaiden ja kolhoosien johtohenkilöt nousivat nopeasti itsenäisen Kazakstanin eliittiin. Näin ollen vaikutusvaltaisista alueellisista johtajista tuli itsenäisyyden aikana vaikutusvaltaisia toimijoita myös valtakunnallisella tasolla. Lisäksi yleisistä henkilösiirroksista valtapuolueen ja valtiontalouden tehtävien välillä tuli uusi rekrytointiväylä eliittiin. Tämä tendenssi kiihtyi erityisesti 1990-luvun loppupuolella ja oppositio kritisoi sitä voimakkaasti. (Ibid., 195-198.)

Vuonna 2019 tehdyssä Löytymäen tutkimuksessa nuoren venäläiseliitin jäsenet laskettiin uusiksi viroissaan mikäli heidät oli nimitetty virkoihin tammikuussa 2017 tai sen jälkeen. Nuoren eliitin jäsenistä 62 prosenttia oli uusia viroissaan mikä tulkittiin viitanneen siihen että eliittiä oli pyritty uudistamaan. Uusia alueellisia kuvernöörejä oli nimitetty entisistä ministereistä ja toisaalta joistakin entisistä kuvernööreistä oli tehty ministereitä. Toisin sanoen myös eliitin sisällä havaittiin kiertoa. Havaittiin myös ettei yksikään nuoren eliitin jäsen täyttänyt valtionyhtiö- sekä tärkeissä ministeriöissä työskentelemisen ehtoja. Korkeissa asemissa työskennelleiden väliltä ei löydetty yhteistä nimittäjää. Nuoren eliitin jäsenten muodolliset yhteydet presidentti Putiniin näyttivät vähäisiltä. Pian Yhtenäisen Venäjä- puolueen perustamisen jälkeen puolueesta tuli vahva väylä eliittiin rekrytoitumiseen. Uuden dominoivan puolueen perustaminen oli Kremlin tapa varmistaa eliitin uskollisuus ja koheesio sekä mahdollistaa autoritaarisen järjestelmän ylläpito. Nuoren eliitin sisällä puolueen merkitys ei kuitenkaan vaikuttanut olevan kovin suuri sillä vain 14 prosenttia eliiteistä oli puolueen jäseniä. (Löytymäki 2019, 54-55.)

Putinin sisäpiirin jäsenten liikkuvuutta tarkasteltiin tutkimuksessa samalla muuttujalla. Sisäpiiriläisistä vain 17 prosenttia oli uusia viroissaan. Heihin laskettiin mukaan henkilöt jotka joutuivat tutkimuksen tekoaikana jättämään virkansa vaikka uutta virkanimikettä ei oltu vielä julkaistu. Virkoja vaihtaneet sisäpiiriläiset olivat lähinnä entisiä tai sen hetkisiä varapääministereitä jotka vaihtuivat presidentinvaalien jälkeen uuden hallituksen muodostamisen yhteydessä toukokuussa 2018. Viroissaan uusien alhaisesta osuudesta johtuen todettiin institutionaalisen liikkuvuuden olleen Putinin sisäpiirissä hidasta. Puoluetusta oli myös sisäpiirissä heikko lojaalisuuden mittari sillä vain 21 prosenttia sisäpiiriläisistä kuului Yhtenäiseen Venäjään. Merkittävä osa sisäpiiristä ei ollut työskennellyt lainkaan hallinnossa tai politiikassa vaan ainoastaan yritysmaailmassa mistä päätellen oligarkkisuus oli merkittävä tekijä sisäpiirissä. Sisäpiiri näytti keskittyneen ennen kaikkea juuri Putinin ympärille eikä Putin itsekään ollut muodollisesti

sitoutunut Yhtenäinen Venäjä- puolueeseen. (Ibid., 61-62.)

8. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä pro gradu-tutkielmassa Kazakstanin poliittisen eliitin muodostumista on tutkittu yhteiskunnallisena ilmiönä. Tämän vuoksi eliitin jäsenistä muodostettiin tapauksia joita tarkasteltiin kaksiluokkaisilla muuttujilla Boolean algebran avulla. Tutkimuksessa haluttiin selvittää millä tavoin Kazakstanin poliittinen eliitti on muodostunut. Kyseinen eliitti määriteltiin Osininan Valtahierarkia Kazakstanissa- mallin ja eliittiteorioiden institutionaalisten asemien tutkimusmetodin yhdistelmällä. Sosiaaliset taustamuuttujat ja eliitin rekrytoitumisen tutkittavat kriteerit valittiin aihetta käsittelevän kirjallisuuden ja sosiaalisten taustojen ja rekrytointimallien eliittitutkimusmetodin avulla. Eliitin jäsenten keskinäiseen vertailuun käytettiin kvalitatiivisen vertailevan analyysin sovellusta. Lisäksi Kazakstanin poliittista eliittiä vertailtiin maan 1990-luvun eliittirakenteeseen sekä Venäjän nuoreen teknokraattielitiin ja Putinin sisäpiiriin.

Ensimmäinen taustamuuttuja minkä avulla eliitin jäseniä tarkasteltiin oli sukupuoli. Poliittiset virat ovat Kazakstanissa olleet historiallisesti lähes täysin miesten dominoimia. Perinteisessä klaaneihin perustuneessa yhteiskunnassa naiset nähtiin ennen kaikkea kotiympäristön ylläpitäjinä ja lasten kasvattajina. Toisaalta osittain neuvostoajan perintönä naisten asema on maassa parempi kuin muualla Keski-Aasiassa ja heidän edustuksensa politiikassa on ollut jopa joidenkin länsimaiden tasolla. Tämä historiallinen tausta on näkyvissä myös nykyisessä maan eliittirakenteessa kun 90 prosenttia sen jäsenistä on miespuolisia. Vähäisestä edustuksellisuudesta huolimatta eliitissä on mukana myös naisia jotka toimivat esimerkiksi ministereinä, mikä kertoo heidän mahdollisuudestaan rekrytoitua maan eliittiin. Mielenkiintoinen huomio olivat virkojen temaattiset erot sukupuolten välillä. Eliittiin kuuluvat naiset sijoittuvat pääasiassa niin sanotuille pehmeille alueille. Tämä näkyi etenkin naispuolisissa ministereissä, jotka työskentelivät esimerkiksi terveys-, kulttuuri- ja varaministereinä. 90 prosentin osuudellaan miehillä on kuitenkin kiistaton etu rekrytoitua maan eliittiin mikä osaltaan tekee eliitistä eksklusiivisen.

Sukupuolen ollessa taustamuuttujana tilanne on pysynyt hyvin samankaltaisena kuin 1990-luvulla maan juuri itsenäistyttyä. Silloin 93 prosenttia maan eliitistä koostui miehistä. Tuolloin naisia oli nykyistä enemmän esimerkiksi presidentinhallinnossa mutta presidentinhallinnosta ei ollut vielä kehittynyt yhtä tärkeää rekrytointiväylää kuin se nykyisin on. Muutoin kokoonpanossa oli havaittavissa sama ilmiö kuten nykyisinkin eli mitä alemmalle tasolle valtahierarkiassa mentiin sen

pienempi oli naisten suhteellinen edustus. Lisäksi naispuolisten eliitin jäsenten sosiaaliset taustat olivat rikkonaisempia kuin miesten mikä ennestään lisäsi naisten haasteita rekrytoitua eliittiin.

Naisten edustuksellisuus oli myös kääntynyt nopeaan laskuun maan itsenäistyttyä. Kaiken kaikkiaan eliittirakenne oli sukupuolten jakautumisen suhteen hyvin samankaltainen nykyiseen eliittiin verrattuna.

Myös venäläisten eliittiryhmien suhteen tilanne oli samankaltainen mikä ei ollut historiallisista syistä yllättävä havainto. Nuoresta venäläiseliitistä lähes 90 prosenttia oli miespuolisia ja Putinin sisäpiirin jäsenistä 94 prosenttia oli miehiä. Kazakstanin ja Venäjän lähihistoriat ovat hyvin samankaltaiset joten nämä tulokset olivat jokseenkin odotettuja. Lisäksi Venäjän tilanteeseen on todennäköisesti vaikuttanut konservatiivinen yhteiskunnallinen ilmapiiri. Maiden järjestelmissä on ollut myös samoja piirteitä niiden itsenäistymisestä lähtien mikä on osaltaan saattanut vaikuttaa tilanteen syntymiseen.

Eliitin jäsenten alueellista jakautumista tarkasteltiin synnyinpaikan avulla. Tutkimuksessa haluttiin tehdä ero maan kahden merkittävimmän kaupungin Almatyn ja Astanan sekä muiden alueiden välille. 27 prosenttia eliitin jäsenistä on lähtöisin Almatysta tai sen ympäristöstä ja vain kaksi prosenttia pääkaupunki Astanan alueelta. Nämä osuudet olivat odotettuja alhaisempia etenkin pääkaupunki Astanan kohdalla. Toisaalta tätä laajaa alueellista jakautumista voi osittain selittää Kazakstanin suuri pinta-ala. Lisäksi neuvostokaudella pyrittiin jossain määrin tasa-arvoistamaan alueiden välistä kehitystä minkä seurauksena myös syrjäisempien alueiden asukkaat saivat mahdollisuuksia kouluttautua ja nousta parempiin yhteiskunnallisiin asemiin. Näiden tulosten perusteella voidaan sanoa, että vaikka synnyintausta Almatyssa näyttäisi olevan edullinen eliittiin rekrytoitumiselle ei se kuitenkaan ole missään nimessä ratkaisevan tärkeää. Eliittiin rekrytoitumisen mahdollisuus monilta eri alueilta tukee osaltaan eliittirakenteen inklusiivisuutta ja tekee siitä vähemmän suljetun.

1990-luvun kazakstanilaisen eliitin jäsenistä 61 prosenttia oli syntynyt kylissä tai pienissä kaupungeissa. Tämä saattaa kertoa juuri siitä, että valtaosin neuvostoaikana eliittiin rekrytoituneilla oli nykyistäkin paremmat mahdollisuudet sosiaaloudelliseen nousemiseen yhteiskunnassa riippumatta synnyinpaikasta. Kuitenkin eniten eliitin jäseniä oli lähtöisin maan eteläosista missä

silloinen pääkaupunki Almaty sijaitsee. Toiseksi eniten eliittejä tuli pohjoisosista mihin saattoi vaikuttaa alueen maantieteellinen läheisyys Venäjään. Vähiten edustettuina olivat harvemmin asutut maan itä- ja länsiosat. Tuolloinen tilanne ei kuitenkaan näytä siis radikaalisti poikenneen nykyisestä eliitistä synnyinpaikan perusteella. Pääasiassa Kazakstanissa näyttäisi olevan nykyisinkin mahdollista nousta maan eliittiin mistä tahansa osasta maata vaikkakaan ei täysin tasapuolisesti.

Löytymäen tutkimuksessa tapaukset eroteltiin Moskovassa ja Pietarissa syntyneisiin sekä muihin. Nuorista venäläiseliiteistä 20 prosenttia oli syntynyt Moskovassa ja kuusi prosenttia Pietarissa. Nämä luvut ovat suhteellisen samankaltaisia kun verrataan kazakstanilaisiin Almatyssa ja Astanassa syntyneisiin eliitin jäseniin. Tässä tapauksessa Venäjän alueellinen eriarvoisuus eliittiin rekrytoitumisessa on kuitenkin todennäköisesti suurempaa koska Venäjä on kooltaan paljon suurempi valtio missä myös suurkaupunkeja on määrällisesti merkittävästi enemmän. Venäjällä alueellisen kehityksen eriarvoisuus on ollut verrattain suurta maan itsenäistyttyä. Putinin sisäpiiristä 19 prosenttia oli syntynyt Moskovassa ja 21 prosenttia Pietarissa. Sisäpiirin pietarilaisten osuutta selittää kuitenkin todennäköisesti eniten Putinin tausta kaupungissa ja sen hallinnossa.

Eliitin jäsenten ikää tarkasteltaessa tapaukset jaettiin vuonna 1975 tai aiemmin syntyneisiin ja tätä myöhemmin syntyneisiin. 57 prosenttia eliitin jäsenistä oli syntynyt vuonna 1975 tai tätä ennen. Nykyisen hallituksen ministereistä yli kolmannes oli niin sanottuja nuoria eliittejä mukaan lukien nykyinen pääministeri. Myös presidentinhallinnossa nuorten eliitin jäsenten lukumäärä oli merkittävä. Näistä havainnoista päätellen Kazakstanin eliittiä on pyritty jossain määrin uudistamaan. Nuorten jäsenten suuri määrä presidentinhallinnossa saattaa kertoa siitä, että nykyinen presidentti Tokajev on ollut halukas nuorentamaan eliitin kokoonpanoa. Pelkän nuorten jäsenten rekrytoitumisen perusteella on hankalaa arvioida iän merkitystä eliittirakenteen inklusiivisuudelle. Tätä varten olisi mielekästä vertailla juuri nuorten jäsenten keskinäisiä taustoja mitä tässä tutkimuksessa ei siis ole tehty.

Neuvostoliiton eliitin ylimmät kerrokset koostuivat yleensä tunnetusti valtaosin vanhoista henkilöistä. Kazakstanin itsenäistyttyä keskimääräinen eliittien ikä laski huomattavasti. Vuonna 1995 46-55 vuotiaita oli eliitin kokoonpanossa eniten. Yli 70-vuotiaita henkilöitä oli eliitissä enää ainoastaan noin yksi prosentti. 46-55 vuotiaiden edustus oli suurinta juuri merkittävimmissä hallintoelimissä eli presidentinhallinnossa, aluehallinnossa ja ministeriöissä. Eräs mahdollinen

selittävä tekijä tälle saattaa olla Nursultan Nazarbajevin itsensä kuuluminen tähän ikäryhmään. Suoraa vertailua ikäryhmien perusteella tämän ja Cummingsin tutkimuksen välillä ei kuitenkaan voida tehdä koska tässä tutkimuksessa eliitin jäsenet jaoteltiin vain kahteen ryhmään perustuen ennen kaikkea koulutustautumisen ja nuoruusvuosien ajankohtaan. On kuitenkin mahdollista että eliittirakenne on jossain määrin vanhentunut koska siis tässä tutkimuksessa 57 prosenttia eliiteistä on 49-vuotiaita tai vanhempia.

Eliitin koulutustaustaa tutkittiin ulkomaisen korkeakoulututkinnon, kotimaisen eliittikorkeakoulututkinnon ja koulutusalan avulla. Ulkomaisen korkeakoulututkinnon omaavia on kazakstanilaisessa eliitissä merkittävä määrä. Lähes puolet omaa tutkinnon ulkomaisesta korkeakoulusta. Ulkomaisen korkeakoulutuksen suuri merkitys eliittiin rekrytoimisessa tekee eliitistä rakenteeltaan selvästi eksklusiivisemmän koska hyvin monella kazakstanilaisella ei ole mahdollisuuksia opiskella ulkomailla. Toisaalta ulkomaisen koulutuksen yleisyys voi olla merkki valtion eliitin kasvavasta halukkuudesta ottaa vastaan ulkomailta tuotua kokemusta ja taitoa ja näiden arvostamisesta. Kotimaisten arvostettujen koulutusinstituutioiden osuudet olivat hieman pienempiä. Maan maineikkaimmassa julkisessa yliopistossa oli opiskellut 18 prosenttia eliitin jäsenistä ja 19 prosenttia yksityisissä yliopistoissa. Nämä kaksi muuttujaa eivät näytä olevan kovinkaan merkityksellisiä eliittiin rekrytoimisessa ainakin jos verrataan ulkomaisen koulutuksen merkitykseen. Kun koulutus Al-Farabi yliopistossa ja koulutus yksityisessä yliopistossa yhdistettiin muuttujaksi koulutus eliittiyliopistossa oli tässä muuttujassa eliittien osuus 35 prosenttia.

44 prosentin määräosuudella taloustiede oli yleisin koulutusala kun siihen laskettiin mukaan myös liiketoiminta ja muut kaupalliset alat. Myös oikeustiede ja tekniset alat olivat yleisiä koulutusaloja eliitin jäsenten keskuudessa. Nämä havainnot eivät olleet yllättäviä, sillä niiden parista hakeudutaan tai päädytään poliittiselle alalle myös muaalla. Erityisesti talous- ja kauppatieteiden arvostus on ollut nähtävissä kasvussa viime vuosikymmeninä. Oikeustiede on ollut perinteisesti vahvasti edustettuna politiikassa. Toisaalta entisissä neuvostotasavalloissa on ollut havaittavissa teknokraattisia piirteitä mistä on merkinä teknisten alojen edustettavuus. Tiettyjen koulutusalojen suuri merkitys eliittiin rekrytoitumiseen luo osaltaan eksklusiivisuutta. Näille aloille on tyypillistä kiivas kilpailu opiskelupaikoista ja riippuen alasta ja koulutuslaitoksesta jonkin asteinen elitistinen ilmapiiri ja toimintakulttuuri.

Vuonna 1995 maan koulutustilanne- ja järjestelmä olivat hieman nykyisestä eroavia mikä vaikeuttaa suoran vertailun tekemistä. Tuolloin esimerkiksi tekniset korkeakoulut eivät pääasiassa kuuluneet yliopistojen alaisuuteen. Vielä 1990-luvulla aivan kaikilla eliitin jäsenillä ei ollut korkeakoulututkintoa; kolmelta prosentilta puuttui sellainen. Maan johtavan yliopiston Al-Farabi yliopiston edustus oli nykyisen kaltaista luokkaa eliitin parissa noin 16 prosentilla. Ulkomaisen koulutuksen suhteen huomionarvoista on, että tuolloisen eliitin kaikki ulkomaiset

korkeakoulututkinnot olivat venäläisistä yliopistoista siinä missä nykyiset eliitin jäsenet ovat opiskelleet esimerkiksi Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa. Odotetusti myös neuvostoajan koulutuksen prioriteetit olivat selkeämmin näkyvillä kun 39 prosentilla tuolloisista eliitin jäsenistä oli tekninen korkeakoulututkinto.

Venäläisen eliitin parissa koulutus maan eliittiyliopistoissa näytti olevan melko merkittävä tekijä kun 34 prosenttia nuoresta eliitistä oli opiskellut maan 10 parhaaksi listatussa yliopistossa. Kazakstanin tapaan näiden niin sanottujen eliittikoulujen lisäksi eliitin jäsenten taustoista löytyi opintoja alueellisista valtionyliopistoista ja teknisistä korkeakouluista. Yhteinen piirre Kazakstanin kanssa on myös ministeriöiden alaiset tai niihin yhteydessä olevat erityiset korkeakoulut joiden tarkoituksena on kouluttaa opiskelijoita kyseisten ministeriöiden työurille. Putinin sisäpiiriläisistä puolestaan 45 prosenttia oli hankkinut koulutuksensa näissä eliittiyliopistoissa. Kuten Löytymäen tutkimuksessa havaittiin Venäjällä eliittiyliopistoista on tullut aiempaa merkittävämpi tekijä eliittiin rekrytoitumisessa. Sama ilmiö havaittiin tässä tutkimuksessa myös Kazakstanin tapauksessa.

Myös aiempien valtion työtehtävien havaittiin olevan erittäin merkittävä muuttuja rekrytoitumisessa Kazakstanin eliittiin. 90 prosentilla eliitin jäsenistä oli aiempaa työtaustaa valtiolla suoraan valtionhallinnossa, ministeriöissä tai aluehallinnossa. Erityisesti aluehallinnon havaittiin olleen merkittävä työllistäjä eliittien aiemmilla uravaiheilla. Lisäksi merkittävä osa eliitin jäsenistä eli noin 36 prosenttia oli työskennellyt valtionyhtiöissä. Näiden havaintojen perusteella aiempi työtausta jossakin näissä instituutioissa on melkein jopa ratkaisevan tärkeää eliittiin rekrytoitumisessa ja eliitin jäsenen uran etenemisen kannalta. Koulutuksen osalta eliitin voidaan myös sanoa olevan suhteellisen eksklusiivinen sillä ilman aiempaa työtaustaa näissä instituutioissa eliittiin nouseminen näyttää haastavalta.

Myöskään työtaustamuuttujan osalta tilanne ei näytä merkittävästi muuttuneen sitten 1990-luvun tilanteen. 92 prosenttia vuoden 1995 kazakstanilaisesta eliitistä oli toiminut joko valtion tai kommunistisen puolueen virkamiehinä juuri ennen vuotta 1991. Toisin sanoen työuran osalta eliittirakenne on ollut koko maan tähänastisen historian ajan suhteellisen suljettu. Jossain määrin tämä kertoo myös eliitin kokoonpanon jatkuvuudesta toisin kuin uusiutumisesta. Toisaalta tämä saattaa olla tulosta myös Nazarbajevin luomasta ja ylläpitämästä eliitin rekrytointiprosessista. Myös valtionyhtiöiden osalta tilanne on pysynyt suhteellisen samanlaisena kun suuri osa tuolloisesta alemman kerroksen eliitistä oli työskennellyt aiemmin valtiollisten tai alueellisten yritysten tai kollektiivisten maatalojen johtoasemissa. Toisin sanoen ilman kokemusta jonkinlaisista johtotehtävistä tai valtionhallinnosta eliittiin oli tuolloinkin hankalaa nousta.

Nuoren venäläiseliitin kohdallakin työtausta valtion alaisuudessa oli merkittävä tekijä 47 prosentin osuudella mutta osuus on silti selkeästi matalampi kuin kazakstanilaisessa eliitissä. Samankaltainen suhde aineistoilla oli valtionyhtiömuuttujan kohdalla; 16 prosenttia nuoresta venäläiseliitistä oli työskennellyt valtionyhtiöissä verrattuna 36 prosenttiin kazakstanilaiseliitissä. Näin suuret erot luvuissa ovat mielenkiintoisia. Ne saattavat kertoa siitä että verrattuna Venäjään urapolku Kazakstanin eliittiin on suhteellisen koheesiivinen ja rakenteeltaan selkeä ja toisaalta siitä että työtaustaa tarkasteltaessa Kazakstanin eliitin rakenne on suljetumpi. Neuvostoajalta pääosin syntyneet perinteet ovat korostuneet enemmän Kazakstanissa joka on merkitykseltään ja kooltaan Venäjää pienempi ja poliittiselta järjestelmältään vieläkin suljetumpi. Putinin sisäpiirissä jonka jäsenet ovat todennäköisesti iältään lähempänä valtaosaa Kazakstanin eliitin jäseniä valtionyhtiöissä työskennelleitä oli 43 prosenttia eli Kazakstanin eliittiä enemmän.

Kaiken kaikkiaan eliittien rekrytointiprosessissa ei näyttäisi tapahtuneen merkittävien taseisia muutoksia sitten sen muotoutumisen nykymuotoonsa 1990-luvulla. Itse rekrytointiprosessin hallintaa voidaan pitää eliitin vallan jatkeena tai ilmentymänä. Psykologisessa ja poliittisessa mielessä eliitit haluavat pääasiassa rekrytoida samanhenkisiä- ja kaltaisia tovereita rinnalleen. Tämän vuoksi kyse on eliittien sosiaalisten taustojen lisäksi myös heidän arvomaailmoistaan ja toimintamalleistaan. Tämä tarkoittaa että eliitti on välttämättä jossain määrin eksklusiivinen ryhmittymä. Neuvostoliiton aikakaudella kommunistinen puolue valitsi eliitit pääasiassa itse asettamiensa vaatimusten mukaan. Kazakstanin itsenäistyttyä tämän roolin peri pieni joukko korkean aseman eliittejä jonka johdossa oli Nursultan Nazarbajev. 1990-luvun kuluessa tämä

rekrytointiprosessin monokraattisuus Nazarbajevia kohtaan lujittui ja kasvoi ja tämän kehityksen vaikutukset ovat näkyvissä myös nykyisessä rekrytointiprosessissa.

Nykyisin Kazakstanissa toimiva eliittien rekrytointimalli on siis pääasiassa muotoutunut Nazarbajevin vallanlujittamisen projektin sivutuotteena. Tätä järjestelmää luonnehtiviksi piirteiksi muotoutuivat klientelistiset ja patrimonialiset toimintatavat- ja suhteet. Myös hieman vähemmän merkityksellinen mutta silti prosessiin olennaisesti vaikuttava piirre on maassa historiallisesti toiminut klaanijärjestelmä. Maassa vallitsee edelleen vahvasti presidentiaalinen poliittinen järjestelmä missä presidentin voidaan sanoa olevan valtahierarkian huipulla.

Kazakstanin poliittinen eliitti koostuu valtaosin miespuolisista suhteellisen arvovaltaisissa yliopistoissa koulutuksensa saaneista hallinnon ammattilaisista joilla on pitkäaikaista kokemusta työskentelystä maan hallinnossa ja suurissa valtionyhtiöissä. Työkokemusta eliitti on kerryttänyt etenkin valtion instituutioissa ja aluehallinnossa sekä valtionyhtiöissä etenkin energia- ja finanssialalta. Merkittävä osa eliitin jäsenistä on lähtöisin Almatysta tai sen välittömästä ympäristöstä mutta eliittiin on mahdollista nousta kaikkialta Kazakstanin alueelta ja jopa ulkomailta kuten Venäjältä. Suurella osalla eliitin jäsenistä on korkeakoulutusta taloustieteelliseltä, oikeustieteelliseltä sekä teknisiltä aloilta. Vain harvoilla naisilla on hyvät mahdollisuudet nousta korkeisiin asemiin ja he vastaavat pääasiassa pehmeistä ministeriötehtävistä.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan Kazakstanin eliitin todeta olevan luonteeltaan suhteellisen eksklusiivinen eli suljettu. Maan poliittisessa järjestelmässä eliitti on olemassa erittäin selkeästi erillään muusta väestöstä, tämä piirre on selkeämpi kuin jopa autoritäärisenä pidetyssä naapurimaassa Venäjällä. Kansalaisten enemmistön ei juuri odoteta aktiivisesti osallistuvan poliittisten kysymysten ratkaisemiseen vaan tämän ajatellaan olevan pääasiassa poliittisen eliitin eli valtionhallinnon vastuulla.

Eksklusiivisuus näkyy myös eliitin jäsenten sosiaalisissa taustoissa. Miespuolisuus on eliittiin nousemisessa jo huomattava etu. Myös syntyminen Almatyssa on etua antava tekijä mutta ei ratkaiseva sellainen. Iällä on siinä mielessä merkitystä että useimmiten poliittinen ura ja sosiaalinen nousu alkaa jo käytännössä henkilön siirtyessä opiskelemaan korkeakouluun. Tästä osoituksena ovat esimerkiksi ministeriöiden alaiset korkeakoulut jotka pääasiassa kouluttavat työntekijöitä

omaan palvelukseensa. Nuorempien korkeakouluopintoja aloittavien on myös helpompaa saada valtiolta tai laitoksilta mahdollisia stipendejä ulkomailla opiskelua varten mikä antaa huomattavan edun maan eliittiin nousemisessa. Mikäli henkilö ei ole opiskellut ulkomailla tai kotimaisissa maineikkaissa korkeakouluissa tuo tämä tutkimuksen perusteella lisää haasteita nousemisessa maan eliittiasemiin.

Ehkäpä kuitenkin merkittävin yksittäinen sosiaalinen taustamuuttuja on aiempi kokemus työuralla tietyistä instituutioista. Henkilön näyttäisi olevan käytännössä erittäin hankalaa nousta eliittiin mikäli hänellä ei ole aiempaa kokemusta valtiolla tai valtionyhtiöissä työskentelystä, monissa tapauksissa useammasta tällaisesta instituutiosta. Tämäkin havainto tukee oletusta siitä että henkilön on käytännössä aloitettava poliittinen uransa suhteellisen nuorella iällä mikäli hän tahtoo nousta korkeisiin poliittisiin asemiin. Koulutus ulkomailla tai maineikkaassa instituutiossa kotimaassa sekä tietynlaiset aiemmat työtehtävät yhdistävät eliitin jäsenten enemmistöä. Tämän perusteella voidaan sanoa että on olemassa tietynlainen koulutus- ja urapolku joka todennäköisimmin johtaa henkilön rekrytoitumiseen eliittiin. Tärkeimmät rekrytointi-instituutiot ovat siis tietyt korkeakoulut sekä valtiolliset instituutiot. Tyypillinen Kazakstanin eliitin jäsen on miespuolinen, iältään yli 50-vuotias arvostetussa korkeakoulussa opiskellut ja aiemmin valtiolla tai valtionyhtiössä työskennellyt henkilö. Tämän tietynlaisen koulutus- ja urapolun kulkeminen ei ole edellytys eliittiaseman saavuttamiseksi mutta eliitin enemmistö on rekrytoitunut eliittiin juuri sen kautta.

Kazakstanin eksklusiivinen eliittirakenne näyttäisi tukevan käsitystä siitä, että yhteiskunnan jäsenen asema poliittisessa valtahierarkiassa jossain määrin korreloi hänen sosioekonomisen asemansa kanssa. Sosioekonomisesti etuoikeutetut yhteiskuntakerrostumat siis jossain määrin monopolisoivat poliittista johtajuutta peilattuna heidän lukumääräänsä yhteiskunnassa. Valtaapitävät ovat siis muuta väestöä tavallisemmin varakkaita, koulutettuja ja sosiaalisesti arvostettuja. Toisin sanoen eliittiin rekrytoitumisen ollessa riippuvainen tällaisista tekijöistä on se jossain määrin suljettu tietyiltä henkilöiltä. Kazakstanin tapaus siis tukee Moscan ja Millsin käsitystä siitä että eliittiin rekrytoiminen on suljettua. Vain tiettyjä piirteitä omaavat henkilöt voivat rekrytoitua eliittiin.

Lisäksi tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella esiintyykö maan eliitissä sosiaalista liikkuvuutta. Tulosten perusteella näin näyttäisi olevan. 73 prosenttia eliitin jäsenistä on nimitetty nykyisiin

virkoihinsa tammikuussa 2022 tai sen jälkeen. Muutosta eliitin sisällä on siis tapahtunut ja tapahtuu edelleen koko ajan. Toisaalta jotkut tarkastellut virat ovat määräaikaista ja sidottuja esimerkiksi vaalikauden keston. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin saman kaltaista eliittien liikkuvuutta eri instituutioiden välillä kuin Cummingsin tutkimuksessa vuodelta 1999. Presidentinhallinnon tehtävistä oli siirrytty ministeriöiden tehtäviin ja päinvastoin ja samankaltaista liikkuvuutta oli nähtävissä esimerkiksi valtionyhtiöiden ja aluehallinnon kesken. Hallintoeliitti on selvästi uudistunut mutta se on tässä tutkimuksessa sidottu ainoastaan viime vuosiin eikä sitä pystytty tutkimuksen rajoissa vertaamaan useampiin edeltäjiinsä. Tämän vuoksi ei eliitin tarkoituksenmukaista uudistamista tai nuorentamista pystytä tämän tutkimuksen metodeilla todistamaan aukottomasti. Samasta syystä tässä tutkimuksessa tarkastellun eliittirakenteen perusteella on hankalaa tehdä päätelmiä tai arvioita Kazakstanin johdon poliittisesta linjasta tai sen muutoksista tai lähitulevaisuuden toimenpiteistä.

On kuitenkin mahdollista pohtia minkä vuoksi hallintoeliitin rakenne on uudistunut juuri nyt. Hallinnossa tehdään jatkuvasti eri tasojen muutoksia, mutta maailmantalouden haasteet ja erityisesti kansainvälisen tilanteen nopea kiristyminen Venäjän hyökättyä Ukrainaan ovat luoneet Kazakstanin hallinnolle aiempaa haastavamman toimintaympäristön. Uusi aiempaa haastavampi tilanne on hyvin saattanut vahvistaa presidentin asemaa sekä esimerkiksi lisätä turvallisuusviranomaisten vaikutusvaltaa. Kazakstanin poliittinen tilanne ja sen kehitys viime vuosina on kuitenkin tukenut klassisen eliittiteorian väittämää siitä, että yksittäinen ja koheesiivinen pieni eliittiryhmä pystyy kontrolloimaan yhteiskuntaa. Vuoden 2022 alussa ilmennyt protestiliikehdintä tukahdutettiin nopeasti eikä vastaavia ole sen jälkeen ilmaantunut. Presidentti Tokajevia voidaan edelleen pitää aitona Nazarbajevin seuraajana ja työn jatkajana eikä uskottavaa oppositiota ole edelleenkaan syntynyt. Toistaiseksi Kazakstan on myös pystynyt menestyksekkäästi tasapainoilemaan suurvaltojen intressien välillä kiristyneessä kansainvälisessä ilmapiirissä.

Pääasiassa Nazarbajevin presidenttikaudella asteittain luotu eliittien rekrytointijärjestelmä on pysynyt tähän päivään asti yllättävän muuttumattomana. Toisaalta voidaan sanoa että tämän järjestelmän erityispiirteistä johtuen sen muuttumattomuus ei ole kovin suuri yllätys. Myös 1990-luvulla tärkeimpinä rekrytointi-instituutioina toimivat korkeakoulut ja etenkin valtion erinäiset korkean tason instituutiot ja eliitti oli tuolloinkin erittäin miesvaltainen. Myös eliitin jäsenten alueellinen fragmentoituneisuus oli tuolloinkin suurta. Eliitin sisäinen liikkuvuus ei tuolloin ollut

nykyisellä tasolla vaan suuri osa viroista oli niin sanotusti peritty neuvostokaudelta. Tätä muutosta voidaan selittää valtion instituutioiden vakautumisella ja historiallisten siteiden heikentymisellä ajan myötä. Lisäksi presidentin virkaan astui Kassym-Jomart Tokajev 2019 jolloin henkilökohtaiset suhteet Nazarbajeviin menettivät jollakin tasolla merkitystään. Merkkejä tästä muutoksesta ovat esimerkiksi nuorten eliitin jäsenten nouseminen korkeisiin asemiin sekä pitkän uran luoneiden virkamiesten eläköityminen.

Tilanne verrattuna historiallisesti tärkeään naapuriin Venäjään on niin ikään jokseenkin samankaltainen. Myös Venäjän eliittiryhmittymät (nuori eliitti ja Putinin sisäpiiri) ovat voimakkaan miesvaltaisia ja pietarilaistaustaisten henkilöiden määrä on nuorena eliitissä huomattavasti laskenut. Eliittiyliopistojen käyneitä oli merkittävä määrä mutta heidän osuutensa ei ollut niin korkea kuin Kazakstanin eliitissä. Tähän tosin vaikutti se ettei Löyttymäen tutkimuksessa otettu tarkasteluun ulkomailla opiskelleita ja kotimaisia yliopistoja otettiin mukaan tätä tutkimusta enemmän eli 10 kappaletta. Aiemmin valtiolla tai valtionyhtiöissä työskennelleiden määrät olivat Venäjän eliittiryhmissä samoin merkittäviä mutta alhaisempia kuin kazakstanilaiseliitissä. Näitä eroja on hankalaa selittää tämän tutkimuksen kontekstissa. Ne saattavat johtua siitä että Kazakstan on kooltaan pienempi valtio missä tiet eliittiin rekrytoitumisessa ovat kapeammat ja keskittyneemmät. Osittain tästä syystä myös poliittinen valta on henkilöityneempää ja keskittyneempää kuin Venäjällä. Samanlaiset rekrytointikanavat ovat kuitenkin edelleen merkittävässä asemassa Venäjälläkin. Tässä tutkimuksessa ei esimerkiksi tiedetä miten niiden merkitys on muuttunut tai kehittynyt Venäjän federaation aikana joten syytä näille eroille ja mahdollisille muutoksille on vaikeaa arvioida ja siten myös vertaaminen Kazakstaniin on hankalaa.

Toisin kuin Löyttymäen tutkimuksessa tässä tutkimuksessa löydettiin siis taustamuuttujia ja taustamuuttujapareja jotka korreloivat keskenään ja näin oli mahdollista päätellä eräänlainen koulutus- ja urapolku joka todennäköisimmin johti Kazakstanin eliittiin rekrytoitumiseen. Työtaustamuuttujaa lukuun ottamatta yksikään muuttuja ei kuitenkaan ollut vaatimus eliittiaseman saavuttamiseksi. Eräs mahdollinen selitys Kazakstanin ja Venäjän eliittien ja heidän taustojen eroavaisuuksille on se, että toisin kuin Kazakstanissa Venäjällä tapahtui merkittäviä poliittisia ja hallinnollisia muutoksia kun Putin nousi presidentiksi.

Kazakstaniin luodun poliittisen järjestelmän ytimenä voidaan pitää presidenttijohtoisuutta ja

autoritaarista hallintotapaa- ja järjestelmää missä virkamiehiltä edellytetään jonkin asteista lojaaliutta olemassa olevaa järjestelmää kohtaan ja jonka valtahierarkian huipulla on presidentti. Tämä johtuu nykytilanteesta muun muassa siitä että Tokajevia voidaan perustellusti pitää Nazarbajevin ideologisen seuraajana mistä päätellen hän itse ei ole riippuvainen kyseisestä lojaalisuudesta vaan on eliitin rekrytointijärjestelmän huipulla. Lojaalit eliitin jäsenet tulisi pitää osana järjestelmää mutta käytännönkin vaatimuksista uusia eliittejä on jatkuvasti rekrytoitava lisää. Valtiokoneistolla on johtava asema yksilöihin ja yhteiskuntaan nähden mikä tekee koneiston sisään rekrytoitavien eliittien lojaalisuudesta välttämätöntä järjestelmän säilyttämiseksi mitä eliittirakenteen huippu varmasti tavoittelee.

Kazakstanilainen eliitti vaikuttaakin olevan sitoutunut juuri vallitsevaa poliittista ja yhteiskunnallista järjestelmää kohtaan mitä heiltä jossain määrin vaaditaankin. Klassisen eliittiteorian mukaisesti näillä sitoumuksilla nykyinen valtaeliitti varmistaa nykyisen tilanteen pysymisen vallitsevana ja valtaeliitin ja sen aseman säilymisen tulevaisuudessa. Olisi mielenkiintoista tutkia myös Kazakstanin eliitin yksittäisiä jäseniä, heidän perhetaustojaan ja yksittäisten eliitin jäsenten välisiä toimintasuhteita. Maan eliitin sisällä vallitsevat patrimoniaaliset ja yksityiskohdiltaan salaiset toimintasuhteet tekevät tästä kuitenkin erittäin vaikeaa. Lisäksi on aihetta epäillä ettei yksittäisten eliitin jäsenten tutkimuskohteiksi nostaminen tuottaisi juuri lisää merkittävää tietoa sillä heidän sosiaaliset taustansa ovat suhteellisen yhtenäisiä ja he ovat todennäköisesti jossain määrin lojaaleja olemassa olevaa järjestelmää kohtaan. Tärkeimmät päätökset tehdään edelleen presidentin ja hänen pienen lähipiirinsä keskuudessa. Näin ollen muun valtaeliitin tärkein rooli on olemassa olevan järjestelmän turvaaminen mahdollisten sisäisten ja ulkoisten tulevaisuuden uhkien ja haasteiden edessä.

Liite 1.

Liite 1: Excel eliitin jäsenet.

eliitti	virka/asema	Ikä (1=syntynyt 1975 tai ennen, 0=syntynyt aiemmin)	Sukupuoli (1=mies, 0=nainen)	Työskennell yt valtiolla	aluehallinto	valtionyhtiö
Abdugaliuly, Berik	Ulytaun alueen akim	1	1	1	1	1
Abykajev, Nurtai	Nazarbajevi n lähipiiri	1	1	1	0	0
Ahmetov, Danijal	Nazarbajevi n lähipiiri	1	1	1	1	1
Ahmetzhano v, Marat	Akmolan alueen akim	1	1	1	0	0
Aksakalov, Kumar	Kostanayn alueen akim	1	1	1	1	1
Aktshulakov , Bulat	Presidentin neuvonantaj a	1	1	1	0	1
Alnazarova, Akmaral	Terveysmini steri	1	0	1	0	1
Arinov, Tshingis	Poikkeustila ministeri	0	1	1	0	1
Ashim, Marat	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Ashkenazi, Goga	Nazarbajevi n lähipiiri	0	0	0	0	0
Asimbayev, Maulen	Parlamentin ylähuoneen puheenjohtaj a	1	1	1	0	0
Azilhanov, Marat	Presidentinh allinto	1	1	1	0	0
Baihanov, Asain	Pavlodarin alueen akim	0	1	0	1	0

Baimukashev, Murat	Presidentinhallinto	1	1	1	1	0
Balaeva, Aida	Kulttuuri- ja informaatio ministeri	1	0	1	1	0
Baspajev, Yernar	Presidentinhallinto	0	1	1	1	0
Baybazarov, Nurlan	Talousministeri	1	1	1	0	1
Bektenov, Olzhas	Pääministeri	0	1	1	1	0
Berdigulov, Ernat	Samruk-Kazynan johtaja	0	1	0	0	1
Beysembaev, Gani	Koulutusministeri	1	1	1	1	0
Bozumbayev, Kanat	Presidentinhallinto	1	1	1	1	1
Bulekbaev, Ermaganbet	Karagandan alueen akim	1	1	1	1	1
Dosaev, Erbolat	Almatyn kaupungin akim	1	1	1	0	1
Dosanov, Dimash	Nazarbajevin lähipiiri	0	1	1	1	1
Duysenova, Tamara	Varapääministeri	1	0	1	1	1
Eskaraev, Azamat	Oikeusministeri	0	1	1	1	0
Ibragimov, Alizhan	Eurasian Resources Groupin pääomistaja	1	1	0	0	1
Isabayev, Beybit	Jetisun alueen akim	1	1	1	1	1
Irgaliyev, Aset	Presidentinhallinto	0	1	1	0	1
Kadzhiakbarov, Nurzhan	Presidentinhallinto	0	1	1	0	0
Karabaev, Marat	Liikenneministeri	0	1	1	1	0
Karashukeev	Zhambylin	0	1	1	1	1

, Erbol	alueen akim					
Karin, Erlan	Presidentinhallinto	0	1	1	1	1
Kasymbek, Zhenis	Astanan kaupungin akim	1	1	1	0	1
Kazyhanov, Erzhan	Presidentinhallinto	1	1	1	0	0
Kosherbaev, Ermek	Itä-Kazakstanin alueen akim	1	1	1	1	1
Koysybaev, Galymzhan	Varapääministeri	1	1	1	0	0
Kulibajev, Timur	Nazarbajevin lähipiiri	1	1	0	0	1
Kulseitov, Aidyn	Presidentinhallinto	0	1	1	1	1
Lazar, Ernar	Presidentinhallinto	0	1	1	0	0
Marzhikpaev, Ermek	Urheilu- ja turismiministeri	1	1	1	1	0
Mashkevitsh, Aleksandr	Oligarkki	1	1	0	0	0
Massimov, Karim	Nazarbajevin lähipiiri	1	1	1	0	1
Mergaliev, Aslambek	Korkeimman oikeuden puhemies	1	1	0	1	0
Mirzagaliev, Magzum	KazMunayGaz yhtiön puheenjohtaja	0	1	1	0	1
Musin, Bagdat	Digitaalisen kehityksen ja innovaatioiden ministeri	0	1	1	0	1
Nalibaev, Nurlybek	Kyzylordan alueen akim	0	1	0	1	0
Nazarbajeva, Alija	Nazarbajevin lähipiiri	0	0	1	0	0

Nazarbajeva, Dariga	Nazarbajevin lähipiiri	1	0	1	0	1
Nogaev, Nurlan	Mangystaun alueen akim	1	1	1	1	1
Nurdauletov, Gizat	Turvallisuusneuvoston sihteeri	1	1	1	1	0
Nurmuhambetov, Gauez	Pohjois-Kazakstanin alueen akim	1	1	1	1	0
Nurtleu, Murat	Ulkoministeri	0	1	1	0	0
Nurzigitov, Nurzhan	Vesiresurssien ja kastelutoimien ministeri	1	1	0	1	0
Nysanbaev, Erlan	Ekologian ja luonnonvarojen ministeri	1	1	1	1	0
Omarbekov, Amangeldy	Presidentinhallinto	0	1	1	0	0
Omarov, Bayurzhan	Presidentinhallinto	1	1	1	1	0
Ospanbekov, Amirbek	Presidentinhallinto	0	1	1	0	0
Otarbaev, Malik	Presidentinhallinto	0	1	1	1	0
Pavlov, Aleksandr	Kansalliskin johtaja	1	1	1	1	1
Qosanov, Erlan	Parlamentin alahuoneen puheenjohtaja	1	1	1	1	0
Rakishev, Kenes	Nazarbajevin lähipiiri	0	1	1	0	1
Sadenov, Erzhan	Sisäministeri	1	1	1	1	0
Sagimbaev, Ermek	Kansallisen turvallisuuskomitean puhemies	1	1	1	0	0
Sajasat, Nurbek	Tiede- ja korkeakoulu	0	1	1	1	1

	ministeri					
Samitov, Mazhit	Presidentinhallinto	0	1	1	1	0
Saparov, Aydarbek	Maatalousministeri	1	1	1	1	0
Sapiev, Bakytzhan	Presidentinhallinto	1	1	1	1	0
Sarijev, Bakytzhan	Presidentinhallinto	1	1	1	0	0
Satkaliev, Almasadam	Energiainisteri	1	1	1	0	1
Satybaldy, Darhan	Turkestanin alueen akim	1	1	1	1	0
Shaharov, Ashat	Aktoben alueen akim	0	1	1	1	0
Shainazarova, Aizhan	Presidentinhallinto	1	0	1	0	0
Shajahmetova, Umut	Kansalliskin johtoasema	1	0	0	0	1
Shakkaliev, Arman	Kauppa- ja integraatioministeri	0	1	1	0	1
Shapkenov, Serik	Atyraun alueen akim	0	1	1	1	0
Sharlapaev, Kanat	Teollisuusministeri	0	1	0	0	1
Shodiev, Patoh	Eurasian Resources Groupin johtoasema	1	1	0	0	1
Skjar, Roman	Varapääministeri	1	1	1	1	0
Suleimenova, Zulfija	Presidentinhallinto	0	0	1	0	0
Sultangaziev, Marat	Almatyn alueen akim	0	1	1	1	0
Syzdybekov, Gabit	Shymkentin kaupungin akim	0	1	1	0	0
Takiev, Madi	Finanssiministeri	0	1	1	1	0

Tasmagambe tov, Imangali	Kollektiivise n turvallisuude n liiton puheenjohtaj a	1	1	1	1	0
Tolejev, Nurdaulet	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Turegaliev, Nariman	Länsi- Kazakstanin alueen akim	1	1	1	1	0
Turganally, Ruslan	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Uali, Berik	Presidentinh allinto	0	1	1	1	1
Uranhaev, Nurlan	Abain alueen akim	1	1	1	1	1
Utemuratov, Bulat	Nazarbajevi n lähipiiri	1	1	1	0	0
Zhaksylykov , Ruslan	Puolustusmi nisteri	1	1	1	0	0
Zhakupova, Svetlana	Työministeri	1	0	1	1	0
Zharylganov , Aidar	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Zheldibay, Ruslan	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Zhijenbaev, Yerzhan	Presidentinh allinto	0	1	1	0	0
Zhumangari n, Serik	Varapäämini steri	1	1	1	1	1

	Koulutus ulkomailla	Koulutus eliittiyliopistos sa kotimaassa	Almaty	Astana	Uusi virassaan
Abdugaliuly, Berik	0	1	0	0	0
Abykajev, Nurtai	1	0	0	0	0
Ahmetov, Danijal	0	0	0	0	0
Ahmetzhanov, Marat	0	0	0	0	1
Aksakalov, Kumar	1	0	0	0	0
Aktshulakov, Bulat	0	0	0	0	1
Alnazarova, Akmaral	0	0	0	0	1
Arinov, Tshingis	0	1	1	0	1
Ashim, Marat	0	0	1	0	1
Ashkenazi, Goga	1	0	0	0	0
Asimbayev, Maulen	1	1	1	0	0
Azilhanov, Marat	0	0	0	0	0
Baihanov, Asain	1	0	0	0	0
Baimukashev, Murat	1	0	0	0	1
Balaeva, Aida	0	0	1	0	1
Baspajev, Yernar	1	1	0	0	1
Baybazarov, Nurlan	0	0	0	0	1
Bektenov, Olzhas	0	1	1	0	1
Berdigulov, Ernat	1	0	0	0	0
Beysembaev,	0	0	0	0	1

Gani					
Bozumbayev, Kanat	0	0	1	0	1
Bulekbaev, Ermaganbet	0	0	0	0	0
Dosaev, Erbolat	1	0	1	0	0
Dosanov, Dimash	1	1	1	0	0
Duysenova, Tamara	1	0	0	0	1
Eskaraev, Azamat	0	1	1	0	1
Ibragimov, Alizhan	1	0	0	0	0
Isabayev, Beybit	0	1	1	0	0
Irgaliyev, Aset	1	1	0	0	1
Kadzhiakbarov , Nurzhan	1	0	1	0	0
Karabaev, Marat	1	0	0	0	1
Karashukeev, Erbol	0	1	1	0	1
Karin, Erlan	0	0	0	0	0
Kasymbek, Zhenis	0	1	0	0	0
Kazyhanov, Erzhan	1	0	1	0	1
Kosherbaev, Ermek	1	1	1	0	1
Koyshybaev, Galymzhan	1	0	0	0	1
Kulibajev, Timur	1	0	1	0	0
Kulseitov, Aidyn	0	0	0	0	1
Lazar, Ernar	0	1	1	0	1
Marzhikpaev, Ermek	0	0	0	1	1

Mashkevitsh, Aleksandr	1	0	0	0	0
Massimov, Karim	1	1	0	1	0
Mergaliev, Aslambek	1	0	0	0	0
Mirzagaliev, Magzum	1	0	1	0	0
Musin, Bagdat	0	1	0	0	0
Nalibaev, Nurlybek	0	1	0	0	0
Nazarbajeva, Alija	1	1	1	0	0
Nazarbajeva, Dariga	1	1	0	0	0
Nogaev, Nurlan	1	0	0	0	0
Nurdauletov, Gizat	0	1	0	0	1
Nurmuhambetov, Gauzev	1	0	0	0	1
Nurtleu, Murat	0	1	1	0	1
Nurzigitov, Nurzhan	1	0	0	0	1
Nysanbaev, Erlan	0	0	0	0	1
Omarbekov, Amangeldy	0	1	0	0	0
Omarov, Bayurzhan	1	1	0	0	0
Ospanbekov, Amirbek	0	0	0	0	0
Otarbaev, Malik	0	1	0	0	0
Pavlov, Aleksandr	1	0	0	0	0
Qosanov, Erlan	1	0	0	0	0
Rakishev, Kenes	1	1	1	0	0
Sadenov, Erzhan	0	0	0	0	1

Sagimbaev, Ermek	0	1	1	0	0
Sajasat, Nurbek	1	0	0	0	0
Samitov, Mazhit	0	1	0	0	0
Saparov, Aydarbek	1	0	0	0	1
Sapiev, Bakytzhan	0	0	0	0	1
Sarijev, Bakytzhan	0	0	1	0	0
Satkaliev, Almasadam	1	1	1	0	1
Satybaldy, Darhan	0	1	0	0	0
Shaharov, Ashat	1	1	0	0	1
Shainazarova, Aizhan	1	0	1	0	1
Shajahmetova, Umut	1	0	1	0	0
Shakkaliev, Arman	0	0	0	0	1
Shapkenov, Serik	0	0	0	0	0
Sharlapaev, Kanat	1	0	0	0	1
Shodiev, Patoh	1	0	0	0	0
Skljar, Roman	1	1	0	0	0
Suleimenova, Zulfija	1	0	0	0	1
Sultangaziev, Marat	0	1	0	0	0
Syzdybekov, Gabit	1	1	0	0	1
Takiev, Madi	0	0	0	0	1
Tasmagambeto v, Imangali	0	0	0	0	1
Tolejev,	0	1	0	0	0

Nurdaulet					
Turegaliev, Nariman	0	0	0	0	0
Turganally, Ruslan	1	1	0	0	1
Uali, Berik	0	1	0	0	1
Uranhaev, Nurlan	0	0	0	0	0
Utemuratov, Bulat	0	1	0	0	0
Zhaksylykov, Ruslan	1	0	0	0	0
Zhakupova, Svetlana	0	0	0	0	1
Zharylganov, Aidar	0	1	0	0	1
Zheldibay, Ruslan	1	1	0	0	1
Zhijenbaev, Yerzhan	0	0	1	0	1
Zhumangarin, Serik	1	0	0	0	1

Aineistolähdeet

Aluehallinto: Respublika Kazahstana. 2024. URL:

https://www.akorda.kz/ru/republic_of_kazakhstan/kazakhstan.

Hallitus: Ofitsialnyi informatsionnyi resurs Premier-Ministra Respubliki Kazahstan: Pravitelstvo.

Sostav pravitelstva. 2024. URL: <https://primeminister.kz/ru/government/composition>.

Presidentinhallinto: Ofitsialnyi sajt Prezidenta Respubliki Kazahstan. Administratsija Prezidenta.

2024. URL: https://www.akorda.kz/ru/executive_office/executive_office_structure.

Lisätietoja saatu biografiaista Zakon.kz-sivustolta. URL: <https://online.zakon.kz/lawyer>.

Osinina, D.D. 2021. *Elitnyye gruppy Respublika Kazahstana i osobennosti prinjatija strategitsheskih polititsheskih i ekonomitsheski reshenij v tranzitnyj period*. Gumanitarnye Nauki. Vestnik Finansovogo Universiteta.

Muut lähteet

Asian Development Bank. *Country Gender Assessment: Republic of Kazakhstan*. 2006.

Asian Development Bank. *Reforms, Opportunities and Challenges for State-Owned Enterprises*. 2020.

Amanbekov, Timur. 2020. *The Implementation of the Singaporean Model in Kazakhstan: Applying or Appealing?* Nur Sultan University.

Ambedkar, S. Nagendra. 1992. *Political Elites: Theoretical Perspectives*. The Indian Journal of Political Science. 50:3, 253-276.

Barratt, E. 2014. *C. Wright Mills, Power and the Power Elites – A Reappraisal*. University of Essex.

Beisembajeva, Dila. Papoutsaki, Evangelia. Kolesova, Elena. 2013. *Social media and online activism in Kazakhstan: a new challenge for authoritarianism?* The International Academic Forum. Asian Conferences.

Bejbalajev, R.G. 2019. *Osobennosti formirovaniya polititsheskoj elity sovremennogo Kazahstana*. Politologitsheskie Nauki.

Birjukov, Vadim. 2008. *Clan's State Capture and Regime Durability in The Kyrgyz Republic and Kazakhstan*. Central European University.

Bobbio, Norberto. 1972. *Gaetano Mosca and the theory of the ruling class*. Librairie Droz. 11-31.

Bohr, Annette. Brauer, Birgit. Gould-Davies, Nigel. Kassenova, Nargis. Lillis, Joanna. Mallinson, Kate. Nixey, James. Satpaev, Dosym. 2019. *Kazakhstan: Tested by Transition*. Chatham House.

Bragaw, Donald. 2003. *The Democratic Process: Promises and Challenges*. The American Forum for Global Education.

Brennan, Sean. 2022. *George H.W. Bush, James Baker, Nursultan Nazarbayev and American Recognition of Kazakh Independence August-December 1991*. Farabi Journal of Social Sciences. University of Scranton, Pittsburgh.

Burnham, James. 1943. *The Machiavellians: Defenders of Freedom*. New York. John Day Co.

Busygina, Irina. Filippov, Mihail. Taukebaeva, Elmira. 2018. *To decentralize or to continue on the centralization track: The cases of authoritarian regimes in Russia and Kazakhstan*. Journal of Eurasian Studies, 9:1.

Bureau of National Statistics. 2024. Agency For Strategic Planning And Reforms of The Republic of Kazakhstan. Qazstat. URL: <https://stat.gov.kz/en/>. Viitattu 18.6. 2024.

Burhanov, Aziz. Orazgalijev, Serik. Araral, Eduardo. 2021. *Political Culture and Power Transition: The Case of Kazakhstan*. Teoksessa *Understanding Kazakhstan's 2019 Political Transition*. 7-28.

Chaudhary, S.N. *Discourse on Elite*. Teoksessa *Emerging Trends in Development Research Vol. 4-7. 1997-2000*. Singh, Virendra Pal & Singh, Manju. ETDR Publications Meerut.

Commander, Simon & Prieskienyte, Ruta. 2021. *The political economy of Kazakhstan: A case of good economics, bad politics?* Russian Journal of Economics 8, 122-158.

Cummings, Sally Nikoline. 1999. *The Political Elite in Kazakhstan Since Independence (1991-1998): Origins, Structure and Policies*. University of London.

Dahl, Robert A. 1961. *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New Haven ja Lontoo: Yale University Press.

Damele, Giovanni & Campos, Andre Santos. 2022. *Introduction. Elite Theory: Philosophical Challenges*. Topoi An International Review of Philosophy. 41:1, 1-5.

Delican, Mustafa. 2000. *Elite Theories of Pareto, Mosca and Michels*. Journal of Social Policy Conferences.

Dzhantaleeva, Madina Sh. 2023. *Evoljutsija polititsheskoi elity Respublika Kazahstana: nekotorye aspekty tranzita vlasti*. Voprosy Elitologii 2:1, 76-87.

DiCaprio, Alisa. Amsden, Alice. Robinson, James A. 2012. *The Role of Elites in Economic Development*. OUP Oxford.

Fisman, Raymond, Jing Shi, Yongxiang Wang, and Weixing Wu. 2020. "Social Ties and the Selection of China's Political Elite." *American Economic Review*, 110 (6): 1752-81.

Fomitshev, A.V. 2012. *Rol rossijskogo obrazovanija v formirovanii polititsheskoi elity sovremennogo Kazahstana*. Srednerusskij vestnik obshestvennyj nauk 4:1, 140-146.

Gawrich, Andrea. Melnykovska, Inna. Schweickert, Rainer. 2010. *More than Oil and Geography – Neopatrimonialism as an Explanation of Bad Governance and Autocratic Stability in Central Asia*. GIGA German Institute of Global and Area Studies, Hampuri.

Hicken, Allen. 2011. *Clientelism*. Annual Review of Political Science, 14:1, 289-310.

Hicken, Allen. Aspinall, Edward. Weiss, Meredith L. Muhtadi, Burhanuddin. 2022. *Buying Brokers: Electoral Handouts beyond Clientelism in a Weak-Party State*. World Politics, 74:1, 77-120.

Hoffman-Lange, Ursula. 1987. Surveying national elites in the Federal Republic of Germany. Teoksessa Moyser, George ja Wagstaffe, Margaret (toim.) Research Methods for Elite Studies. Contemporary Social Research 14. Lontoo: Allen&Unwin, 27–47.

Hoffmann-Lange, Ursula. 2018. *Methods of Elite Identification*. Teoksessa *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Best, Heinrich & Higley, John. 2018. Palgrave Macmillan.

Ilhamov, Alisher. 2007. . [Neopatrimonialism, interest groups and patronage networks: the impasses of the governance system in Uzbekistan](#). Central Asian Survey. 26:1, 65-84.

Jatusripitak, Napon. 2017. *Elite Theory: Theorizing Stratification and Domination in Society*.

Jayaraj, Deepak. 2019. *Informal Institutions and Political Developments in Kazakhstan*.
Proceedings of the Indian History Congress vol. 80, 911-921.

Jeduka: Discover Studying Abroad. 2024. URL: <https://www.jeduka.com/study-in-kazakhstan>.
Viitattu 23.6. 2024.

Jonbekova, Dilrabo. 2020. *Drivers of Student Employment in Kazakhstan*. Higher Education in
Russia and Beyond 3:24, 16-18.

Jumakulov, Zakir & Ashirbekov, Adil. 2016. *Higher Education Internationalization: Insights from
Kazakhstan*. Hungarian Educational Research Journal 6:1, 35-55.

Juraev, Narzulla & Ortikova, Nargiza. 2021. *Theoretical Sources of the Concept of the Political
Elite: A Comparative Analysis*. PalArch's Journal of Archeology of Egypt. 18:7, 1953-1961.

Kazantsev, A.A. & Sodikov Sh.D. 2014. *Polititsheskie elity i perspektivy evoljutsii polititsheskih
sistem Uzbekistana i Kazahstana*. Ezhegodnik Instituta mezhdunarodnyh issledovanyj
Moskovskogo Gosudarstvennogo Instituta Mezhdunarodnyh Otnoshenij Ministerstva Inostrannyh
Del Rossijskoj Federatsii. 1:7, 116-125.

Kembajev, Zhenis. 2012. *The rise of presidentialism in post-Soviet Central Asia: the example of
Kazakhstan*. Teoksessa *Constitutionalism in Islamic Countries: Between Upheaval and Continuity*.
Grote, R. & Röder, T. Oxford University Press, New York. 431-445.

Khasan, Akramov & Kuchkarova, K.X. 2024. *Elite Theory of Vilfredo Pareto*. Web of Discoveries:
Journal of Analysis and Inventions. 2:1, 27-31.

Kjaernet, Heidi. Satpaev, Dosym. Torjesen, Stina. 2008. *Big Business and High-level Politics in
Kazakhstan: An Everlasting Symbiosis?* China and Eurasia Forum Quarterly, 6:1, 95-107.

Kupreshchenko, Nikolai. 2023. *Aktualnye problemy i napravlenija razvitija sovremennoj regionalnoj ekonomiki Rossii*. Regionalnaja ekonomika i upravlenije: elektronnyj nautshnyj zhurnal, 3:75.

Legiec, Arkadiusz. 2019. *The Controlled Succession of Power in Kazakhstan*. The Polish Institute of International Affairs 65:1311.

Lewis, David. 2016. *Blogging Zhanaozen: hegemonic discourse and authoritarian resilience in Kazakhstan*. Central Asian Survey, 35:3.

Li, He. 2001. *Technocrats and Democratic Transition: the Cases of China and Mexico*. Journal of International and Area Studies, 8:2.

Linz, Juan J. 1990. *The Perils of Presidentialism*. Journal of Democracy, 1:1, 51-69.

Mesquita, Michael. 2016. *Kazakhstan's Presidential Transition and the Evolution of Elite Networks*. West Sands Advisory Limited.

Lipovka, Anastassiya. Yerimpasheva, Aida. Rahimbekova, Zhanar. Zakirova, Assem. 2023. *Women's Participation In Political Leadership: Standpoints From Central Asia And Central Europe*. Journal Of Eastern European And Central Asian Research 10:3, 376-386.

Löyttymäki, Taru. 2019. *Mistä löytyvät Venäjän tulevaisuuden tekijät? Nuoren teknokraattiliitin tausta, keskinäiset samankaltaisuudet ja vertailu Putinin sisäpiiriin*. Turun yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Mariotti, Claudia. 2022. *Elite Theory*. The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs. 427-432. Springer International Publishing.

Marx, Axel. Rihoux, Benoit. Ragin, Charles. 2013. *The origins, development and applications of the Qualitative Comparative Analysis: the first 25 years*. European Political Science Review 6:1, 115-142.

- Masanov, Nurbulat. 1999. *Kazahskaja polititsheskaja i intellektualnaja elita: klanovaja prinaldlezhnost i vnutrietnitsheskoje sopernitshestvo*.
- Matcharashvili, Mariam. 2021. *Transformation of Post-Soviet Kazakhsta: Economy First, Politics Later*. Free University Journal of Asian Studies.
- Melin, Harri. 2005. *Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat*. Teoksessa *Tutkimusmenetelmien pyörteissä*. Räsänen, Pekka. Anttila, Anu-Hanna. Melin, Harri. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mosca, Gaetano. 1939. *The Ruling Class*. New York & Lontoo. Käännös: Kahn, Hannah D.
- Minahan, James. 1998. *Miniature Empires: A Historical Dictionary of The Newly Independent States*. Bloomsbury Academic.
- Nagle, John. 2002. *Recruitment of Elites*. Teoksessa *Encyclopedia of Government and Politics. Volume 1*. Hawkesworth, Mary & Kogan, Maurice. 2002.
- Nazarbajev, Nursultan. 2012. *Biografija*. Delovoj Mir Astana, Astana.
- Oka, Natsuko. 2013. *Everyday Corruption in Kazakhstan: An Ethnographic Analysis of Informal Practices*. Interim Report for Exploring Networks in Kazakhstan: A Multidimensional Approach. IDE-JETRO.
- Paiziev, Erali. 2014. *Gods of Central Asia: Understanding Neopatrimonialism*. Central European University. Budapest.
- Pakulski, Jan. 2018. *Classical Elite Theory: Pareto and Weber*. Teoksessa *The Palgrave Handbook of Political Elites*. Best, Heinrich & Higley, John. 17-24.
- Palitaj, I.S. 2020. *Molodoje Pokolenije Rossijskoj Polititsheskoj Elity: Statusno-Rolevye i Litshnosnye Harakteristiki*. Polis: Polititsheskie Issledovanija 20:5, 90-100.
- Peyrouse, Sebastien. 2012. *The Kazakh Neopatrimonial Regime: Balancing Uncerntainties Among "The Family", Oligarchs and Technocrats*. Demokratizatsiya, Washington 20:4, 345-370.

Radek, Miroslav. 2017. *Comparison of Elite Theory According to G. Mosca and V. Pareto*. University Review 1:11, 1337-6047.

Ragin, Charles C. 1999. *Using Qualitative Comparative Analysis to Study Causal Complexity*. Health Services Research 34.5:2, 1225-1239.

Ruostetsaari, Ilkka. 2014. *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.

Sahibzada, Muhammad Usman. 2021. *Geopolitical Role of Kazakhstan*. Journal of Global Peace and Security Studies (JGPSS), 1:2.

Samuels, David J. & Shugart, Matthew Soberg. 2003. *Presidentialism, Elections and Representation*. Journal of Theoretical Politics, 15:1, 33-60.

Satpaev, Dosym. 2007. *An Analysis of the Internal Structure of Kazakhstan's Political Elite and an Assessment of Political Risk Levels*.

Schneider, Carsten Q. & Wagemann, Claudius. 2007. *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis*. Strategies for Social Inquiry

Stanislav, Shkel. 2009. *THE POLITICAL REGIME IN KAZAKHSTAN: ITS CURRENT STATE AND POSSIBLE FUTURE*. Ufa State Petroleum Technical University.

Sharipova, Dina. 2013. *State-Building and Clientelism in Post-Soviet Kazakhstan: Continuity and Transformation of Informal Institutions*. Department of Political Science. University of Indiana.

Silvan, Kristiina. 2020. *Managed leadership succession in Kazakhstan: A model for gradual departure?* Ulkopoliittinen Instituutti.

Tonde, Babasaheb Sakharam. 2023. *Comparative Analysis of Elite Theories of Vilfredo Pareto and Gaetano Mosca*. Aayushi International Interdisciplinary Research Journal 48-52.

Van den Bosch, J. 2015. *Linkage, Leverage and Gatekeeper Elites in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan*. Aspects of Contemporary Asia. Politics, law, media. Wydawnictwo Adam Mađszalek, Torun, 2015.

Veljaminov-Zernov, Vladimir. 1919. *Russia, Mongolia, China in the 16th, 17th, and early 18th centuries*. Vol II. Baddeley (1919, MacMillan, London). Reprint – Burt Franklin, New York. 1963.

Wandel, Jurgen & Kazbogarova, Botagos. 2009. *Kazakhstan: Economic Transformation and Autocratic Power*. Mercatus Center George Mason University.

Wedel, Janine R. 2017. *From Power Elites to Influence Elites: Resetting Elite Studies for the 21st Century*. George Mason University. *Theory, Culture and Society*. 34:5-6, 153-178.

Zagainova, Anastassiya. 2012. *Patrimonial Systems and Features of Virtuous Clientelism: The Case of Kazakhstan*. Teoksessa *Rethinking the Foundations of the State, An Analysis of Post-Crisis Situations*. 2012.

Zijadin, Sayabek. Malayev, Khakimzhan. Yessenova, Gulmira. Beyzhanova, Anar. 2019. *Oil and gas companies in the innovation conditions of economic development in Kazakhstan*. E3S Web of Conferences, 135, 1-7.

Vnorovsky, Konstantin. 07.05.2019. *Kak premjer-ministr Tokajev vytaskival ekonomiku iz krizisa*. Zakon.kz URL: <https://www.zakon.kz/redaktsiia-zakonkz/4968885-kak-premer-ministr-tokaev-vytaskival.html>. Viitattu 13.2. 2024.

Yilmaz, Serdar. 2017. *The Role of The Leadership of Nursultan Nazarbayev in Kazakhstan's Stability*. *International Journal of Liberal Arts and Social Science*, 5:2, 60-72.

Yumatle, Carla. 2015. *Pluralism*. *The Encyclopedia of Political Thought*.

Zeinilova, Maira. 2023. *Neo-Soviet Patterns of Women's Political Participation: A Case of Kazakhstan (1995 – 2018)*. Dublin City University.

Zhang, Xiaowei. 2006. *Elites, Social Change and Policy-Making in China: An Introduction*. *Policy and Society* 25:1, 1-8.

UN Women. Europe and Central Asia: Kazakhstan. URL: <https://eca.unwomen.org/en/where-we-are/kazakhstan>. Viitattu 29.5. 2024.